

ЛЕЗГИ Газет

**Жуван Ватан, ватанэгълияр,
дидед ч'ал хуьх!**

1920 – йисалай акъатзава

N 49 (11058) хемис 8–декабрь, 2022–йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Къимет “Дагпечатдин” киоскрай - 16 манат

Сергей Меликов - Бакуда

Хийир ЭМИРОВ

6-декабрдиз Дагъустан Республикадин Къил Сергей Меликов Азербайжан Республикадин Президент Ильгам Алиевахъ галаз гуьруьшмиш хъана. Идан гъакъиндай “Лезги газетдиз” РД-дин Къилин алакьадин къуллугъди хабар гана.

Ильгам Алиева къейд авурвал, Азербайжанди Россиядин жуьреба-жуьре регионрихъ, гъа гъисабдай яз Дагъустандихъ галазни амадагвилини, дуствилин алакьаяр хуьзва. Ида Азербайжандинни Россиядин къве терефдин алакьаяр вилик тухуниз куьмек гузва. Государстводин къили лагъайвал, 2022-йисуз Азербайжандинни Россиядин амадагвилин алакьаяр хъсандиз къиле физва. Идан гъакъиндай и мукъвара къиле феи Россиядинни Азербайжандин регионрин уртах форумдини шагъидвалзава.

Азербайжандин государстводин къили къунши къве республикадин халкъарин арада фадлай дуствилин алакьаяр авайди ва къенин девирда абур мадни мягъкем жезвайди алава хъувуна. И жигъетдай Ильгам Алиева лагъайвал, Сергей Меликов Бакудиз атуни Азербайжандинни Дагъустандин арада тайин тир хилерай тешкилзавай амадагвилин алакьаяр мадни гегеншаруник умуд кутазва.

Къунши къве республикадин халкъар стхавилин гъалари алакьалу ийизвайди тешкиларуналди, Сергей Меликова къейдна хъи, Дагъустанда азербайжанвиляр муькуь халкъарин векилрихъ галаз, са хизанда хъиз, дуствилелди яшамиз жезва. Ада инанмишвална хъи, гуьруьшдин сергъятра аваз къунши государствойри санал къвалахунин алакьаяр гегеншардай мумкинвал гуда.

Гъа и юкъуз Сергей Меликова Азербай-

жандин экономикадин министр Микаил Жаббаровахъ галаз алишверидинни экономикадин рекъай санал къвалахунин гележгдин мумкинвилер веревирдна. Суьгъбетдин вахтунда “Север-Юг” транспортдин коридор вилик тухунин, алишверидин алакьаяр гегеншаруник, АПК-дин ва туризмдин хилера санал къвалахунин, инвестициядин проектар уьмуьрдиз кечирмишунин, культурадин хилей алакьаяр мадни тешкилуни ва Расул Гъамзатован 100 йисахъ галаз алакьалу мярекатра иштиракунин месэлайрикайни ихтилат кватна.

Санал къвалахунин кар алай хилерикай ихтилат кватайла, Дагъустандин Къили къейдна: “Къе чун патал международный транспортдин “Север-Юг” коридор вилик тухун пара важиблу я. И жигъетдай Азербайжанди транспортдин логистика тешкилуни ва ишлемишунин карда къазанмишнавай тежриба чи республика патал менфятлу я”.

Маса хилерикай ихтилат фидайла, Сергей Меликов туризмдин ва АПК-дин хилериз талукъ проектар, сифте нубатда хаммал гъялдай промышленностдиз талукъбур, вилик тухунал акъвазна.

Микаил Жаббарова малумарайвал, Азербайжан къве республикадин къуншивилин, дуствилин алакьаяр вилик тухунин терефдар я. Адани транспортдин “Север-Юг” коридор вилик тухунин къетлен важиблувал къейдна. И жигъетдай Азербайжандин экономикадин министрди Дагъустан Республикадин Къилиз государстводин сергъятдилай ахъайзавай транспортдин къадр гъафардай мумкинвал гунай сагърай лагъана. “Адет яз, йисан и вахтунда алатай йисара парар тухузвай автомашинар государстводин сергъятдилай алудун четин акъвазвавайди тир. Къенин юкъуз и важиблу кар къайдадик кваз къиле физва ва нетижаярни хъсанбур я”, - малумарна ада.

Идалай гуьгъуьниз Дагъустандин Къил Сергей Меликов Азербайжандин транспортдин ва рекъемрин министр Рашид Набиевахъ галаз гуьруьшмиш хъана. Абуру Дагъустандинни Азербайжандин арада амадагвал гегеншаруник талукъ хейлин месэляяр гъялна. Гъа гъисабдай яз, транспортдин “Север-Юг” коридор вилик тухуниз, къве республикадин меркезрин арада самолетрин алакьа тешкилуни ва инвестициядин проектар уьмуьрдиз кечирмишуниз талукъбурни.

Къилди къачуртла, Дагъустанди гуьлуьн инфраструктура вилик тухуниз талукъ тежриба чирда. Адан бинедаллаз Махачкъаладин международный гуьлуьн портни цийикла тукълуьр хъийида.

2026-йисан эхирдалди государстводин сергъятдал алай “Цийи Филер” ва “Тагъирхуьруьн-Къазмаяр” пунктар цийикла тукълуьр хъийида.

Бакудинни Махачкъаладин аэропортарай парар дашмишунин месэла кар алайдаз элкъвена. Рашид Набиева Азербайжандин руководство Дагъустандив къетлен жуьреда эгечизвайди къейдна ва ихтилат физвай вири хилерай санал къвалахиз гъазур тирдакай лагъана. “Чи къве терефдин алакьаяр мадни вилик тухун патал чна чалай алакьайди вири крар ийида. Чун сад-садан гъавурда акъазва ва чи агалкъунарни сад-садалай аслу я”.

Бакуда Сергей Меликов гъакъ Азербайжандин премьер-министр Али Асадовахъ галазни гуьруьшмиш хъана. Абуру Азербайжандинни Дагъустандин арада жуьреба-жуьре хилерай авай стхавилин алакьайризе еке къимет гана ва гележгдин месэлярни веревирдна.

Сергей Меликова Азербайжан Республикадин Милли Межлисин председател Сахиба Гафаровадихъ галазни метлеблу суьгъбетар авуна.

Нумрадай клела:

ЖЕМИЯТ

Гележегдихъ умудлу яз

Дибдин Закондал вирида сад хъиз амал авун лазим я. Амма уьмуьрдиз гъакъикъат масад жезва. Регионра, шегъерра, районра гуькум гъилевай бязи ксари Конституциядин истемешунар, нормаяр рикелелай алудзава, агъалияр клеве твадай, садбур хайибурай къаз, масадбур тахайбурун жергейра тваз, яшайиш пайгардикай хкуддай крариз рехъ гузва, гъатта тахсиркарвилериз къил язава.

▶ 3

ЮБИЛЕЙ

Экуь гележег патал женгчи

Къази-Мегъамеда туьркверин чапхунчийриз халкъдин партизанвилини гужлу аксивал тешкилуни мураддалди Куьре округда инкпилабчийриз буйругъар гузвай. 1918-йисуз гъалар дибдай дегъиш хъана. Советрин власть тайинарунни чкадал лезги халкъ туьркверин интервенциялай лап чарасуздаказ хуьнин герекевал хъана.

▶ 4

ИРС

Милли руьгъдин арш

Мегъамед Гъажиева, Гъажибег Гъажиевгъалай, Алибег Фатаховалай алатайла, гъакъван важиблу жавабдарвал вичин хивез къачурдал шак алач. И кар фикирда къуна, чи газетдин редакцияди 2000-йисалай инихъ милли ч'ал хуьнин, машгъур авунин, виликди тухунин карда лайихлувилерай чи мухбирриз гун патал Мегъамед Гъажиеван тварунихъ галай махсус премия тешкилнава.

▶ 5

ЭКОНОМИКА

Багълар гегеншарда

2022-йисан гатфарихъай кутур жегъил багъларни кваз районда хуьруьн майишатдин карханайрихъ, лежбервиллини фермервилини майишатрихъ ва аренда-торрихъ 3941 гектар багълар ава. Абурукай 2498 гектар беъгердал атанва, 1443 гектар жегъил, 410 гектар 2017-2022-йисара кутунвай фад беъгердал къведай жуьредин багълар я.

▶ 7

ОБРАЗОВАНИЕ

Тарихда сифте яз

Ахъегъ райондин мектебра клелзавай аялрин арада тарихда сифте яз лезги публицистикадай махсус конкурс къиле тухвана. Ана 35 аялди иштиракна. Гъалибчийриз дипломарни пулдин пишкешар гана.

▶ 8

ХАБАРАР

Пенсия - картадиз

Пенсия тукълуьрун патал арза вуьгъдайла, гъар са касдивай вичив пенсия агакьардай тегъер хкъязиз жезва. Пенсия къачунин жигъетдай жуьреба-жуьре тегъерар ава, амма пенсионерри гъафни-гъаф банкунин картадиз ракъурунни къайда хкъазва.

▶ 12

Юрий Чайка - Дагъустанда

Чи мухбир

6-декабрдиз Дагъустандиз СКФО-да РФ-дин Президентдин Векил Юрий Чайка мугъман хъанвай. Махачкъаладин аэропортуна ам республикадин Гъукуматдин Председатель Абдулмуслим Абдулмуслимова къабулна.

“Лезги газетдиз” РД-дин Гъукуматдин пресс-къуллугъди хабар гайивал, сифте нубатда Ю. Чайкадини А. Абдулмуслимова Дагъустан яшайишдинни экономикадин жигъетдай вилик финин месэляяр веревирдна.

Гуьгуьнлай абур республикадин меркезда князь Александр Невскийдин тварунихъ галай килиса эцигзавай чкадал фена ва килисадин дараматдин къандахда сифте къван эцигуниз талукъарнавай мярекатда иштиракна. Къейд ийин хьи, 6-декабрдиз Урусрин

Православный килисадин Махачкъаладин епархия арадал гъайидалай инихъ 10 йис тамам хъана. Мярекатдин сергъятра аваз А. Абдулмуслимова республикада яшамиш жезвай хашпара диндин векилрин тварунихъ рекъе тунвай Тебрикдин тел келна.

Дагъустанда мугъманда авай члавуз Юрий Чайка Абдулмуслим Абдулмуслимовахъ галаз Махачкъаладин Свято-Успенский кафедральный собордизни фена. Ина абур килисадин къуллугъчийрихъ галаз гуьрушмиш хъана ва Ю. Чайкади Урусатдин жемиятдин руьгъдинни ахлакьдин ивирар хуьник кьетIен пай кутунай архиепископ Варлаамав СКФО-да РФ-дин Векилдин патай Разивилин чар вахкана.

СКФО-да РФ-дин Векилдин патай Разивилин чарчиз гъакIни РД-дин МВД-дин кыл Абдурашид Мегъамедовни лайихлу хъана. Шабагъ вахкудайла, Юрий Чайкади Дагъустандин къенепатан краин министр къуллугъдин рекъей везифайрив намуслувилелди эгечIзавайди къейдна ва къвалахдин рекъе ведомстводихъ агалкъунар хъун алихшана.

6-декабрдиз Юрий Чайкади гъакIни Къаякент райондин Первомайское хуьрай тир гзаф аялар авай Къурбановрин хизандихъ галаз гуьруш киле тухвана. Гуьрушдин сергъятра аваз ада Къурбановрин хизандив “Диде-бубадин баркалла” орден вахкана. Къейд ийин хьи, государствовдин и шабагъ ирид ва ададай гзаф аялар чIехи жезвай хизанриз гузва.

Къуллугъдилай элячIна

Ахцегъ райондин кыл Осман Магъмудович Абдулкеримов вичин хушуналди муниципалитетдин килин къуллугъдилай элячIна. И кардихъ галаз алакълалу месэла Ахцегъ райондин депутатрин Собранидин 6-декабрдиз киле фейи сессиядал веревирдна.

РикIел хкин, Осман Абдулкеримов Ахцегъ райондин киле 2014-йисуз аквазнай. 2020-йисуз ам райондин депутатрин собра-

нидин сессиядал мад сеферда и къуллугъдал хъа хъунавай.

“Муниципалитетдин агъалийри ва республикадин руководстводи заз вири рекъерай хъсанди тир райондин киле акваздай мумкинвал гайивилияй за жув бахтлу инсан яз гьисабзава. Ахцегъ девлетлу тарих ва еке мумкинвилер авай район я.

И райондай Ватандин ЧIехи дяведин къве Игит, Украинада киле физвай махсус серенжемдин Игит, машгъур алимар, духтурар, композиторар, артистар... акъатна.

Залай гзаф къадар хъсан адетар кардик кутаз алакълна, жегъилриз рехъ гунни къуй абурукай сад хъурай. Зи фикирдалди, 9 йисан къене районда тIимил къвалахар авунач, амма виридалайни хъсан эксперт ар инсанарни вахт я. Абуру дуьз кимет гуда”, - лагъана О. Абдулкеримова, сессиядал рахадайла.

Къейд ийин хьи, Ахцегъ райондин килин везифаар вахтуналди Вадим Агъасиева тамамарзава.

М.М. Мегъамедов

4-декабрдиз 93 йисан яшда аваз сиясатдин, государствовдин машгъур деятель, Дагъустандин Государствовдин Советдин Гуьрметлу Председатель, РФ-дин Зегъметдин Игит Мегъамедали Мегъамедович Мегъамедов рагъметдиз фена.

М.М. Мегъамедов 1930-йисуз Левашин хуьре дидедиз хъана. Дагъустандин муаллимар гъазурдай институт акъалтIарайдалай къулухъ ада сифте - муаллим, гуьгуьнлай - директор, Левашин райондин халкъдин образованидин отделдин регъбер яз къвалахна. 1957-йисуз М.М. Мегъамедов Коминтерндин тварунихъ галай колхоздин председателвиле тайинарна. И къуллугъди гуьгуьнлай адаз сиясатдин алемдиз фидай рекъер ачухна.

1979-йисан январдилай ада ДАССР-дин Министррин Советдин Председателдин заместитель, 1983-йисан майдилай республикадин Министррин Советдин Председатель яз къвалахна. 1994-йисан июлдайла М.М. Мегъамедов РД-

Мегъамедали Мегъамедович Мегъамедов рагъметдиз финихъ галаз алакълалу яз адан хизандиз, мукъва-къилийриз башсагълугъвал гайибурун арада Меликов С.А., Аскендеров З.А., Абдулмуслимов А.М., Мегъамедов М.-С.Б., Гъасанов А.П., Левицкий Ю.А., Алиев Р.А., Мажонц М.Л., Омаров Н.М., Агъмедов С.С., Давидов К.М., Абдулмуталибов Н.Ш., Жафаров Р.Ж., Къазиев М.Н., Телякавов М.П., Эминов З.Э., Мирошкин С.Д., Гъазимегъамедов Р.К., Дабишев Ш.М. ва масабур ава.

дин Государствовдин Советдин Председатель тир.

Дагъустандин вилик М.М. Мегъамедован лайихлувилер екебур я. Адаз гъам хайи республикада, гъамни вири улкъведа еке гуьрмет авай. Ам хътин регъберар рекъизвач, гъикI лагъайтIа, халкъдин рикIера абурун тварарал чан аламукъзава.

А.С. Мусанабиева

Мукъвара Каспийск шегъерда 96 йисан яшда аваз бине Ахцегъай тир машгъур муаллим, государствовдин ва жемиятдин деятель Айишат Садиковна Мусанабиева рагъметдиз фена.

А.С. Мусанабиевади саки 70 йисуз образованидин хиле зегъмет чIугуна. Ам Каспийск шегъердин 7-нумрадин юкъван мектебдин сад лагъай директор тир. Советрин девирда ада КПСС-дин Обкомда, окружкомда, горкомда, райкомда къвалахна, Махачкъаладин, Каспийскдин, Ахцегъдин депутатрин советрин депутат хъана. Хейлин йисара Каспийскдин дишегълийрин советдин президиумдиз регъбервал гана.

Дагъустандин лайихлу муаллим А.С. Мусанабиевадин зегъмет “Знак Почета” къве ордендалди, ирид медалдалди, ДАССР-дин Верховный Советдин Президиумдин грамотайралди къейднава.

“Лезги газетдин” редакциядин коллективди Айишат Садиковна рагъметдиз финихъ галаз алакълалу яз, адан хизанриз, вири мукъва-къилийриз башсагълугъвал гузва.

Натали ГЪАЖИЕВА

РФ-дин Гъукуматдин Председатель Михаил Мишустин къул чIугунвай къарардал асаслу яз, газдалди таъминарунни жигъетдай къабулнавай махсус программа давам жедайвал я ва гила адак медицинадинни образованидин идараярни кутунва. И къарарди дагъустанвийрин уьмуьрдиз гъикI таъсирдатIа ва программадин сергъятра аваз газдин сетар эцигунин къвалахдин еришар гъихътинбур жедатIа, РД-дин энергетикадин ва тарифрин министрстводин векилри ихтилатна.

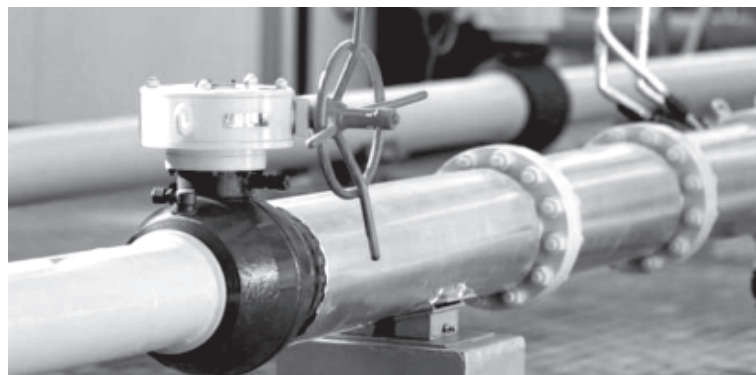
Министерстводин регъбер Ризван Мурадован гафаралди, алай вахтунда догазификация программаяй менфят къачун патал арзаяр вуганвай дагъустанвийрин къадар 4 агъзурдав агакънава ва и рекъем йикъалай-къуз гзаф жезва. И делилди регионда ихтилат физвай программаяй еке игътияж авайди къалурзава. Идалайни гъейри, цийи къвалер, аялрин бахчаяр, мектебар, маса дараматар эцигзава ва абур вири газдик кутуна къанзава.

Сергъятар гегъеншарзава

“Виликдай газдалди таъминар тавунвай хуьрера региондин бюджетдин такъатрин ва я “Газпромдин” инвестициярин гьисабдай газдин турбаяр тухун себеб яз, яшайишдин газификациядин сергъятар гегъенш жезва. Нетихада чкадин агъалийриз, тIимил харжияр авуналди, чпин къвалериз газ тухудай мумкинвал жезва”, - лагъана Р. Мурадова.

Мус агакъда?

Виликдай РД-дин энергетикадин ва тарифрин министрстводин пресс-къуллугъди хабар гайивал, республикадин бязи муниципалитетра догазификациядин программаяй сергъятра аваз киле тухузвай къвалахар лап аваш камаралди вилик физва. Ведомстводин векилри гьисабзавайвал, и районра къвалахрин еришар йигинарун патал “Газпром газораспределение Дагестан” карханадин вичихъ авай вири мумкинвилерикай менфят къачун герек я. И карди план-графикада къейднавай вири мярекатар вахтунда акъалтIардай рекъерни ачухда.

“План-график - программадин сергъятра аваз газдин турбаяр агъалийрин къвалерин, участокрин часпарив къван мус тухвана акъалтIарна къанзаватIа къейднавай документ я. Ам региондин гъукуматди ва газификациядин рекъей кардик квай Сад тир операторди тестикъарзава. Ана гъакIни программадин сергъятра аваз шумуд къвалериз газ тухвана къанзаватIа къалурнава. Эгер аник тайин са касдин къвал акатнаватIа, ахътиндан къвал газдалди мус таъминар-

датIа, агъалиди вуганвай арзадин бинедаллаз туклуьрзавай икъарда къейдзава. Мензилдиз ва объектдихъ галаз алакълалу маса месэлайриз талукъ делилар фикирда къуртIа, и къвалах 30 йикъалай 500 йикъал агакъдалди къилиз акъудда”, - алава хъуьна министрди.

Къенин юкъуз авай делилралди, программаяй 2492 къвал акатнава. И документдик агъалийрин патай къезвай арзаирин бинедаллаз дегишвилер кухтазва.

Менфят къачу!

Чна виликдайни хабар гайивал, яшайишдин газификациядин программаяй куьмекдалди участокдин сергъятрив къван газдин турбаяр пулсуз тухуз жезва.

И программаяй менфят къачун патал са шумуд шартI вилив хвена къанзава: газдалди таъминариз къанзавай къвал авай чкада виликамаз газдин турбайрин килин хел аваз хъун, къвалериз ва участокдиз талукъ документар гъазурун ва газдикой коммерциядин макъсадар аваз менфят къачун тавун.

РикIел хкин, арза газификациядин рекъей кардик квай Сад тир оператордин порталдин (<https://connectgas.ru>), “Госуслуги” сайтдин, МФЦ-дин, республикада кардик квай газдин къуллугърин (абур 39 ава) куьмекдалди вугуз жеда. Арзадихъ галаз и документарни вугана къанзава: паспорт, СНИЛС, ИНН, хусият тирди тестикъарзавай шагъадатнама (зеленка), къвал эцигнавай участокдиз талукъ план.

Сулар пайда хъайитIа, “Газпром газораспределение Дагестан” ООО-дин +7 (8722) 67-28-88 нумрадиз зенг ийиз жеда.

12-декабрь - Россиядин Федерациядин Конституциядин югъ

Гележегдихъ умудлу яз

Нариман ИБРАГЪИМОВ

Чи уьлкведин дибдин закон, вири халкъди сес гуналди, 1993-йисан 12-декабрдиз къабулна. Ам ихтин гафарилай гатуннава:

“Чна, Россиядин Федерациядин гзаф миллетрикай ибарат, жуван чилел къисметар сад авунвай халкъди, инсандин ихтиярар ва азадвилер, гражданвилдин ислягвал ва разивал тайинаруналди, тарихдин девирда тески хъанвай государстводин садвал хуналди, халкъариз чпин къисмет гялдай ва, тески хъанвай умуми принципрал амал авуналди,

Ватан клан хунин, адаз гьурмет авунин, гьахълу, къени кардик умуд кутунин ерияр кутур улу-бубаяр рикел хуналди, Россиядин аслу тушир государство къачел ахкъалдаруналди ва демокративдин бинейрин дегиш тежервал тайинаруналди, Россиядин абадвал ва аваданлувал таъминариз алахуналди, къени ва гележегдин несилрин вилек жуван Ватандин гьакъиндай жавабдарвал гьиссуналди, алемдин сообществодин са пай тирди аннамишуналди, Россиядин Федерациядин Конституция къабулзава”.

Алатнавай девирда дибдин закондик жуьреба-жуьре йисара (2008, 2014, 2020, 2021, 2022-йисар) 25-дав агакъна статьяйрик дегишвилер, алаваяр куктуна. Алай йисан 6-октябрдиз официалний интернет-порталда уьлкведин Президентдин Россиядин Конституциядин цийи хувунвай текстиниз талукъ Указ эцигнава. Ана 65-статьядин 1-паюник куктунвай алаваяр къейднава. Россиядин Федерациядик акат хувунвай Донецкдин, Луганскдин халкъдин республикайрин, Херсондин ва Запорожьедин областрин тварар къунва. Яни чи уьлкведин сергьятарни гегенш хъанва. США къилеваз Рагъакидай пад Россиядиз акси акъвазнавайла, государство санлай барбатлиз кланзавайла, уьлкведин къуват, къудрат зурба хунихъ еке метлеб ава.

Инге къанни къуд йисуз Россиядин Федерациядин Конституцияди государстводиз, гьукмдин вири къурулушдиз, уьлкведа яшамш жезвай халкъариз, миллетриз къуллугъзава. Уьлкведин Дибдин Законда гьар са агъалидиз гьар йикъан яшайишда, къвалахда, яратмишуна гьар къевезвай законрикайни, ихтияррикайни ачухдиз къенва. Гьайиф хьи, гзафбур Конституциядин статьяйрихъ, положенийрихъ галаз таниш туш. Хейлинбуруз ана чпиз талукъ яз тайинарнай ихтияррикайни менфят къачуз чизвач. Абуруз кумек яз, регионра, гьам чи республикадани инсанрин ихтиярар хунихъ рекъай Уполномоченныйди къвалахзава. И идарадин къуллугъчийрин везифани агъалияр праводин жигъетдай гьавурдик кутун, къеве гьатай вахтунда абуруз кумек гун я.

Кумекни гузва. ИкI, Уполномоченныйдин аппаратди силсцивилдин управленидин, ДГУ-дин юридический ва экономикадин факультетрин пешекаррихъ галаз санал вузра, ссузра, школайра праводин жигъетдай агъалияр гьавурда твадай лекциярин курсар тешкилнава. Жаванрихъ, жегъилрихъ галаз важиблу темайрай суьгьбетар тухузва. “Инсанрин ихтиярар”, “Аялриз, жаванриз чпин ихтияррикай хабар авани?” конкурсар тешкилзава. Аппаратдиз чпин арзаяр гваз атай ксаривни уполномоченныйдин патай тайин кумек агакъзава. Инсанрин дердияр, арзаяр жуьреба-жуьребуз жезватлани, талукъ вири идараяр желбна, месэла гьалзава. Чи агъалийриз чир хун лазим я, Дибдин Законда

къалурнавайвал, Конституциядихъ уьлкведа лап вини дережадин юридический къуват ава. Уполномоченныйдин аппаратди гьа къуватдикай менфятни къачузва.

Чаз чизвайвал, Россиядин Федерация жуьреба-жуьре динриз къуллугъзавай гзаф халкъарикай, миллетрикай ибарат государство я. Виридаз уьлкве, общество ва Дибдин Законни сад я. Гьавилия адан законар, положенийар, къалурунар, статьяяр виридаз талукъбур, гьамиша амална кланзавайбур я. Государстводин къуллугърал алайбуруни, идарайра, карханайра, фирмайра зегьмет члугъзавайбуруни, пенсионеррини, жегъилрини, тахсиркаррини... Конституциядин нормайрал амал тавун къанунар члурун яз гьисабзава ва и кардай тахсирлу ксар, абуру рехъ ганвай къанунсузвилдин агъурвилелай аслу яз, уголовный, административный, я тахайтIа, юридический рекъай маса жавабдарвиллиз члугъвада.

Уьлкведин Къилин законда лагъанвайвал, Россиядин Федерация социальный, демокративдин государство я. Адан политика инсандиз уьмуьрдин лайихлу ва азаддаказ вилик финин шартIар яратмишунихъ элкьурнава. Государстводин властдин ва идара ийидай вири дережайрин органрин къвалахдин лап важиблу терефар зегьмет ва инсанрин сагъламвал хунихъ, члугур зегьметдай вахт-вахтунда гьакъи, хизандиз, дидейриз, аялриз, набутриз ва яшлугуруз кумек гунихъ галаз алакьалу я.

Гьахъ я, чи уьлкве, Конституцияда къейднавайвал, социальный, демокративдин государство я. Халкъариз вири жуьредин ихтиярар, азадвилер ганва. Амма гзаф вахтара инсанрин рикелай чпин гражданвилдин везифаяр алатзава. Бязибуру уьлкведиз, халкъдиз, обществодиз зиян хкатдай гьерекатризни къил яззава.

Дибдин Закондал вирида сад хъиз амал авун лазим я. Амма уьмуьрдин гьакъикъат масад жезва. Регионра, шегъерра, районра гьукму гьилевай бязи ксари Конституциядин истемийшунар, нормаяр рикелай алудзава, агъалияр къеве твадай, садбур хайибурай къаз, масадбур тахайбурун жергейра тваз, яшайиш пайгардикай худдай крариз рехъ гузва, гьатта тахсиркарвилериз къил яззава. Законар, къуллугъдин дережаяр, мумкинвилер хуси игътияжар таъминарунин рекъе эцигиз алахъзава. Уьлкведин къайдаяр хуьдай органар Конституциядин принципар хуьн патал чалишмиш жезватлани, бязи дуьшубьшра нагъахъвал винел акъалтзава, тахсиркарвал жаза агакъар тавуна амуькьзава. Ихътин гьалари зегьметчи инсанар нарази жедай, чкадин, федеральный гьукмуризни акси акъвазардай чкадал гьизва.

Ихътин ва государстводиз зиян хкатзавай гьерекатар, бязи чиновникрин зиянлу сиясет себеб яз, уьлкведа кесиб хизанар, бейкарар, члуру рекъе гьатзавай жегъилар, гьатта террористарни жезва. Эгер вад-цлуд йис идалай вилик яшайишдин шартIар тарифдайбур туширтлани, гила уьлкведа ва республикада гьалар хъсан патахъ дегиш жезва. РФ-дин Президент Владимир Путин уьлкведа къайда тваз, агъалийрин вири къатариз хъсандиз яшамш жедай, къвалахдиз къабил вири къвалахдалди таъминардай, жегъилриз къелдай, начагъбуруз чеб сагъардай шартIар яратмишдай сиясет тухуз алахъзава.

Уьлкведин Дибдин Закон кардик кваз къведай йисуз 30 йис жедая. Адахъ инанмишвалзавай чи халкъ пакадин югъ хъсан жедайдахъ, коррупциядин, терроризмдин вилик пад къадайдахъ, бейкарвал квахъдайдахъ, халкъарин арада дуствал мягкем жедайдахъ, уьлкведин вири пилери цуьк акъуддайдахъ умудлу я. Алуькьзавай йисуз Украинада къиле тухузвай махсус серенжемни акъалтIадак умуд кутазава. Ихътин мурадар дагъустанвийрихъни ава. Бахтлу уьмуьрдин иесияр хуьн патал вирида, Конституциядин законрал амал ийиз, гьакъисагъвилелди зегьметни члугуна кланда.

Веревирдер

Фазила АБАСОВА

1980-йисар. Зи стхади Новосибирск шегъердин университетда математикадин факультетдин преподавателвиле къвалахзавай. Адахъ са кафедрада Къуба патай аялзамаз етим хъайи Халил лугъудай лезги итимни галай. Детдомдай ам къисметди Новосибирск шегъердиз акъудна. Къуллугъдин рекъай ам еке дережайрив агакъна. Адакай шегъердин исполкомдин председатель хъана. Рагъметдиз фейидалай къулухъ адан тIварцихъ Новосибирскда са куче яна, адаз гьумбетни эцигна. Халил Халилов зурба кас хъайиди ашкара жезва. Адан рики ватандихъ гьикI ялзавайтIа, завай талгъана акъвазиз жедач.

Са сеферда стхади, Новосибирск шегъердай къведайла, Халилазни вичихъ галаз хуьруьз хтун теклифна. Ада гайи жавабди зи рикI атланай:

- Завай къвез жедач, зи лезги стха. Эгер зун хтайтIа, завай зи ватан ахкунин “бахт” къачуз хъжедач - зи рикI пад жедая. Вуна куь хуьрий Къуба пад акъваз лугъузвай. Эгер вавай жедатIа, куь хуьрий, Къуба патахъ элкьвена, зи тIварцихъай и ватандин чилиз, къил агъузна, икрам ая. Гьам заз ви патай къимет эцигиз тежедай савкъат я...

Ватанпересвал гьинихъ алатна?

Ватандин Чехи дяведин вахтунда зи хайи халу Шарафудин есирда гьатайла, къисметди ам Стамбул шегъердиз акъудна. 1968-йисуз чи чехи диде Хадидат вичин хъиз муьгман хъана. Ам шегъердин гуьрчегвилел гьейран яз амуькьна...

- Я чан бала, Шарафудин, - лагъана дидеди, - икъван гуьрчег Стамбул шегъерда, мусурманрин юкъва, азандин ванни япара аваз яшамш хун - им бахт тушни мегер?

- Диде, Стамбул гьакъван гуьрчег шегъер я лугъузвани вуна? Вун ягъалмиш я, диде чан. Зун тахъай Европадаин са уьлквени амач жеди. Къеве гьуьлуьн (Каспийдинни Чулав), арада авай Кавказдидай иер чка и дуьньядал алайди туш. Кавказдани Дагъустан виридалайни гуьрчег я. Дагъустандани - чи Самур вацун дере. И дередани - чи къер, кпул яд, фан яд, къарасур, булахар... Са гафуналди, чи Гилийрин хуьр виридалайни гуьрчег я. Аял вахтар, куьгъне хуьруьн шикилар вилерикай карагйла, заз фир-тефир чка сал жедая...

Гьар са касдиз вичин ватан виридалайни гуьрчег, багъа я. Им тIебиатдин къанун я. Эхъ, зи хайи ватан Гилияр заз виридалайни гуьрчег яз акъваза. Ватан - им чи гьар садан диде я. Диде-ватандиз вафалу хун - чи гьар садан пак тир буржи.

Алай вахтунда чи диде-ватан Россия лугъуз тежер къван четин гьалда ава. НАТО-дини ЕС-ди, США къиле аваз, Россиядин сергьятрив чпин базаяр эцигуналди, гьелбетда, чи гьукмуатдик къурхулувал кутазава. Ихътин муракаб шартIара вири халкъди Ватанди малуварнавай махсус серенжемдин тереф хвена кланзавай чкадал Россиядин бязи агъалияр маса уьлквейриз катзава. Катнавайбуру чпин эхир къелди куьтягъ жедатIа, эсиллагъ аннамишзавач.

“Ватандин къадир гьурбатда чир жедая”, - лугъузва чи лезгиинин мисалда.

Гьукмуат тIуьр ватандин бязи “игитар” - чубайсар хътинбур Ватандай катунин, бязи жегъилрини армиядикай къил къакъудунин къилин себеб инсанпересвиллинни ватанпересвилдин гьиссер чандик кужум тавунин, ивидик ватанпересвилдин руьгъ тахунин нетижа я.

Ватандин Чехи дяведин йисара Советрин Союздин халкъари къалурай ва-

танпересвилдин руьгъ алай девирдин агъалийрихъ, гьайиф хьи, амач. Ам гьиниз фена? ЦIранани, я тахъайтIа чилиз ацахънани?... Себебар - куькь ядай къванбур.

Сад лагъайди, советрин девирда школайра пионеринни комсомолрин тешкилатар кардик квай. Классра старший пионервожатыйдин куьмекдалди вожатыйри суварриз талукъ сборар тухудай, аялриз инсанвиллинни ватанпересвилдин гьиссер кутадай суьгьбетар ийидай. Дружинадин сбор тухудайла, отряддин вожатыйри рапортар гудай. Аялриз “Ленинан весияр къиле тухуз гьазур яни?” лагъай суал гайила, абурун “чун гьамиша гьазур я!” жавабди гьар садан руьгъ жкаждай.

Гила ихътин крар амач.

Комсомолдин собранийрал аялрин четин, жаван вахтунин месэлаяр гьалзавай. “Четин” аялар дуьз рекъел хкиз чалишмиш жезвай. Советрин Союз чукурна, гьадахъ галаз пионеринни комсоморин тешкилатарни квахъна.

Муаллимрихъ, совхозрин работникрихъни рабочийрихъ галаз вацра садра политзанятияр тухузвай. Гьанрал дуьньядин гьалар веревирдзавай. Алай и четин вахтунини гьа ихътин тарсар тухун истемилзавачини бес?!

Телевизордай гузвай гьа передача клантлани хуьй, адак са гьихътин ятлани

насиьат хун лазим тушни? Амма гьич санайни насиьатдин затIни акъвадач. “Давай поженемся”, “Мужское, женское”, “Модный приговор”, “На самом деле”, “Пусть говорят” ва маса передача кьачун. Гьихътин тербия, насиьат кьа абурук? Къалурузвай кинофильмайрикайни гьакI лугъуз жедая.

Зирзбилдин передачаяр насиьат кьай передачаиралди эвез авуртIа, кутугай кар жедая.

Мад са кар. Россия хътин коррупцияди буьнжуькьарзавай уьлкве и дуьньядал алач жеди. Яшайишдин гьа хел къачуртлани, ришветбазвал вини дережада ава. Эсиллагъ дуьньядал татанвай аялризни документар тукьлуьриз, “материнский капитал” кьачун - им вуч лагъай чал я?!

Са 4-5 йис вилик зун Махачкъаладин центральный больницадиз аватнай. Ана ийизвай ихтилатар пенсия тукьлуьрунин патахъай выпискадиз гузвай пулуни кьадардикай тир. На лугъуди, ришветчивал чи Конституциядин къанун я.

Советрин Союздин девирдани бязибуру гьукмуат куквари хъиз незвай. Са бязи “ферлибуру” тIвар патал чпин велдерикай “отказной” къвиз, абуру чпин бубайринни дидейрин тIварарихъ язавай. Ахпа куьзуьбур къейила, абурун пенсия “отказнойриз” хъвезвай. Имни гьич: “етимрин” 18 йис хъайила, закондалди абуруз къвалер гана кланзавай. Квалерин чкадал абуру миллион манат пулар вахчуна. Миллиондин са пай къиле авайбуру чпиз тазвай. И кар ни ийизвай? Ришвет къачуз, гьа къиле авайбуру - социальный хилен работникри. Низ дерт авай, эгер “етимрин” “ферли” диде-бубаяр “ферсуз” диде-бубайрал хуьуренни хъийизвачиртIа.

Эхъ, гьа ихътин аламатар себеб яз, абурун инсанпересвални ватанпересвал чилиз ацахъна.

Париждин тавханайрилай жуван ватанда къазма хъсан я. Къазмайрикай тавханаяр авун патал чи ватангъилийри уьмуьрдин “нуькьсанар” дуьздак акъудун патал женг члугуртIа, чи жегъилрин ивидини яваш-яваш ватанпересвилдин гьиссер кужум хъийидайдал шак алач. Чи барукаллу тарихни члурукIа къалуриз, русвагъиз туна виже къведач.

Къази-Мегъамед Агъасиеван - 140 йис

Шерибан ПАШАЕВА,
тарихдин илимрин кандидат

Къази-Мегъамед АГЪАСИЕВ (1882-1918-йисар) - лезгийрин социал-демократвилдин сифте партия (Бакуда РСДРП(б)-дикай хкатнавай хел) яратмишайди ва адаз регъбервал гайиди. Адан тварунихъ галаз Россиядин империядин (Бакудин ва Елисаветпольский губерниядин Кеферплатан паюнин, Дагъустандин областдин кьиблеплатан паюнин Къубадин уезд) лезги халкъдин мулкара РСФСР-дин къурулушдик кваз Лезгийрин советрин автономия яратмишунин макъсад алакълу я. Ада лезги халкъдин аслу туширвал къазанмишун вичин мураддиз элкьурнавай. Ам лезгийрин милли социал-демократвилдин "Фарук" партиядин макъсадни тир. Гъайиф хьи, душманри чпин вилик ихътин везифа эцигнавай рухвар тергна, мурадни мурад яз амукъна.

2022-йисуз Къази-Мегъамед Агъасиеван 140 йис тамам хъанва. Халкъдин регъбер хъуниз кутугнавай игит инсан гъеле советрин девирда гъахъсуздаказ рикелай ракъурна. Алай вахтундани и кар давам жезва. Чун и гъахъсузвал тухъкълур хъувуниз мажбур я. Гъа са вахтунда чир хъун лазим я хьи, ада лезгийрин "Фарук" твар алай сиясатдин сифте партия яратмишна ва лезги халкъ патал вичин чан гана. Къази-Мегъамед Агъасиев 1904-1918-йисарин Кавказдин машгъур кас, большевик ва инкйлабчи, со-

ликан тереддарар тир немсер ва ингилisar аквазнавай.

1918-йисан 15-сентябрдиз туьркверин ва мусаватистрин артуханвал авай къуватар шегъердиз сухулмиш хъана. Абуру ина эрменирин геноцид къурмишна ва Бакудин 30 агъзур ислягъ агъали туклуна. Абурун арада гзаф лезгийр, грекар, удинар, урусар ва масабур авай.

Баку къурдалай къулухъ туьркверин къушунар Дагъустандихъ ахмиш хъана. Каспийдин къваларив гвай вири мулкар къуналди, абуру Терский Советрин республикадиз къурхулвал яратмишна. Большевикри идаз акси гъерекат тешкилна.

1918-йисан апрелдиз Бакудин Советдин 26 векилдин жергеда аваз, Г.Стуруадин регъбервилдик квай красногвардейчийрин дестедихъ галаз Къази-Мегъамед Дербентдиз реке гъатзава. **"25-апрелдиз К.Стуруадин, М.Ефремован ва Къ.Агъасиеван регъбервилдик квай советрин къушунри Дербент къуна" (Дагъустанда Советрин власть тайинарун патал женг. Документрин ва материалрин къватал. 1917-1921-йисар, М., 1958, 98-99-очерар; Дагъустандин тарихдай очеркар, т.1-2, Махачкъала, 1957, 46-чин).** Ина ам халкъдин комиссарин госсветдин членвиле, исполкомдин председателдин заместителвиле, фялейрин, лежберин ва красноармейчийрин депутатрин коллегиядин отделдин заведующийвиле, шегъердин инкйлабдин оборонадин комитетдин членвиле хъана. Ахпа адакай Дербентдин

багълара интервентри туьркверин командованидиз муьтлуьгъ тахъай 245 дагъви гуьллеламишна". (СГА ДАССР, ф 175-р, оп.3, ед.хр.22, хр.22, л.1).

Регион къуналди, туьрквери сифтени-сифте Къази-Мегъамед Агъасиев жагъуриз эгечина. Ам гъаки большевикрин чиновник ваъ, халкъдин халис регъбер тирди чиз ва агъалийри ам маса тагудайдан гъавурда авай туьрквери амалдар план къурмишна. Туьрквери инкйлабчидихъ еке пул гузвайди малумарна.

Кирида къунвай жаллатI К.Омарова вичин бандитрин десте галаз Къази-Мегъамед Агъасиев къуна. Къандалра тунвай, азиятри гъелекнавай ам Къасумхурел гъана ва "Каймакам" лугъудай Куьре округдин туьркверин губернатор Таюдин-Бейдив вахкана. Агъалияр восстанидиз экъечI тавун патал "шариатвилдин суд" ийидайдан гъакиндай малумарна. Чинебан "шариатвилдин судди" Къази-Мегъамед Агъасиеваз къиникин жаза гана. И къарарни агъалийрикай чуьнуьхна ва абуруз малумарнач.

Хаин Ханбут Ханмегъамедова, гуя Къази-Мегъамед Ахъегърин хуьруьз тухузва лагъана, ам са манивални авачиз Къасумхурей акъудун теклифна. Пакамахъ фад, гъилер кутлуна ва къачерал къандалар алаз, Къази-Мегъамед яхъдиз ва аскеррин гуьзчивилик кваз Къасумхурей Куьрагъ галай тередфдихъ тухузвай. Туьркверин буйругъдалди 1918-йисан октябрдин циф

Экуь гележег патал женгчи

циал-демократ, халкъдин регъбер, вичин халкъдин экуь гележег патал женгчи тир. Хайи чил туьркверин интервентрикая хуьналди, ада вичин чан гана. 1918-йисан 19-сентябрдиз ам туьркверин военный ставкадин къарардалди Къасумхурел гуьллеламишна. Къази-Мегъамедан къвалахда виридалайни важиблуди ада тарихда сифте яз лезги халкъдин милли партия яратмишун хъана. Гележегда ам РСДРП(б)-дин къурулушда десте яз арадал атана.

Лезгийрин милли социал-демократвилдин партия "Фарук" инкйлабчийр тир Къази-Мегъамед Агъасиева ва Мукътадир Айдинбегова 1907-йисуз РСДРП(б)-дин Бакудин комитетдин къвалар яратмишна. "Фарук" партиядин штаб-квартира Баку шегъерда авай. Къад лагъай асирдин эвелра адан чехи пай лезги фялейрикай ва интеллигенция-дикай ибарат тир. Лезги халкъ сиясатдин рекъай савадлу авун ва лезгийрин арада социализмдин (марксизмдин) фикирар арадал гъун "Фарук" партияди вичин кылин кар яз гъисабзавай.

Партиядин къвалахда къве девир авай. Сад лагъайди савадлувал гунин сиясатдин къвалахдихъ галаз алакълу тир ва ам 1907-1917-йисарал гъалтна. Къвед лагъай девир 1918-йисаз (январь-декабрь) талукъди хъана. И девирда лезги халкъди Кавказдиз сухулмиш хъанвай туьркверихъ галаз партизанвилдин дяве тухузвай. "Фарук" партия кардик кваз хъайи вири девирда Къази-Мегъамед Агъасиеван женгинин юлдаш Мукътадир Айдинбегов тир.

Къази-Мегъамед Гъажи Давудалай къулухъ лезги халкъдин тарихда къвед лагъай твар-ван авай

кас я. Ам чи халкъдин лап хъсан гележег патал женгчи яз экъечина. Имни гъар са лезгидиз чир хъун лазим я. Къази-Мегъамед Агъасиева, большевиствилдин къвалахдилай гъейри, лезги республика яратмишунин проектикай фикирзавай. Гъайиф хьи, яна къейидалай къулухъ адан важиблу чарар, дневника, Бакуда "Фарук" партиядин документар гел галачиз квахъна.

1918-йисуз Бакудин коммунадин милли инкйлабдин къуватри (лезгийри, талышири ва масабур) туьркверин сиясатдал амалзавайбуруз манивалзавай. Абурун мурад неинки Советрин власть тайинарун, гъаки советрин халкъарин ихтиярдин гъакъиндай Сталинан декларациядин бинедаллаз чпин халкъарин аслу туширвал къачун ва абуруз талукъ яз тарихдин гъахълувал арадал хун тир. Гъавилияй, Къиблединни Рагъкъечидай патан Кавказдин региондиз сухулмиш хуьналди, туьрквери сифте нубатда чпин чилерал хъуси республикайр яратмишдай ниятар авай ксар тергзавай. Абурук Къази-Мегъамед Агъасиевни акатна. Виринра адан гуьгъуьна къекъевезвай.

1918-йисан апрелдин юкъвара туьрквер сухулмиш хъайидалай къулухъ Кавказда мусибатдин ва къияяр кыле фена. И карди регион стхади стха рекъидай граждандя ведал гъана.

Туьркверин къушунар Кавказда Германиядинни Туьркиядин къушунрин верховный главнокомандующий Энвер-пашадин стха Нурипашадин тапшуругъдалди кардик квай. Германияди яракъар гузвай туьркверин армиядал халкъдин къатар алдатмишунин мураддалди "Кавказдин мусурманрин армия"

твар эцигнавай ва гъа икI ислам-дикай далда къазвай. Гъакъикъатда лагъайтIа, абурухъ анжах миллетчивилин, пантюриствилдин мурад арвай.

"...Интервентри чеб Кавказда къунвай улкъведа хъыз тухвана, ина колонийрин лукъвилдин ва террордин къайда кардик кутуна. Абуру ракъун рехъ, порт, банк, почта, телеграф, суд чапхунна, инрай чулава нефт, сар ва маса девлетар хутахиз эгечина". (Дагъустанда Советрин власть тайинарун патал женг. Документрин ва материалрин къватал. 1917-1921-йисар, М., 1958. 17-чин).

"Туьркверин аскеррин зулумкарвилкай лезгийриз виридалайни гзаф зиянар хъана. Туьрквер чпин жандармерия галаз саки гъар са хуьр женг чузуналди къачуниз мажбур хъана". ("Дагъустан" газет, №№13, 15. 1918-йисан 15-декабрь).

Архивдин документри тести-къарзавайвал, туьрквери армиядиз лезгийр желбзавай. И кардикай кыл къакъудзавайбуру гъа чкадал яна рекъизвай. Гъа ихътин гъалар Къубадин уезддани авай. Чкадин агъалийрик кичлерар кутунин мураддалди Бутахурей ва Вили Ярагъдилай жегил лезгийр тир Гъени ва Али виридаз аквадайвал асмишна. Ихътин къиникъар, гатунар, чкадин агъалийрин намусдик ва лайихлувилек хуькуьрунар округда гзаф хъана. Къази-Мегъамед кыле авай инкйлабчийри лезги хуьрера туьрквериз акси таблигъат тухузвай.

1917-1918-йисара Кеферплатан Кавказда граждандяве гъакъикъатда большевикри ваъ, туьрквери къурмишна. Абурун далуйрихъ Дуьньядин сад лагъай дяведин ви-

большевикрин тешкилатдин председател, гъа ина РСДРП(б)-дин Бакудин Комитетдин векил хъана.

Къази-Мегъамеда туьркверин чапхунчийриз халкъдин партизанвилдин гужлу аксвал тешкилуни мураддалди Куьре округда инкйлабчийриз буйругъар гузвай. 1918-йисуз гъалар дибдай дегиш хъана. Советрин власть тайинарун чкадал лезги халкъ туьркверин интервентрикая лап чарасуздаказ хуьнин гереквал хъана. Туьрквери Къиблеплатан Дагъустандин мулкар Туьркиядин вилайет яз малумарна.

Халкъдин азадвилдин гъерекат тешкилуни пак тир карда Къази-Мегъамедаз адан женгинин юлдаши еке куьмек гана. Дербентда Къази-Мегъамед Агъасиевахъ галаз санал твар-ван авай инкйлабчийр тир С.Стуруади, Г.Канделакиди, Д.Пугина, Г.Тагъи-Задеди, А.Эрлиха, К.Мамедбегова, гъакини Дербент райондай Гъасан Нурметова, Табасаран райондай Тарикъуьли Юзбегова, Самур округдай С.Сулейманова, Куьре округдай Абдул-Самед Мурсалова къвалахзавай.

Гъа ихътин акъалтIай четин шартIара Къази-Мегъамеда вичин сиясатдин алакълунар ва галатун тийижир халкъдин женгчидин къилихар къалурна. Ада Бакудин коммунадин виридалайни четин ва хаталу тапшуругъар тамамарзавай, душмандин вилик садрани рей гузвачир, кичевал къалурзавачир. Дербентдин советдин председател яз, ада Дагъустанда туьркверин чапхунчийрин аксина вич кыле аваз женгинин чехи пай серенжмар кыле тухвана.

"Туьркверин вириинра ислягъ агъалийрин аксина ивидин террордиз рехъ ануна. Дербентдин

авай пакамахъ виликан пачагъдин урядник Нежветдинова, белогвардейчи къаравулар тир Алимйрзе Мегъамедова, Шижжамалова ва маса хаинри къандалра тунвай Къази-Мегъамедан чандиз къаст авуна. Гъа икI, халкъдин игит, явлалу инкйлабчи, Бакуда ва Дагъустанда большевикрин бажарагълу сифте руководителрикай сад, Бакудин большевикрин комитетдин къвалар гвай Россиядин большевикрин социал-демократвилдин рабочий партиядин къурулушдик акатай лезгийрин "Фарук" партиядин тешкилатчи ва руководитель Къази-Мегъамед Агъасиев телефна.

Апшерондин полуостровдал Советрин власть тайинарун патал гзаф крар авур лезги халкъдин чехи хва, явлалу инкйлабчи рикел хуьн яз Гъажикъабул (Аджикабул) твар алай аскерин гъевечи шегъердал Къази-Мегъамед твар эцигнавай. Советрин девирда ина чи улкъведин авиабаза бинеламиш хъанвай. Къейднавай вакъиа 1939-йисан 24-январдиз кыле фена ва шегъердал Къази-Мегъамед твар эцигна. Гъа и юкъуз, центр Къази-Мегъамед шегъер яз, Къази-Магомедский район тешкилна. 1990-йисуз Азербайжандин гъукумди шегъердилай къисайрик квай хътин инкйлабчидин твар алудна. Гъа икI, асирдин вахтунда вири Союзда машгъур тир Къази-Мегъамед лагъай твар алай шегъердин твар дегишна.

Къази-Мегъамед Агъасиев инкйлабдин руьгъ, виридалайни хъсан фикиррихъ инанмиш, халкъдин зигъинда гъамишалугъ гъатнавай явлалу игит хва я.

(Урус ЧIалай таржума авурди - М.НАРИМАНОВ)

Мегъамед Гъажиеван - 125 йис

Милли руьгъдин арш

Мердали ЖАЛИЛОВ

Мегъамед Мегъамедович ГЪАЖИЕВАКАЙ - чехи алимдикай ва чехи инсандикай марагълу келимаяр чи илимдинни медениятдин, тарихдинни литературадин векилри гзаф лагъанва. Зи фикрар за гъабурун манаметлебдал бинеламишзава.

Заз ам гъак са члалан алим хъиз ваъ, чехи лингвист, фольклорист, тарихчи, литературадин критик, публицист, таржумачи ва мадни маса терефрин бажарагъар ганвай кас хъиз я. Чи дагъларикай гъим къакъан я лагъайвалди, Базар-Дуьзидин твар къада. Алимрикай вуж зурба я суалдиз садлагъана жаваб гуз жедач. Зи гъисабрай, Мегъамед Мегъамедович чи милли вири алимрин буба хъиз я. Ада чи халкъдиз гъеле 1950-йисуз багъишнавай тек са "Урус ва лезги члаларин словарь" къачуртлани, алимдин къагъриманвилни ярж гъихътинди ятла, са уьтери чир жезва. А ктабда урус члалан 35000 гафуниз лезгидалди баъар ганва. Са касди ихътин каталог (гафарин биографияр) къенвай чарар кватлун регъят кваллах туш.

Мегъамед Гъажиеван баркаллу рехъ адавай тарс къачур Унейзат Мейлановади, Букар Талибова, Ражидин Гъайдарова, Агъмедуллагъ Гуьлмегъамедова, Гъахъверди Рамалданова давамарна, алай вахтунда Фаида Гъаниевади, Къурбан Акимова, Саимат Юзбеговади, Нариман Абдулмуталибова, Майрудин Бабаханова давамарзава. Чи милли мектебар, милли члалашуку вирибур жуьреба-жуьре гафарганрин чешнейралди тагъмин я лагъайтла жеда. Яни члалан илимдин бинеяр арадал атанва.

М.Гъажиеван словардиз ганвай сифте гафуна (редактор Гъ.А.Алижберов) къейднавайвал, "...лезги члалан словарар туькьурини кваллах гзаф къулухъ галама, белки, анжах гила башламинава лугъуз жеда. Чна гузвай и словарь и карда вичин къадардалди эвелимжи еке кваллах яз гъисабиз жеда..."

М.Гъажиеван кваллахдин важиблубликай А.Г.Гуьлмегъамедова лагъанвай келимаярни фикр желбдайбур я: "И мукъвара мад сеферда зун, М.М.Гъажиеван уьмуьрдин ва илимдин ирс къватлиз, РАН-дин ДНЦ-дин ИЯЛИ-дин гъилин хатларин фондуни материалрихъ галаз таниш жез фена. Ана зи фикр Мегъамед Гъажиева 1947-йисан 5-январдиз Дагъустандин радиоай гайи "За гъик келнай?" къил ганвай текстини вичел желбна. Аялриз талукъарнавайди ятлани, ам алай вахтундани гзаф терефрихъ маналуди я. И кар фикрда къуна, а текст чна газетда гун теклифзава..."

А.Гуьлмегъамедован теклиф къилиз акъуднай. Макъала "Лезги газетдин" 1997-йисан 16-майдин нумрада чапнава. А члавалай инихъ 25 йис алатнава. Чи келзавайбурун гъилериз, винидихъни къейднавайвал, хейлин цийи словарар атана. Абурун жергеда пуд паюникай ибарат А.Г.Гуьлмегъамедован "Лезги члалан словарь" (25 000-далай гзаф гафар аваз), М.Б.Бабаханован "Лезги члалан словарь" (35 000 гаф аваз), "Урус ва лезги члаларин словарь" и мукъвара, РАН-дин ДНЦ-дин ИЯЛИ-дин къуллугъчийри гъазурна, чагдай акъуднавай, "Лезги ва урус члаларин словарь" (40 000 гаф) ава... Яни члалан илим вилик физва. М.Гъажиева кутур рекъе алимрин цийи дестейри женг члугъзава.

Алимди вичин чехи кваллах тамамардайла, адал гъикъван азиятар акъалтайди ятла, винидихъ твар къунвай макъалада лагъанва: "1931-йисуз Дагъустанда пед-

институт ахъаяйла, адан къвед лагъай курсуниз гъахъна. И члавуз зи 34 йисалай виниз тир, заз еке хизан авай, жувак

чахутка кваз, азарлу тир. Пединститут а вахтунда домкадрода (гилан сельхозакадемияда - М.Ж.) авай. Шегъердай аниз 3 километр ава. Зун гъар юкъуз квачи-квачи гъаниз физ-хкъез хъана...

Гъа члавалай за лезги члалал кваллахиз башламина. Сифте урус члавалай учебникар, газетдиз макъалаяр перевод ийиз хъана, ахпа жува бязи учебникар кхъиз башламина. Институт кутьгъайла, зун илимдин ахтармишунардай институтда илимдин къуллугъчивиле тайинарнай..."

Илим чирунин важиблубликай алимди гена лагъанва: "Гъаклан рахадай члал чир хъун бегъем туш. Члалан законар, адан апатай девир, адан къене жедай дегишвилер чирна кланда. Члала гзаф интересни гъалар ава, са гафар терг жез, масабур арадал къевезва, са формаляр масабуралди дегиш жезва..."

Ихътин тестикъаруни члалахъ галаз алакъада авай кваллахрал машгъл гъар садан хиве гъатзавай жавабдарвилкай лугъузвачни бес!

Алимдин еке нуфуздикай, ада масабур уз авур таъсирдикай илимрин доктор, профессор Ражидин Гъайдарова рикел хкизвайвал, илимдин рехъ уьмуьрдин кар яз хкъагъунал руьгъламышайди рагметлу Мегъамед муаллим я. "Адакай зи илимдин кваллахрин руководител хъана. Ада Унейзат Мейланова, Назир Агъмедов ва маса алимарни майдандиз акъудна..." Мегъамед муаллимди члалан илимда кутур рекъай къе виклегъдаказ Агъмедуллагъ Гуьлмегъамедов хътин ва гзаф маса бжарагълу жегъилри гъерекатзава", - къейднай Р.Гъайдарова. (Килиг: "ЛГ"-дин 1992-йисан 29-октябрдин нумра). М.Гъажиева лезги члал ахтармишунихъ, ам илимдин рекъелди къайдадик кутунихъ галаз санал лезги милли журналистика, печат арадал атуникай лайихлу пай кутуна. Тарихда гъатнавайвал, алимди чи милли газетдин редакцияда жавабдар секретарвиле ва таржумачивиле кваллахай йисар Ватандин Чехи дяведин ва адалай гуьгуьнин лап четинбур тир. А члавуз газет "Социализмдин пайдах" твар алаз акъатзавай. Газетдин материалрин чехи пай таржумайрикай ибарат жезвай. Халкъдив вахт-вахтунда фронтдай ва далу патай дуьз информация агакъарна кланзавай. И везифа баркаллувилелди къилиз акъуднай.

Мегъамед Гъажиева, Гъажибег Гъажибеговалай, Алибег Фатаховалай алатайла, гъакъван важиблу жавабдарвал вичин хивез къачурдал шак алач. И кар фикрда къуна, чи газетдин редакцияди 2000-йисалай инихъ милли члал хъунин, машгъл авунин, виликди тухунин карда лайихлувилерай чи мухбирриз гун патал Мегъамед Гъажиеван тварунихъ галай махсус премия тешкилнава. А члавалай инихъ алатнавай девирда 23 кас алимрив, муаллимрив, журналистривни писателрив и премия агакънава. Премиядин пулдин къадар екеди туштлани, адан манадин чехивили чи кхъизвай ксар мадни цийи агалкъунрал руьгъламышзавайдал шак алач.

Мегъамед Мегъамедовичан экъу къамат эбеди авунин лишан яз, адан твар хайи Мегъарамдухъруьн 1-нумрадин юкъван школадиз ва куьнедизни ганва.

Лезги члалан хазина амай къван гагъда Мегъамед Гъажиеван твар, ирс амукъда. Адан ирсиниз гъикъван мукъва хъайитла, гъакъван чунни къуватлу ва савадлу жеда...

"Самур" газетдин - 30 йис

Мердали ЖАЛИЛОВ,
РФ-дин ва РД-дин культурадин
лайихлу къуллугъчи

Бакуда хсуси харжийрихъ тешкилна, Азербайжан Республикада ва адалай къецени хайи члалал, медениятдал ва эдебиетдал ашукъ лезги халкъдин векилрив чпин къуватралди агакъарзавай къетлен "Самур" газетдин 30 йис тамам хъанва. Им са акъван еке вахт туш. Инсандин уьмуьрда им руьгъдинни бедендин вири къуватри хъсандиз кваллахзавай, риклик квай еке экъу мурадрихъ инанмишвилелди камар къачузвайди я. Жегъилвили цукъ акъуднавай вахт!

За къатлузвайвал, газет-журнал патални, иллаки абур гъазуриз, келзавайбурув агакъарзавайбур патални 30 йис, имтигъанрай экъечлиз, руьгъни беден лигим хъанвайди хъун лазим я. "Самур" газетдин гъакъиндай делилар, адал ацалтзавай четинвилерни агалкъунар гъихътинбур ятла фикрда къаз, чна идалай виликни хкъенай. "Самурдин" агалкъунар чна чибурни яз гъисабзава, четинвилерай экъечдай рекъер санал веревирдзава. Гъа тегъерда гъа газетдин чехи векилрини, иллаки Аплагъди вичиз гъакъван нурлу мурадари бажарагъар ганвай Седакъет КЕРИМОВАДИ, адахъ галаз санал имтигъанрай экъечизвай Муьзеффер МЕЛИКМАМЕДОВА, газетдин чехи спонсоррикай сад тир Мубариз Азизова ва масабур чна агалкъунрални дамахазавайди тайин я. Сада-садал, гъар мумкинвал хъайила, къил члугъзава, интернетдин куьмекдалди алакъа хуьзва.

Халкъдин гъед

Лагъана кланда, йисар алатунивай, чи къуватар ва мумкинвилер, алакъаярни артух хъана кланзавай. Амма девирдин тлалрини къутлалри, сиясатчийрини гъиле гъукум авай чиновникрин зидвилери чи сад тир рекъиз ва мурадриз зиянар (манийвилер) таганани туш. Ибурал дуьньядал элкъвей тлугъвал - завални, маса чурьукарни алава хъхъайди чизва.

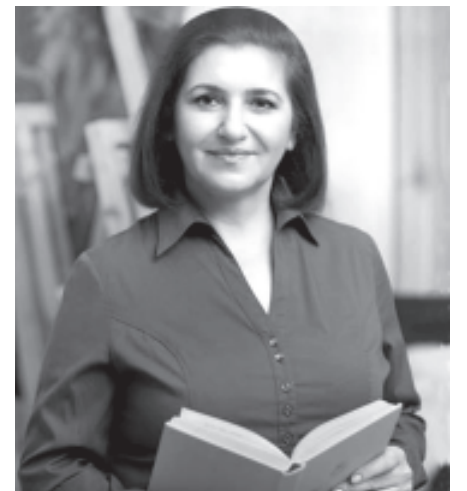
Алай вахтунда чи гъалар гъик ятла, парабур уз чизва. Виридалайни четинди, къурхулуди хайи члалал келзавайбур ва кхъизвайбур тлмил хъун я. Бакуда акъудзавай "Самур" газетдиз чкадин гъукуматдин векилри къенин йикъаралдини къаюмвал, адаз гъил яръи авунач. Сад-къве касдилай хсуси харжийрихъ шумуд йисуз хуьз жеда ихътин газетар?..

"Лезги газет" гъукуматдин къаюмвилекватлани, къвердавай гъадан тиражни тлмил жезва. 2005-йисуз 15 агъзур тиртла, гила 6-7 агъзурдал аватнава. "Самурдин" тираж генани гъвечлиди я. Ятлани ихътин руьгъдин такъатар чахъ хъунал чна дамахазава. Кваллахзава руьгъдин рузи хуьз, хайи халкъдив агакъариз...

Са вахт авай Бакуда лезги члалал газет акъатуникай анжах фикрарзавай. А мураддихъ яръгал йисара рикле руьгъ, экъу къастар авай лап хъсан векилри камар къачузвай. Чи рикел Нуредин Шерифовани Абид Амирасланован, Лезги Няметанни Забит Ризванован, Ядуллагъ Шейдаеванни Иззет Шерифован, Байрам Салимованни Гъажибала Яргунвидин, Фейруз Беделатлунани маса ксарин тварар къевезва. Лап гзаф имтигъанрани а ксар гъатна. Мектебра сад-къвте сят лезги тарсар твадай мумкинвал хъанатлани, милли лезги газет тешкилуниз а патан регъберри рехъ ганачир.

Ихътин тлалабунризни алахъунриз миллетчивилин квал я лугъуз хъанай. Гъихътин ксар чпин рекъивай, чандивайни авурди рикел хкъезва.

Гъа ихътин шартлара "Самур" газет тешкилун, ам Бакуда акъудун, адан къулав милли пешекар журналистар къватлун, газет келзавайбурув агакъарун - мегер ибур къегъалвиллиз барабар крар тушни! Гъавил газетдин 30 йисан юбилей къейд авун - им акъалтлай чехи вакъиа, халкъдин милли суваррикай сад хъиз я.

Баркалла, аферин "Самур" газетдиз уьмуьр гайи къегъалриз! Цуд сеферда баркалла, газетдин редакциядин къиле акъвазна, ам хуьз, гужлу ийиз, мадни виликди тухуз, келзавай агъзурралди ватандашрив милли руьгъ, ахлакъ, къанажагъ, хайи члалан нев, тавар, рангар, гъиссер агакъарзавайбуруз!

"Самурди" вичин тварциз вири терефрихъай жаваб гузва. Самур - Лезги чилин къулан вац! Сагъ беден агудзавай, сад хъиз вичин мижедалди къуватлу ийизвай вац! Чи халкъдин ва ватандин яръжи я...

"Самур" газетди къилиз акъудзавайди асирра амукъдай къегъалвал тирдан гъавурда авай вирибуру адаз сагърай лугъуз-ва, гуьрметзава, ам кхъизва, лап багъа мугъман, руьгъдин дарман яз вилив хуьзва. Чунни гъак я.

Пуд члалал акъатзаватлани, "Самурдин" гъар са чин фикр желбдайди жезва.

Газетди къарагъарзавай месэляяр, адан география пуд члалан векиларни тухарзавайбур я. Им, гъелбетда, редакциядин коллективдилай халкъар агудунин, садаз-сад чирунин, миллетрин, динрин, культурайрин алакъаяр мягъкемарунин еке везифаяр къилиз акъудиз алакъава лагъай члал я.

Газетди лезги келзавайбур, мектебрин аялар, тарс гузвай муаллимар хайи члалав агудун, яратмишдай цийи къуватар руьгъламышун патал тухузвай кваллахни лап тарифлуди я. "Ик! кхъихъ, ик! кхъимир", "Квез чидани?", "Бубайрин гафар", "Самурдин мектеб", "Гафарган", "Чи мисалар", "Хкетар", "Ша лезги члалал рахан!" рубрикайрик кваз гузвай материалри чи члалан девлетлувал, гуьзелвал келзавайдаз мукъва ийизва.

"Самур" тешкилайдалай инихъ чи халкъдин векилрин лап гзаф къадар зурба тварар (дегъ девиррилай инихъ) ачух хъуьуна: Давдакъ, Мехсети-Ханум, Хиневни Зайнаб, Хъиливи Ярвали, Яргунви Ханбутай, Цехуьлви Мелки ва масабур. И кар давам жезва. Чун къадимлу ва къуватлу чехи халкъ тирди и векилрини субутзавачни бес!

Лап хъсан чешне - им газетди чи ватандин гуьзел пилер шиклралди къалурунихъ галаз алакълу я. Адан гуьзел шиклири чун гагъ Стлуриз, гагъ Шекидиз, гагъ Шагъ дагъдин гирвейрал, гагъ Самурдин тамуз акъудзава. Им ватан кланарунин са рехъ тушни!

Гуьрметллубур! Куь хъсан хейлин крафикай чнани менфят къачузва. Иллаки кхъизвай макъалайрин къилериз халкъдин камаллу гафар, мисалар къуни, материалар чеб жезмай къван куьруь авуни, шиклилар гуьрчегбур, виле акадай метлебллубур хъуни, важиблу келимаяр (фикрар) газетдин чинра рангламшна ачухаруни, газет гуьрчегарунихъ галаз сад хъиз, ам келизни ашкъи гъизва.

30 йисан девирда Куьн фенвай рехъ тарифлуди, таъсирлуди, келзавайбуру тебрикзавайди я. И кар чун фенвай 100 йисан дережайрай мадни хъсандиз акъваза.

* * *

Чнани квез и важиблу вакъиа риклин сидкъидай мубаракзава. Къуй Квехъ асирра квахъ тийидай яратмишунрин зурба ва генг шегъеряр хъурай!

Мадни авадан хьурай!

Идаят НАСИРОВ, Фиярин хуьр

За Ахцегь райондин Смугьулрин хуьре Мацарин хуьруьз рехъ тухудай вахтунда са вад йисуз кваллах авурди я. Рекьерин Ахцегьрин участок а члавуз гъана авай. Зун и хуьруьн жемьятдин хийир-шийирдин вири мярекатрик квай.

Смугьула заз чидай са шумуд кас рагьметдиз фена лагъана ван хьайила, зун и хуьруьз Махачкъалада рагьметдиз фейибурун мукьва-кылийрин гуьгьуьл къачун патал хьфенай.

Зун сифте жуван яр-дуст Юзбег гьажидин патав фена. Ада заз рагьметдиз фенвай 7-8 касдин тварар къуна. Вири заз хьсандиз чидай бур тир. Заз са-садан квалел физ кванзавай. Амма Юзбег гьажиди меслят къалурайвал, сурадал фена, гъана Къуръандин келимаяр келна, рагьметдиз феи вири ксариз бахш авун къетна.

Заз акурвал, Смугьулрин хуьруьн къамат хьсан патлах дегиш хьанвай. Юзбег гьажидихъ галаз зун адан кваллиз хьфена. Чна рагьдандин капI авурдалай къулухъ Юзбег гьажиди заз чай хьвадай суфрадихъ теклифна. Чай хьвана, фу-затI тлуьрдалай къулухъ Юзбег-гьажиди заз къвердавай авадан жезвай хуьре авунвай са къадар кваллахрикай суьгьбетна.

- Сад лагьайди, Идаят стха, чна цийи жуьмя-мискиндин дарамат эцигна, - башламишна ада. - Мацарин дерадай кылди чи жемьят патал булахдин хьвадай яд гъана. Къе виридан квалера кранрин ятар

ава. Хуьруьн къеняй физвай рекъе хьсандиз бетон цанва. ТахьайтIа, хуьряй винелди хьфизвай къван машинрин руквади чун русвагьзавай. Гила чна гьарда вичин квалерин патавай физвай рехъ, гьар экуьнахъ къарагьайла, михьзава, яд хьичирзава.

Куьгьне хуьруьз хкаж жедайла, аник еке тик квай. Къе чи хуьруьз куьгьне сурадин кылихъай хьсан рехъ тухванва. Гьар 15-20 метрдила экверин столбаяр акурнава.

Хуьруьнзгьлийри яру керпичрикай чпиз къве мертебадин квалерин хьсан дараматар хкажнава. Хуьряй Ахцегьиз, Дербентдиз фидай улакьар (маршрутка-яр) хьанва.

Алай вахтунда хуьруьн администрациядиз ина харапайриз элкьвенвай квалерин амукьайрин чкадал хьсан парк кутаз кванзава.

Жегьилриз машгьул хьун патал хьсан имаратлу кылдин квал эцигнава. Ана домино, шахматар, шешбеш къугьвазва.

Нянин кпунин вахт жезвай. Зак, цийи мискиндин дарамат мус аквадатIа лугьуз, тади квай. Юзбег гьажини зун аниз рекъе гьатна. Заз акурвал, рекьин, куьчейрин къерекра гьарда вичин бахчадин кыле

керпичрикай эцигнавай вижевай квалер ава. Чун чкадал агакьна. Мискин акурла, зун гьейран хьана.

Куьгьне мискин, гьакI зи яр-дуст рагьметлу Абилкъасум стхадин гафарни рикел хтана: "Гада, къав аватда гьа мискиндин, къав аватда!" Касди гьамиша гьа икI тагькимардай. Гьа икI, зи рикел къав аватзавай, бубайри эцигай куьгьне мискин хтана. Хуьре цийи мискин хкажнаваз акурла, заз, гьелбетда, пара хвеш хьана. Ана кваллахзавай жегьил устIарриз салам гана, Аллагьди квез къуватар гурай лагъана. Зунни Юзбег гьажиди цийи мискиндин къенез гьахьна. Заз ана рагьметлу Гьашумов Гьашум муаллимдин хва, мискиндин имам Абдуллагь гьажиди акуна. Имамди зун хушдаказ къаршиламишна. Ада заз цийи дарамат гьикI арадал атайди ятIа, яргьалди суьгьбетна. Зани адаз чухсагьул лагъана.

Абдуллагь гьажиди нянин азан гун теклифна. За адаз заз ви ван хьана кванзава, чан Абдуллагь гьажиди, лагъана. Чна нянин капI Абдуллагь гьажидихъ галаз санал авуна. Сада-садаз тебрикар авурдалай къулухъ заз Абдуллагь гьажиди кваллиз атун теклифна. За адаз рагьметлу Пиралидин хизанри чпин квалел хьша лагъанвайдакай хабар гана. Зунни Юзбег гьажиди хтана. Ада зун рагьметлу Пирали стхадин квалел къван хкана.

Заз акурвал, Ахцегьай Смугьуллиз къведай 12 километр рехъ хьсандиз гьаркъуь авунва. Ана къир цун планрик квай. Исятда и кваллах кыле физва. Смугьуллиз газдин еке турбани агакьнава. Хуьр икI аваданламишуник еке пай кутур ксариз за жуван патай виридаз риклин сидкьидай баркалла, чухсагьул лугьузва.

Экуьнахъ шегьердиз рекъе гьат хьийидайла, рагьметлу Пиралидин архайри, хуьруьн адет тирвал, зав хейлин савкъатарни вахкана. Пара сагьрай чеб. Ахцегьрин автостанциядал хтана, зун маршруткада акьхана. Хкведай рехъди за чи дагьдин хуьрерикай фикрар ийиз хьана.

Чи багьри ерияр аваданлу жез акурла, рикI шад жедда. Къуй квехъ мадни хьсан марифатлу кваллахар хьурай, зи риклиз кIани Смугьулар.

Смугьулрин хуьруьн акунар

А.Гьасанан тIварунихъ галай медениятдинни марифатдин центради Къулан СтIалрин хуьряй тир Пирмегьамедоврин хизанди лезги чIал хуьник пай кутун къейдна

Жавабдарбур тайинарна

Агьмед МАГЬМУДОВ

4-декабрдиз Махачкъалада Алкъвадар Гьасанан тIварунихъ галай медениятдинни марифатдин центрадин активдин алай йисан эхиримжи заседание кыле фена. Ана ДГУ-дин профессор Омар Гьуьсейнова, ДГПУ-дин профессор Шайдабег Мирзоева, РД-дин Общественный палатадин комитетдин председатель Ислам Мегьамедова, РД-дин Росреестрдин Управленидин регьбер Арсен Пирмегьамедова, РД-дин Халкъдин Собранидин депутат Марат Алирова, Каспийск шегьердин мэрддин заместитель Арсен Шерифова, меценат Мурад Мегьамедкеримова ва масабуру иштиракна.

Мярекатдин эвел кыляй центрадин директор, "Лезги газетдин" кылин редактор Мегьамед Ибрагьимова мукьвара рагьметдиз феи РД-дин Халкъдин Собранидин депутат Ильман Алипулатован экуь къамат рикел хкана, центрадин тIварунихъай адан мукьвабуруз мад сеферда башсагьулгьвал гана. Гуьгьуьнлай ада "Лезги-урус гафарган" чапдай акьудуниз пулдин такьатар чара авур СтIал Сулейманан тIварунихъ галай райондин Къулан СтIалрин хуьряй тир Пирмегьамедоврин хизандиз хайи чIал хуьник ва вилик тухуник лайихлу пай кутунай сагьрай лагъана ва и хизандин векил Арсен Пирмегьамедова центрадин патай Разивилин чар вахкана.

Заседанидин сергьятра аваз М.Ибрагьимова хабар гайивал, Алкъвадар Гьасанан тIварунихъ галай медениятдинни марифатдин центрадин официальный сайт кардик акатнава. Идахъ галаз сад хьиз, социальный сетра центрадин хуси аккаунтарни арадал гьанва.

Ноябрдин вацра кыле тухванвай кваллахрикай рахадайла, М.Ибрагьимова центради Ахцегь райондин мектебра келзавайбурун арада, Лезги публицистикадай конкурс кыле тухвайди рикел хкана ва виридаз 8-декабрдиз, Гь.Гьажигьован юбилейдиз талукьарна, Махачкъалада кыле фидай мярекатдиз атун теклифна.

Заседанидал гьакIни центрадин кваллахдин асул пуд пай ва абурун кыле акьваздай жавабдар ксарни тайинарна. ИкI, медениятдинни марифатдин хилерай кыле тухудай кваллахдиз Шайдабег Мирзоева регьбервал гуда, яшайшдинни экономикадин месэляяр машгьур прозаик Якъуб Яралиеван хва Мурад Яралиевал ихтибарна ва пуд лагьай - малуматрин (информационный) хел журналист Малик Бутаеван гуьзчивилик жедда.

Заседанидин иштиракчийри гьакIни къведай йисан 1-паона центради кыле тухудай мярекатрин планни веревирд авуна. Мисал яз, 2023-йисуз Махачкъалада ва Кыблепатан Дагьустандин района лезги медениятдинни эдебиятдин векилрин юбилеяр къейдда, лезги чIалаз талукьарнавай олимпиада, ДГУ-дин ва ДГПУ-дин филологиядин факультетра келзавай студентрин арада лезги публицистикадай конкурс, Етим Эминан ирсиниз талукьарна, республикадин дережада аваз "Эминовские чтения" лишандик кваз эдебиятдин рекьай акьажунар ва маса мярекатар кыле тухун фикридиз къачунва.

Заседанидал са жерге маса месэляриз талукь теклифарни гана. Кылди къачуртIа, Омар Гьуьсейнова центради ДГУ-диз Дагьустандин халкъдин шаир СтIал Сулейманан тIвар хгун патал серенжемар къабулун герек тирди къейдна, Шайдабег Мирзоева Дагьустандин министерствойрани ведомствойра кваллахзавай чи ватангьлийрин махсус сиягь (реестр) газурун, Арсен Шерифова яшайшдин жуьреба-жуьре хилерай Дагьустанда кылииз акьудзавай федеральный ва региондин метлеб авай проекта лезги районрини активнидаказ иштиракун патал центрадин векилри Кыблепатан Дагьустандин муниципалитетрин кылерихъ галаз гуьруьшар тухун теклифна. Иштиракчийр и пуд месэладайни кваллах тешкилдай фикрдал атана ва жавабдар ксарни тайинарна.

Мярекатдин эхирдай Мегьамед Ибрагьимова къейд авурвал, 2023-йисан сад лагьай заседание Цийи йисан суварихъ галаз алакьалу яз, ял ядай йикьар куьтягь хьайидалай гуьгьуьниз кыле тухуда.

Жуван къуватрихъ инанмиш хьухъ

Жасмина САИДОВА

“Фабрика. Аялар” федеральный программадин Дагъустанда авай координатор Мурад Жалиев ва РД-дин карчивилиз куьмек гуниг центрдин директор Иса Мигьитинов и йикъара “Дагъустан” РИА-дин майдандал республикадин журналистрихъ галаз гуьрушмиш хъана. Абуру “Фабрика. Аялар” программадин къетневилерикай, адан метлебувиликай ва ам республикада уьмуьрдиз кечирмишзавай тежердикай суьгьбетна.

Иса Мигьитинова кьейд авурвал, и программа гъа и къайдада ва “Гъевчи ва юкьван карчивал ва карчивилин теклифрин тереф хуьн” милли проектдин сергъятра аваз республикада кардик кваз 2 йис я. Проект вич РФ-дин экономикадин ва мулкар виликди тухунин министрстводин образованидин программарин сиягъдик кутунва. “Карчивилин фабрика” программа арадал гъана тахминан 5 йис я. Эгер икьван чвалалди, и хилен сергъятра аваз, чун кардик квай ва къвалах гьиле къазвай карчийрихъ галаз алакълу жезвайтла, алай йисуз чна мектебра клелзавай аялриз чирвилер гуз башламишна”, - малумарна Мурад Жалиева. Адан гафаралди, программадин сергъятра аваз чирвилер къачузвай вахтун-

да аялри гъакни тематикадай гъам онлайн, гъамни офлайн-къайдада киле фейи олимпиададани иштиракна. И йисуз адан иштиракчийрин къадар тахминан 3500 аялдиз барабар тир.

Карчивилин кеспидин бинейриз талукъ тарсар республикадин шегъеррин ва муниципалитетрин мектебрани киле фена.

“Аялриз каарчивилин къвалахдин бинейрикай суьгьбетна, гьикл лагъайтла чи мектебра ихътин тарсар авач. Чи инсанар лагъайтла, карчивилин гевес квай, кар алакълудайбу я. Муаллимри аялриз карчивилин хиле вичин чка хъядай, шей нетижалудакъ маса гудай тежердикай суьгьбетарна”, - лагъана М.Жалиева.

Малум хъайивал, проектдин бинеда акълтзавай несилдиз карчийри хъыз фикириз чирун ава, ида абуруз гележегда итижлу проектар арадал гъиз куьмекда.

“Чирвилер гудай курсарин эхирдай чна гъакни проектрин мекераяр тешкилзава, анра жегъилривай,

чпин фикиррал бинеламиш хъана, тукълурнавай проектар майдандиз акъудиз жезва. Къейд ийин, чаз гъакни 2 йис идалай вилик арадал гъайи ва муаллимрихъ галаз санал абуру уьмуьрдиз кечирмишай проектарни ава”, - давамарна ада. Аялриз тарсар гузвай ксар къуватда авай бизнесдин векилар, гъалатлралди ва агалкъунралди тежриба къватнавай, карчивилин сирер чизвай ксар я.

“Бизнесдиз талукъ муракаб месэляяр аялрив къугъунрин жуьреда ага къарзава. Санлай къачурла, чехи пай аялриз рекламадин, маркетинглерин (алишвериш ийидай майданрин) куьмекдалди хуси бизнес гьикл виликди тухудатла, и кар патал гьихътин майданар ишлемишдатла чирун итижлу тир”, - алава хъувуна ада.

Иса Мигьитинова кьейд авурвал, “Фабрика. Аялар” программадилай гъейри карчивилиз куьмек гуниг Центрада чирвилер гудай са жерге маса курсарни кардик ква - “Карчивилин азбука”, “Карчийрин школа” ва икл мад.

Центради, хабар гайивал, карчивилин кеспи машгъур авун патал активнидаказ къвалахзава. Гъа жергедай аз Центради и ва я маса рекъе чка къунвай карчийриз хуси бренд арадал гъиз, маркетинглериз экъечиз куьмек гузва. Малум хъайивал, къенин юкълуз виридалайни кар алай месэла жегъил ва социальный карчийриз грантралди (100-500 агъзур манат) куьмек гун я. Амма абуру къачун патал жегъил карчийри карчивилиз куьмек гуниг Центрада чирвилер къачун чарасуз я. Ихътин, яни кеспидин сирер ачухарунин, чирвилер гуниг курсар Центрада датлана киле физва. Эгер маркетингдин къуллугърикай рахайтла, къенин ийкъалди Центради гъевчи ва юкьван карчивилин карханайриз ва чпи чеб къвалахдалди таъминарзавайбуруз 60-дав агакъна къуллугъар тамарнава, абуруз Ozon ва Wildberries майданра шейэр маса гуниг къвалах кардик кутаз, бизнес-планар тукълурзава, шейэрин сертификатар тукълурриз, электронный документооборот къайдада тваз куьмек гузва.

- Бизнес патал алай вахт акълтлай четинди я. Гъаниз килигна, карчийриз куьне гьихътин меслят гуда? - суал гана Иса Мигьитинов журналистри.

- Жуван къуватрихъ инанмиш хъун. Анжах виликди фин, къулухъ килиг тавун. Чи рикел ковиддин тлугъвалдин муракаб вахт алама. Чун адалай алатнава. Гила сергъятвилерин манивилер ава - абурулайни чун элячлда. Кланзавайди государстводи гузвай куьмек ишлемишун ва са куьнихъайни кичле тахун я. Государство гъамиша патав гва. Эгер келе гъатайтла, ада куьмекда, - лагъана РД-дин карчивилиз куьмек гуниг Центрадин директорди.

Багълар гегъеншарда

Хазран КЪАСУМОВ

Муниципальный программадин сергъятра аваз Стал Сулейманан районда 5 йисан къене 2220 гектарда емишрин багълар кутун лазим я.

2022-йисан гатфарихъай кутур жегъил багъларни кваз районда хуьруьн майишатдин карханайрихъ, лежбервиллин фермервиллин майишатрихъ ва арендаторрихъ 3941 гектар багълар ава. Абурукай 2498 гектар бегъердал атанва, 1443 гектар жегъил, 410 гектар 2017-2022-йисара кутунвай фад бегъердал къведай жуьредин багълар я.

2022-йисан план 219 гектар яз, гатфарихъай 682 гектарда цийи багълар кутуна. Алай йисан зулухъай ва 2023-йисан гатфарихъай мадни 1147 гектарда шуьмягърин ва емишрин багълар кутадай фикир ава.

Къве йисан къене муниципальный программада къалурнавай 2220 гектардикай 1199 гектарда багълар кутунва. Зулухъай кутун планламишнавай-бурни гьисаба къуртла, им багълар кутунин 5 йисан план артухни алаз тамарун жада.

Алай йисан зулухъай ва къведай йисан гатфарихъай “Полоса” ООО-ди 100 гектардин майданра емишрин ва адет хъанвай къайдайрай 1000 гектардин майданра шуьмягърин багълар кутун пландик ква.

Чил гъазурнава, цадай шуьмягърин къелемарни ава. Сертифицировагна-

вай къелемар Дагъустандилай къеъяй хъида.

Идалайни гъейри, карханадихъ 500 гектардин майданра чуьхверрин багълар кутадай фикирни ава.

Багъманчивал вилик тухуник “Зардиян” ООО-ди лайихлу пай кутазава. Карханадихъ 153 гектар хъархъун багълар ава. Гележегда ихътин багъларин майданар 270 гектардив ага къарда. И кар патал 350 гектарда яд стал-стал гудай къурулуш кардик кутунва, 30 гектар чил гъазурнава.

“Восход” ООО-дихъ Цмуррин хуьруьн зонада ва “Зардиян” участкада 126 гектар багълар ава. 2022-2023-йисара карханада 100 гектарда шуьмягърин цийи багълар кутун пландик ква.

“Сал” ООО-ди алай йисан зулуз 17 гектарда къене цил авай емишрин (пинидин) багълар кутун патал чил гъазурнава.

Лагъана къанда хъи, районда муниципальный программадай уьзуьмчивални вилик тухузва.

2022-йисан гатфарихъай кутур цийи уьзуьмлукхари кваз, алай вахтунда районда 1959 гектардин майданар уьзуьмлукхари къунва. Цийи уьзуьмлукхари кутаз хъежай чилин участкар районда саки амач.

Къунши районрин мулкарал 568 гектарда (455 гектар - Мегъарамдхуьруьн районда ва 113 гектар - Дербент районда) цийи уьзуьмлукхари кутунва.

Карханайри уьзуьмлукхари цик квай

гъевчи-гъевчи участкара, члурухъан чкайра ва яд насосрин куьмекдалди акъуддай гуьне квай чкайра кутазава.

Алай йисан гатфарихъай, план 35 гектар яз, 228 гектарда цийи уьзуьмлукхари кутуна. Йисан эхирдалди “Дербент Агро” ООО-ди 50 гектарда - Мегъарамдхуьруьн районда, “Гуьлгери вац” ООО-ди - 65 гектарда Дербент районда, РКъазиагъмедов Цийи Макъарал 7 гектарда ва М.Алхасов 6 гектарда Къарчагъа цийи уьзуьмлукхари кутаз гъазур я.

Районда багъманчивал ва уьзуьмчивал вилик тухунин къвалахар Даркълуш-Къазмайрин, Цийи Макъарин, Эминхуьруьн ва Герейханован хуьрера хъсандиз киле физва.

- Са рахунни алач, багъманчивални уьзуьмчивал райондин хуьруьн майишатдин асул хилерикай я, - лугъзва хуьруьн майишатдин ва суьрсетдин управленидин начальникдин заместитель Гъамидин Абдулкафарова. - Гъавилай райондин руководстводи, инвесторри и хилер вилик тухуниз, абуру къунвай майданар артухаруниз къилин фикирни гузва. Ида райондин агъалийриз къвалахдин алава чкайри арадал гъизва.

Башир ШИХМУРАДОВ
Теймур ГЪАБИБОВ

Россиядин минздравдин делилралди, чи уьлкведин азарханайрин урологиядин отделенийра къатканвай эркекрин (гъам жегъилрин, гъамни яш хъанвайбурун) 60 процент простатит ва аденома азарриқди тлазвайбуру я. И азарар гьикл арадиз къевезватла, чна къенай. Сагъар хъийиз алахъдалди абурун вилик пад къун хъсан я.

Гъаниз килигна, чна кез са къадар рецептар къьизва. Дарманрин хъчарикай гъазурзавай ихътин рецептар гъаф ава, амма чна кез малум тир, куь гъилик квай такъатрикай хъида.

1. Са гъапавай чичекрин хуьруьшар чуьхвена, 3 истикан ргъазвай яд илична, шир алай къапуна 5 декьикада яваш цал ргада, са сятдилай куьзда. Йикъа 3 сеферда, хуьрек недалди са зур сятдин вилик истикандин къатлавайди 30 юкълуз хъвана къанда. Идалай къулухъ 10 юкълуз ял яна, мад хъвайитлани жада.

2. Тамун шуьмягъар (лешина) гъафбуруз малум я. Хуьрекдин са тлуруна авай куьлуь авунвай члуру шуьмягърин пешерал (хъайитла, къурурнавайбуру хъсан я) са истикан ргъазвай яд илична, 5 декьикада, цай лап явашарна, ругун хъувуна, куьзна, йикъан къене цин ва чайдин чкадал хъвана къанда (вири санлай, са сеферда - ваь).

Шуьмягърин пешерикай къаришма гъазурдай жуьреяр мад ава:

- хуьрекдин 2 тлурунавай куьлуь авунвай пешерал 0,5 литр ргъазвай яд илична, 10 декьикада явашдиз ругун хъувуна, куьзна, йикъан къене цин чкадал хъвана къанда.

Вилик пад къун хъсан я

(рецептар)

3. Члуру шуьмягърин 1 килограмм хъиреяр куьлуь авуна, 2 л яд илична, цин са пай амукъдалди (1л) яваш цал ргада, ахпа гъакъван вирт яна, акадарна, тада. Йикъа 3 сеферда хуьрек недалди вилик 30 мл (хуьрекдин са тлурунавайди) ишлемишна къанда.

4. Къавахдин (осина обыкновенная) тлуруарни, пешерни, чкални менфятлу я. Тлуруар, тарци цуьк ийидайла, къватна, пекинал ва я чарчел экъяна, гъавадал сериндик къурурда. Пешер гатун сифте къилляй къватна, къелечдиз экъяна, сериндик къурурда. Чкал таза хилерикай майдан ва июндин варцара къватна къурурда.

- Чайдин 2 тлурунавай куьлуь авунвай тлуруарал 2 истикан кудай яд илична, 15 декьикада туна, куьзна, йикъан къене 3-4 сеферда хъвана къанда.

- Чкал (45 гр) куьлуь авуна, зур литр (0,5 л) кудай яд илична, са пай амукъдалди яваш цал ргада. Вирт акадариз, йикъа 3 сеферда хуьрек недалди вилик 50 мл хъвана къанда.

- 5 тлурунавай куьлуь авунвай чкалрал (хуьрекдин тлурунавай) 0,5 л эрекъ илична, 2 гъафтеда тада, куьзда, йикъа 3 сеферда хуьрек недалди вилик са тлурунавайди хъвада. Эрекъдин жегъер, операция ийиз тежедайла, ишлемишиз лап хъсан я.

5. Бурандин цилерини простатит, аденома авайбуруз хъсандиз куьмекда. Абуру гьикл тлуьртлани ва я хвех регъвена, барабардиз виртленик акадарна, тлуьртлани жада. Салан майвайрикай тек са буран я вичикай гьич са зиянин авачирди. Ам, гьич жуьреда тлуьртлани, менфятлу я.

6. Лап хъсандиз куьмекда вергерин дувулрини. Хъсандиз чуьхвенвай таза дувулар (зулуз ва я гатфарин сифте къилляй жуднавайбуру), як регъведай машинкадай акъудна, банкада твада, 45 градусдин эрекъ 1-2 сантиметрдин винел акълтдалди илична, 2 гъафтеда (гъар юкълуз юзуриз) тада, ахпа куьзда. 1-2 чайдин тлурунавайди хуьрек недалди вилик йикъа 3 сеферда хъвада.

7. Чижер акъван хийирлу я хъи, абуру, чеб къейилани, куьмек гуда. 10 г къенвай чижерал 100 мл спирт илична, 14 юкълуз мичи чкада тада (гъар юкълуз юзуриз) хуьрек недалди вилик са чайдин тлурунавайди хъвада.

8. Гуьлцин тарцин (липа) кларас кана хъайи руьхъ сафунавай яна, миьхна, йикъа пуд сеферда, хуьрек недалди вилик чукулудин къвенквел алайди (1 г) тукълуьнна къанда.

Эхирдайни лугъун, къециз экъечдайла, цварадин ранг ва я ни дегиш хъанваз хъайитла, и къвалахриз фикир гана, духтурдин патав фена, жуван гъалдикай хабар гана, вахтунда вилик пад къуна къанда.

Гъуьрметлу газет клелзавай юлдашар! Чаз куь меслят кланзава: кез чна къилди къачур хъчарин менфятлувиликай хъин хъсан яз акъазвани, тахъайтла, гъа и жуьреда, къилдин са азар сагъардай такъатрикай? Чахъ галаз алакълу хъун патал **8909 483 57 20** нумрадиз зенг ийиз жада. Куьн вири Аллагъдин паттай сагъвал авайбуру хуьрай!

Чи муаллимар

Хазран КЪАСУМОВ

Такабурлу къакъан дагъларай къил къачуна, авахъзавай вацѳуз акъвазун хас туш: ада, са къунизни килиг тавуна, вичин ериш тирвал агъадалди еримишда. Инсандикайни гъа икӀ лугъуз жеда: адани, я вахтуниз, я хъутгалризни килиг тавуна, уьмуьрдин рехъ датӀана давамарда.

Ингъе вичиз гъахълудаказ муаллимрин хуьр лугъузвай Курхуьрел дидедиз хъайи, республикадин, уьлкведин тӀвар дуьньядин майданда машгъур авур алимарни шаирар акъатай Алкъвадрин хуьруьн юкъван школада физкультурадин муаллимвиле къвалахзавай Агъамирзе АГЪАМИРЗОЕВ уьмуьрда 60 йисан рекъиз фенва. И рехъ гъихътинди хъана?

А.Агъамирзоев 1962-йисан 16-ноябдиз Курхуьрел чпи яргъал йисара производствода гъакъисагъвилелди зегъмет чӀугур Шайда Мирзевалаевичини Нурат Идрисовнадин чехи ва гъурметлу хизанда дидедиз хъана.

Муьжуд аял хъайи и хизанда къве аял гъевчизамаз рагъметдиз фена. Муькуь 6 велед диде-бубади халис зегъметкешар, гъевчиди-чехиди чидай инсанар яз уьмуьрдин шегъредал акъудна.

Курхуьруьн 1-нумрадин юкъван школада 8-класс акъалтӀарай Агъамирзе 1977-йисуз Хасавюртдин 3.Батырмурзаеван тӀварунихъ галай педучилищедин физкультурадин отделенидик экечӀна. Им дуьшуьшдин кар тушир, гъикӀ лагъай-

судай Дагъустандин чемпион Камил Абдурогъманован ва масабурун тӀварар къаз жеда.

А.Агъамирзоева чаз школадихъ галай ва хъсандиз туькӀурнавай минифутболдин майдан, гегъенш спортзал къалуьрна. Муаллим инанмиш я хъи, школадай гележегда машгъур спортсменар мадни акъатда. Ина умуд кутаз жедай гадаярни ава, рушарни.

1993-йисуз Агъамирзе Шайдаевича Дагъустандин госпединститутдин физкультурадин факультетни (заочникаказ) акъалтӀарна.

Яргъал йисарин намуслу ва беьгерлу зегъметдай А.Агъамирзоев "РФдин образованидин гъурметлу работник", "Дагъустан Республикадин образованидин отличник" лагъай гъурметдин тӀварар ганва.

Бахтлу кас

тӀа, зиринг гадади школада кӀелдай йисара районда къезил атлетикадай, волейболдай, путар хкажунай тухузвай спортдин акъажунра кӀвенкӀвечи чкаяр къунай.

Спортдал машгъул хъун, турнирра иштиракун А.Агъамирзоева педучилищедая кӀелдай йисарани давамарна.

1980-йисуз педучилище акъалтӀарай жегъил пешекарди вичин зегъметдин рехъ Аламишедин (Эминхуьруьн) юкъван школада физкультурадин муаллимвиле къвалахунилай башламишна.

1981-йисан майдила 1983-йисан майдалди А.Агъамирзоева КӀварчагърин хуьре ачухай школьникрин ял ягъунинни производствонин лагерда тербиячи, гуьгъуьнлай 3 йисуз Сардархуьруьн юкъван школада физкультурадин муаллим яз къвалахна.

1986-йисалай инихъ Агъамирзе Шайдаевича Алкъвадрин юкъван школада вичин рикӀ алай пешедий къвалахзава.

- Чи школадиз къвалахал атай сифте йикъарилай Агъамирзе Шайдаевича вич физкультурадин рекъай хъсан чирвилер, алакьунар авай муаллим, тешкилатчи, насигъатчи яз къалуьрна, - лугъуьва школадин директор Гъамид Рашидович Гъамидова. - Адан къвалахдин нетижа яз, школадин командайри ва къилдин жаван спортсменри районда ва адалай къеце тухузвай турнирра кӀвенкӀвечи чкаяр къазва.

А.Агъамирзоевахъ галаз авур суьгъбетдай малум хъайивал, алай вахтунда школада волейболдай, столдин теннисдай ва футболдай секцияри къвалахзава.

Агъамирзе Шайдаевича школада спортдин рекъай вердишвилер гайи гадайрикай тӀвар-ван авай спортсменар хъанва. Абурукай яз завай грэппингдай Россиядин чемпион, жегъилрин арада ММА-дай Россиядин Кубокдин призер Имам Юсуфован, жегъилрин арада, далу кӀаникна, штанга хкажунай Европадин ва дуьньядин чемпионатрин призер Бугъадин Рамазанован, джуджит-

- Агъамирзе Шайдаевич районда физкультурадин тарсар гузвай лап хъсан муаллимрин жергеда ава, - лагъана чаз райондин образованидин управленидин начальник Гъуьсейн Шихбабаева. - Муаллимди вичин девлетлу тежриба жегъилриз гузва. Агъамирзе муаллимди районда къезил атлетикадай тухузвай акъажунра судьявални ийизва. Агъамирзе Шайдаевич вичи хкъанвай пешедин устад я. Адан къвалахдила чун гъаф рази я. Чна адал дамахзава.

Чаз малум хъайивал, А.Агъамирзоев, чешнелу муаллим, хъсан насигъатчи, общественник хъиз, хуьре-къвале гъурмет авай туькӀвей хизандин къилни я. Ада вичин уьмуьрдин юлдаш Фариза Тажибовнадинхъ галаз санал ферли 3 велед - 2 рушни 1 гада - тербияламишна. Чехи руш Сабинади Сийидрин хуьруьн фельдшервиленини акушервиленин пунктуни заведующий яз, Индиради Къасумхуьрел аптекада, гада Шайдади Санкт-Петербургда къвалахзава.

Агъамирзе Шайдаевичан 60 йис тамам хъайи юкъуз школадин муаллимрин коллективди чаяр хъвадай са гъевчи межлисни къурмишнавай. Анални юбилярдиз къвалахдин юлдаши хуш келимаяр лагъана.

Школадин директор Гъ.Гъамидова мярекатдал Агъамирзе Шайдаевичав райондин образованидин управленидин, образованидин работникрин профсоюздин комитетдин ва школадин дирекциядин гъурметдин грамотаяр, гъакӀни школадин муаллимрин коллективдин патай пишкешарни вахкана.

"Ашкъидалди къвалахал физвай ва шадвилелди къваллиз жхезвай инсан бахтлу кас я", - лагъанай туькерин шаир Назим Хикмета. Зи фикирдалди, тамам 42 йисуз ашкъидалди къвалахал физхезвай Агъамирзе Шайдаевични бахтлу кас я.

60 йисан юбилей мубарак авуналди, чаз лугъуз къанзава: ви бахтлувилени рехъ яргъиди ва беьгерлуди хъурай, гъурметлу Агъамирзе Шайдаевич!

Лезги чӀалай тапшуругъар

Хасавюрт райондин Цийи Къурушрин хуьре яшаммиш жезвай хайи чӀаланни урус чӀалан муаллим Агъали ЗАКИРОВА редакциядив лезги чӀалаз талукъ нубатдин тапшуругъар агакъарнава. Къейд ийин, и сеферда тежрибалу муаллимди урус чӀалай къиле тухузвай ОГЭ-дин тапшуругъариз ухарбур лезги чӀалаз гъазурнава. Абурукай муаллимривай тарсарани менфят къачуз жеда.

Тапшуругъар тамамарайдалай къулухъ куь жавабар редакциядив агакъара.

ТАПШУРУГЪАР

I. (1) ЧӀал чир хъун, адакай регъятдиз ва кутугайвал, фасагъатдаказ менфят къачуз алакьун инсандин руьгъдин девлетлувилени, адан чирвилерин ва къанажагъдин дережа тайинардай эвелимжи уьлкме ва терез я. (2) Ини килигна, гъар са несилди, хизанди цийи несил, чпин веледар яшайишдиз гъазурунин везифа, абуруз тербия гунин кар чарасуз чӀал чирунилай башламишда. (3) ЧӀал чир хъунихъ галаз санал яваш-яваш жегъил несилдин къанажагъ гужлу, адан акъулбалугъ, жегъил инсан уьмуьрдин шартӀар ва истемешунар бажармишун патал дигмиш жеда. (4) ЧӀалаз гъамиша, акъваз тавуна, дегиш хъун хас я. (5) ЧӀалан къурулушда са патахъай цийи элементар, гафар, къетӀенвилер пайда жезва, муькуь патахъай ам, вичин къайдаяр, адет хъанвай нормаяр ва такъатар сахламишиз, дегишвилерин хура акъвазиз, абуруз манивал ийиз алахъзава.

Гъи жавабар дуьзбур ятӀа, гъабурун нумраяр кхъена, къалура.

1) 1-предложение сложный предложение я.

2) 2-предложения грамматикадин диб несилди, хизанди башламишда я;

3) 3-предложение союзар квачир сложный предложение я;

4) 4-предложение са жинсинин членар квай простой предложение я;

5) 5-предложения 2 грамматикадин диб ава;

ЖАВАБ:

II. Текстинин 1-предложенидай 2 сесиникай ибарат тир гаф (гафар) хкудна, кхъихъ.

ЖАВАБ:

III. Пунктуациядин лишанар эхциг. Тире хъана кӀандай чкайрал алай вири рекъемар къалура.

(1) Мигърали (2) халкъ вакай гъаф инжилу я. Къегъалди дяведа, (3) аскердин ван къати жезва, (4) ватан хуьзва, амма вуна хуьр кашал гъанва. (5) Зав ихътин сулар вугуз, вун вуч кас я, (6) чиниз яр акъатнавай Мигъралини туьнт хъана. (7) Зун и колхоздин член я, заз дуьзни патахъ чир хъана кӀанзава. (8) ГъакӀ лагъ ман, (9) Мигъралиди вичин сес хуьтуьлар хъуьна. (Гъ.Къурбан)

ЖАВАБ:

IV. Агъадихъ галай шиирдин бендина авай причастие (причастияр) ва причастидин оборот (оборотар) хкудна, кхъихъ.

*Гила инай гъатта тӀветӀни катзава
Гъар жуьредин зирзбилдал къару тир.
На лугъуди, къарасуди къватӀзава
Физвай рекъе гъар са стӀал агъудин.*

(А.АЛЕМ).

ЖАВАБ:

V. Агъадихъ галай шиирдин бендина авай тӀварцизвез (тӀварцизвезар) хкудна, кхъихъ.

*Вири ава алемда
Авачир сергъят.
КӀани са затӀ жагъурун
ТуштӀани регъят.*

(А.АЛЕМ).

ЖАВАБ:

Тарихда сифте яз

Ахцегъ райондин мектебра КӀелзавай аялрин арада тарихда сифте яз лезги публицистикадай махсус конкурс къиле тухвана

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

30-ноябрдиз Ахцегърин В.Эмирован тӀварунихъ галай 2-нумрадин мектебда лезги чӀалаз акъатай сад лагъай газетдин редактор, латин графикадин бинедаллаз лезги чӀалан алфавит арадал гъайи алим Гъажибег Гъажибегован 120 йис тамам хъунин сергъятра аваз лезги публицистикадай конкурс къиле фена.

Мярекат тешкилайбурун арада Алкъвадар Гъасанан тӀварунихъ галай медениятдинни марифатдин центр ва "Лезги газетдин" редакция авай. Ахцегъ районда конкурс къиле тухунин карда муниципалитетдин администрациядин образованидин управлениди ва "Цийи дуьнья" газетдин редакцияди къумекна.

Конкурсда райондин мектебра 9-11-классра кӀелзавай аялри (гъар са классдай - 1 аял, вири -35) иштиракна. Жюридин председатель - РУО-дин начальник Халидин Эльдаров, членар - "Цийи дуьнья" газетдин къилин редактор Дашдемир Шерифалиев, РУО-дин ИМЦ-дин начальник Заира МутӀалибова, ИМЦ-дин методист Ильмара Велиева тир.

Конкурсдин нетижада 1-чка - Къурукаладин мектебдин 9-классдин ученица Ханум Эльдаровади, 2-чка - Ахцегърин 2-нумрадин мектебдин 11-классда кӀелзавай Милана Агъмадовади ва 3-чка Ахцегърин 1-мектебдин 10-классда кӀелзавай Ханумсултан Генжалиевади къуна. Гъалибчийриз винидихъ тӀвар къур центрадин патай (директор - Мегъамед Ибрагимов) патай дипломарни 7, 5, 3 агъзур манатдин къадарда аваз пулдин пишкешар гана.

Хийир ЭМИРОВ

Къурагъ райондин Хлежрин хуьре 1960-йисалди, патал фена, вуз-ра, техникумра келай рушар авачир. Тажуб жедай кар тушир, идахъ са шумуд сеbeb авай. Диде-бубаяр рушар, келунар давамари, шегерриз ракъурдай къанажагъдив агакънавачир. Хуьруьн 7-класс куьтягъай рушар, 8-10-классар акъалтлариз, кунши хуьреризни ракъурзавачир. Юкъван образование авачир бур вузрик гьикл экечлда? Идалайни гьейри, 16-17 йисав агакънавай рушар диде-бубайри гьуьлуьз гузвай.

Хпежай ачух майдандал экъечай сифте рушарикай сад Зумруят Исмаиловна хъана. Исмаил биологиядин муаллим, райондин образованидин отделда инспекторвиле квалалахай педагог, хъсан пешекар ва коммунист тир. Хуьруьн школада чешнелудаказ келзавай руш ада Дагъустандин Огни поселоқда авай дагъви рушарин интернатдик кутуна. Анаг куьтягъай 1960-йисуз Зумруят Ибрагъимова Дагъустандин медицинадин институтдик экечлна. Анаг тарифлудаказ акъалтларна ва педиатри 50 йисалай виниз Махачкъалада аялрин духтур яз квалалахна.

на, раб ядайдаз раб яна, кевел алайди больницадиз тухун теклифна, меки хъанвай, грип акатнавай, туьтер тазвай, ифин алай аялар, дарманар гуз, сагъарна.

- Каминат духтур, чна адаз гьа икл лугъузвайди я, чи магъледин "тади куьмек" я, - лагъана чаз библиотекадин заведующий Рамазанова Аманата. - Аялар, гьаки чехибурни начагъ хъайила, чун, сифте куьмек, меслят кланз, Каминат духтурдин патав физва. Адахъ кваллахдин гзаф йисарин тежриба ава. Суткадин гьа вахт кландатлани хуьрай, ада къабулда, яб акалда, ки-

кар патал крарни, къени гафарни герек я.

Аялрикай рахайтла, вун регимлу, чин ачух, плузаррал хъвер алай медсестрани, духтурни, хъсан психологи, педагог, гьатта къвед лагъай дидени хъана кланзава. Тахайтла, аялди вичив гатумардач. Векидаказ эгечлуналди, гьараюналди, раб тлар жедайвал ягъуналди аялдик кичл кутуна хьи, ам, лацу халат алайди акунмазди, адакай катиз гъазур жеда, шехьда. Ихтин вахтунда диде-бубани вуч ийдатла, аял гьикл секинардатла чин тийиз амуькда. Килинди аял гьа ихтин гьалдиз къведай гьерекатар тавун я. Чаз сабурулувал, ширин мез, хуьгуьл рафтар, бицекер инанмишардай амалар, къугъунар лазим къвезва. Герек аял лацу халат алайбурукай хата, тларвал хкат тийидайдахъ инанмишардайвал. Анжах ахпа талукъ серенжемривни эгечайтла жеда.

Гьелбетда, и йисара Къурбановадиз больницадиз начагъ яз гъизвай гзаф аялар акуна. Вичин везифаяр - абуруз рапар ягъун, дарманар гун, дидейрихъ галаз гъавурдик кутунин суьгъбетар авун, садакай масадак акатзавай азаррин вилик пад къадай меслятар гун виликдай гьикл тамамарзавайтла, гилани гьаки гъавурда аваз, пешекар-

Пешедиз вафалуди

Зумруята хуьруьн рушариз вуз-ра келдай рехъ ачухна. 1965-йисуз Исакъова Минасат Дагъустандин педагогвиле институтдин филологиядин факультетдик экечлна. Ада Каспийск шегердин образованидин идарайра жаванвир урус члалани литературадин тарсар гуз цлуд йисар я.

Гьа и йисуз (Хлежрин школа муьжуьд йисанди хъанвай) **ИБРАГЪИМОВА Каминат** Дагъустандин медицинадин училищедик экечлна. Анаг куьтягъайла жегъилди са йисни зура Къурагърин райбольницада квалалахна. 1966-йисуз Къиблепатан Дагъустанда хъайи залзала сеbeb яз, Хлежрин хуьруьн чехи пай агъалияр, гьа гьисабдай яз Ибрагъимоврин хизани, Белиж поселоқдиз куч хъанай. Каминатни аниз хъфиниз мажбур хъана.

Белиждин поселоқдин больницадин килин духтур Межидов Насруллагъа жегъил пешекар хушвилелди къабулна ва адаз лагъана: "Исятда завай ваз медсестрадин къуллугъ гуз жедач, халудин. Чи лабораторияда квалалахдай пешекар авач. Дипломдин ксиметрай акваз-вайвал, вуна училище пара хъсандиз куьтягънава, гъавилияй валай и кар алакьда. Клеве гьат тавун патал вун за пуд вацран курсаризни ракъурда. Лаборант тахуьни чи квалалахдиз еке къеци гузва, халудин...". Мегер жегъилдидай "ваъ" лугъуз жедайни? Дербентда кардик квай курсара лаборантдин вердишвилерни къачуна, ирид йисалай виниз лабораторияда вичин хиве авай везифаяр чешнелудаказ килиз акъудна.

И вахтунда Каминатан уьмуьрда маса ва шад вакъиани киле фена. Ада ахнигви Къурбанов Къафланахъ галаз чпин хизан кутуна. Ахнигвиари Белиж поселоқдиз куч хъанвай. Поселоқдин дагъвияр куч хъанвай цийи магълейра я медпунктар, я духтурар авачир. Больница ва поликлиникани яргъа авай. Хуьре начагъди хъанмазди, Каминатан патав акъатдай. Адан везифа туширтлани, садни вичикай бейкефарнач. Начагъвиле килиг-

лигъа ва тайин серенжемни къабулда. Къени, регимлу, гьар садан гъавурда акъадай инсан тир духтурдин гафунини сагъарзавайди я. Вичелай Аллагъ рази хуьрай! Чи магъледикай рахайтла, Каминатан къайгъударвилелай, риклин миъвилелай, гилин ачухвилелай квалалахдилай вирида разивалзава, адаз гуьрметзава.

Яхцлурни цлуд йисалай виниз вахтунда инсанрин сагъламвилеин къуллугъда акъвазнавай Каминат Къурбановади 1980-йисалай больницадин аялрин соматикадин отделенида зегъмет члугъвазва. И алатнавай девирда больницадин килин духтурарни (Насруллагъ, Къазагъмед, Алижан, Роберт), аялрин духтурарни (Мелик, Севзихан, Алла), старший медсестраярни дегъиш хъана. Камината виридахъ галаз пешекарвилелди квалалахна, абурун патай гуьрмет, диде-бубайрин патай кланивал къазанмишна. Къени ада вичин рикл алай кар хушвилелди давамарзава.

Гъевчи аялрин гъавурда гьатун, абуру сагъарун регъят акъваз-завайди туш. Жуван аялар, хтулар начагъ хъайи вахтар рикел хквезва. Абуру духтурдин патав тухун виридалайни четин месэладиз элкъведай. Больницадиз агакъайла, шехьдай, "тухумир аниз" лугъуз, минетдай. Яхцлур йисалай виниз Белиждин поселоқдин больницадин аялрин соматикадин отделенида медсестра яз зегъмет члугъзавай Къурбановади идан гьакъиндай вуч лугъудатла?

- Фейи йисарин тежрибадай аквазвайвал, гьа яшарин инсан начагъ хъайитлани, ам сагъар хуьвун патал къабулна кланзавай серенжемрин гъавурда тун четин акваззавайди я, - лугъузва К.Къурбановади. - Больницадикай, духтуррикай гьар садахъ вичин тестикъ хъанвай фикир ава эхир. Хъсандини, пидини. Гъавилияй азарлу кас духтурди вичихъ ва тайинарзавай серенжемри, рапарни, дарманри сагъардайдахъ инанмишарна кланда. Духтурдикай вичиз анжах хийир хкатзавайди чирна кланда. И

вилелди килиз акъудзава. Идан гьакъиндай килин духтур Рамазан Тагъирбеговани, педиатр Мафират Семедовадини, диде-бубайрини лугъузва.

- **Пешекарри тестикъарзавайвал, гьар са региондин агъалийриз (аялриз) хас начагъвилер авалда. Белиждин поселоқдин аялар гзафни-гзаф гьа азаррик начагъ жезва?** - суал гана чна Къурбановадиз.

- Сифте нубатда лугъун лазим я хьи, соматикадин отделениди ратарин, руфунин, нефесдин органрихъ, аллергиядихъ, диабетдихъ, риклихъ ва дамарихъ, цварадин квалихъ галаз алакьалу начагъбур къабулзава. Чи уьлкведин маса регионрикай завай лугъуз жедач, чи республикадин района аялрик акатзавай азарар вири гьа сад хьтинбур я. Гьаки - Белиждани. Гзафни-гзаф чи аялар грипдик, ангинадик, дифтериядик, коклюшдик, конъюнктивитдик, ярарик, вилерин азаррик начагъ жезва. Эхиримжи йисара саралуьди ва маса азаррини чпикай хабар гузва, аялар клеве твазва. Лугъун лазим я хьи, садакай масадак акатзавай азарар аялрин бахчайра акатзава аялрик. Диде-бубайри аялар, санитариядин, гигиенадин, миъвилвал хуьнин истемишунрал амалдайвал, датлана гъавурдик кутун чарасуз я, - лугъузва тежрибалу медсестради.

Вичин пешедин везифаяр баркалувилелди тамамарзавай медсестра чешнелу кайвани, вафалу, намуслу аялрин диде, хтулрин баде ва хъсан куншини я. Уьмуьрдин юлдаш Къафланан, чпин хизанрин сагъибар тир веледрин - Кериман, Гуьлмирадин, Мирварадин патай кланивал, къайгъударвал гьиссзавай дишегълиди вичин къисметдилай, зегъмет члугъзавай коллективдилай разивалзава.

Хабарар

Гъейбатован алемда

Агъмед МАГЪМУДОВ

Махачкъалада, Дагъустандин изобразительный искусствойрин музейда, РФ-дин халкъдин художник Гъейбат Гъейбатован 90 йисан юбилейдиз талукъарнавай выставка ачухнава.

И кардиз талукъарнавай мярекатда музейдин килевайбуру, республикадин яратмишдай интеллигенциядин ва жемиятдин векилри, ДГПУ-дин художественно-графический факультетдин муаллимри, художникри, скульпторри иштиракна.

Анал рахай РД-дин медениятин виликан министр Наида Абдулгъамидовади Гъ.Гъейбатова Дагъустандин монументальный искусство вилик финик кутунвай пай къейдна.

Выставкада иштиракай Стлал Сулейманан райондин администрациядин малуматрин агентстводин кыл Гуьллер Камиловадини медениятдин управленидин начальникдин заместитель Ярагъмед Ярагъмедова Гъ.Гъейбатова лезги шииратдин классикриз, Ватандин Чехи дяведин къурбандриз туклуьрнавай гуьмбетар чехи къимет гуниз лайихлу тирдакай лагъана ва машгъур скульптордихъ чандин сагъвални яргъи уьмуьр хуьн алхишна.

Выставка къведай йисан февралдин юкваралди давам жеда.

Аялар шадарна

Къагъриман ИБРАГЪИМОВ

2-декабрдиз Дербент шегердин аялрин яратмишунрин квалел, набутрин Международный йикъан сергъятра аваз, инвалид аялар патал мярекат киле фена.

Ана иштиракай шегердин кыл Рустамбег Пирмегъамедова къейд авурвал, мярекатда шад уьмуьр ва хъсанвал хуьзвай, руьгъдин къуват авай, итижлудаказ ва хийир аваз яшамаш жез кланзавай къетлен аялар кватл хъанвай. - Чи асул везифа, - лагъана ада, - къетлен аялриз хъсан шартлар яратмишун, абурун къайгъу члугун ва ихтин аялрин алем генани хъсанарун я.

Р.Пирмегъамедова гьакини мярекат тешкилайбуруз, аялриз савкъатар гайи шегердин собранидин депутат Ровшан Омароваз сагърай лагъана.

Мярекатдин иштиракчийриз шегердин яратмишдай коллективри, набут аялри манийрикай, къуьлерикай ва шииррикай ибарат концертдин программа къалурна.

Квалелн фойеда сагъламвилеин муькинвилер сергъятламиш хъанвай аялри члугунвай шикилрин выставкани тешкилнавай.

Прогимназия ачухда

Мукъвара Дербент шегердин кыл Рустамбег Пирмегъамедов мектебдиз фидалди яшара авай ва сифтегъан классрин аялар патал цийиикла туклуьр хъийизвай 15- нумрадин прогимназияда квалалах киле физвай гьалдихъ галаз таниш хъана.

Ада тамамарнавай квалалахрик кумай кимивилер къалурна ва цлуд йикъан къене абуру арадай акъудун буйругъна.

Къейдна кланда, объект тайинарнавай вахтунда ишлемишиз вахун тавурвилей пудратчи кархана 1,5 миллион манатдин жерме ийидайвал я.

Шегердин администрациядин капиталный эцигунрин управленидин килин пешекар Руслан Жамалдинован гафаралди, аялрин бахча авай корпусдин ва мектебдин дараматра квалалах тарамдиз акъалтарнава. Вилик кумай месэла пекер чуьхуйдай чкани къазанхана герек тир тадаракралди таъминар хуьвун я.

Прогимназиядин гъаятда аялар къугъвадай, ял ядай махсус майданарни туклуьрнава.

Абдуселим Исмаилован - 75 йис

Твар куьтягъ жедач хьби...

Абдуселим ИСМАИЛОВ,
Дагъустандин халкъдин писатель

Яратмишзавай гъар са касдин эсерар адан вичин уьмуьрдин тежрибадин тарцел алай емишар я. Адан аялвиллинни жегилвиллин, акьулбалугъвиллинни камаллувиллин бегъер я. А дережайрив агакьдай къисмет хъайитла, гьелбетда. Гъар са емишдихъ вичин дад, вичин ранг, къетлен атир ава. Абурни, тара дувул янавай чилелатини ада гъава хъвазвай цавалай, адан гатарин зегъемвилерилатини хъуьтлерин мишекъатвилерилатини аслу жезвайди хъиз, кхъизвай касдин яратмишунарни жуьреба-жуьредин бур, туькьур хъунинни мана-метлебдин жигъетдай къетленвилер авай бур хъун тлеби кар я. Вучиз я лагъайтла, инсанни емишдин тар хъиз я эхир. Адахъни вичин дувул янавай чка, чкадихъни адан беденни руьгъ патал уьмуьрдин миже фитиндай чешмеяр ава. Адазни зегъемвилерни мишекъатвилер аквазва. Гагъ ракъини ифириз, гагъни аязри куз, адани уьмуьрдин шартлариз таб гузва. Къатлунарни инанмишвилер, къилихарни ерияр яз, мефтледин тварризни ивидин стлариз элкъевезвай абурухъай инсан садрани атлузвач. Къисметди ам вич гъинихъ акъудайтлани ва вуч адан къилел акъудайтлани, гъикъван яшар адахъ хъайитлани, атлун тавун лазим я.

Зи хуьр, чи хуьр, Келе, вичикай ктабар кхъиниз лайих авайди тирдахъ зун аял чавалай инанмишзавай. Зун мадни инанмиш я хьби, ери-бине авай гъар сада вичин хуьруькхай гъа икI фикир ийизва. Им тлеби кар я. Амма хуьрерни гъар жуьре я эхир: тварцелдини адан мана-метлебдалди, бине кутур чкадалдини вахтуналди, тарихдалдини гилан несилрин къисметралди... И жигъетрин важиблубли гъар са касдив вичин хуьрел, адан бинеяр арадиз атай ерийрал, адан накъанни къени ийкъарал дамах ийиз тазва. Им жуван Ватандал дамах авун я. Ватандал дамах авунни инсандин асул къилихрикайни инанмишвилерикай къилинди я. Гъавилляй чи чIала "диде-ватан" гафни ава.

Жуван диде-ватандикай ктаб кхъинин муррад зи рикле аял чавалай авайди тир. Гъа вахтарилатини зун ам кхъинив эгечIни авунвай: сифтедай - аялдин экуь къатлунар, ахпа жегилдин таза гиссер яз, гуьгъуьнай - итимдин дигмиш жезвай инанмишвилер, гилани эгли касдин хиве авай буржар ва мажбурнамаяр яз.

За кхъей жуван сад лагъай шиир лезги рушкай тир. "Крымдани Сибирда /ви мандин сес ава..." - ингъе икI тир къуд бендиникай ибарат адан сифте цIарар. Пакадин юкьуз за хуьруьн колхоздин председателвал кланзавай кве касди, гъамиша амайбурулай тафаватлу фикир гъаз гъар са кардив эгечIдай Квасайрин Серкер, хуьруьн муаллим, Къарибрин Гуьсен, Бутайрин Искендар ва маса ксар арада аваз, жемят пайи-паяр авуна, чIугвазвай бягъсерикай мад са шиир кхъенай. Хейлин яргиди.

Гъайиф хьби, а чIаварин «Социализмдин пайдах» газетдиз рекъе тур абур чап авуначир. Амма заз А. Саидован къул алаз чар хтанай. "Гъурметлу юлдаш Абдуселим Исмаилов..." - эгечIзавай а чар.

Шиирар газетдиз акъатначиртлани, чарче жував икI, гъурмет хуьз, барабар касдив хъиз, рахуни зак лувар кутунай. Ахпа, са къадар йисарилатини жув яратмишзавай ксарив агатайла, малум хъайивал, чар зурба шаир, а чIавуз газетдин литературадин отделдин заведующий Алирза Саидовалай тир къван. "Шиирар чIехида хъиз кхъенвай жеди, аялдилатини тирди чир хъанайтла, газетдиз акъат тавуна гич жедачир", - лагъанай ада, чун таниш хъайила.

Алирза Саидов чIехи шаиррикай заз сифте яз михъи майил къалурай кас хъанай. Ада заз а чIавара милли чIаларал литературадин эсерар чапзавай тек са издание тир "Дуствал" альманахдиз рекъе ачухнай. 1973-йи-

сан гатфариз кичез-регъуз вичин патав гъаз фейи зи сад лагъай чIехи эсердай - "Кагърабаяр" твар алай поэмадай - ада заз аферин лагъанай. Ахпадал тевгъена, зазни гуьгъуьна аваз ша лагъана, зи эсер алай ва сифте чинин къилелай "Молодец! Рекомендую в альманах "Дружба" гафар карандашдалди кхъенвай чарар ада альманахдин редактор Межид Гъажиеван патав тухванай ва поэма лап гъилевай нумрада чап авун лазим тирдахъ ам инанмишарнай.

ИкI, гъа йисан пуд лагъай нумрада шиклини галаз зи поэма акъатнай.

Жуван диде-ватандикай ктаб кхъинин муррад зи рикле гъатунихъ мадни себебар авай.

И йикъара алай аямдин лезги эдебиятдин кар алай хилера (гъикаятда, шииратда, тамашиятда) вичин асул гелер таз алакьнавай Дагъустандин искусствойрин лайихлу деятель, халкъдин писатель, "Самур" журнал-

“ЛЕЗГИ ГАЗЕТДИН” редакциядин коллектив.

Белки, зи къилихдивай-ахлакъдивайни тир жеди. Зун гъамиша жувалай чIехибурун арада жез кландай аял тир. Заз чIехибурун ихтилатриз яб гуз кландай, абурун тапшуругъар къилиз акъудун хуш жедай, гъатта за яшлу инсанри жув буюрмишуналвил эцигдай. Заз жуван диде-бубадивай абурун чпин ва мукъвабурунни хуьруьнвилерин залан къисметрикай акъван ихтилатар ван жезвай хьби, акъван дарвилер, кIвалевай чIехи велед яз, зани абурухъ галаз эхзавай хьби, зун кланзни-такланз уьмуьрда аквазвай ва ван жезвай крарикайни вакъайрикай веревирдер ийиз, абуруз къиметар гуз, жувазни тарсар къачуз эгечIзавай.

И жигъетдай кар къетI ийидай таъсир авур са тереф мадни авай. Амни тайин инсандихъ галаз алакьалуди тир.

Малум тирвал, чи къунши Хъипитрин хуьряй тир Шайдаев Вилихан 1937-йисалай та Ватандин ЧIехи дъе куьтягъ жедалди, СССРдин Верховный Советдин депутат хъанай. Адахъ, къунши хуьруьнвилерихъ, галаз зи вуч алакьна авай лагъайтла, ам зи дидедин, адан вахарини стхайрин халу тир, гъавилляй, жув лап гъвечIзамаз, заз ам чидай, адан ихтилатар зи япарихъ галуькиз хъанай. Ахпа, 1963-1965-йисара Хутаргърин юкьван школадин клуд-цIуд лагъай классра клелзаваз, рекъер яргъалбур ва хаталубур тирвилляй зун интернатда чка тахъай вахтара, я туш хъуьтлуьн мекъи варцара Вилихан халудин кIвале акъваздай. Яргъи йифериз ада заз вич СССРдин Верховный Советдин депутат хъайи йисарикай, Москвадикайни Кремлдикай, Сталинакйни улкъведин маса регъберрикай, дъаведин йисара чи хуьрерин уьмуьрдикайни инсанрин виклегъвилерикай ва хаинвилерикай авур къван ихтилатар зурба романар патал акъалтI тийир суьрсет тирди за аннамишзавай...

Гъа икI зи рикле писатель хъунин мурадни арадиз атанай.

Жувахъайни чинеба хъиз.

КичIни, экуь инанмишвални кутадай гисс хъиз.

А мурад къилиз акъудиз алахъунин рехъ зун патал чIехи бахтлувилерихъ физвайди хъана. Зурба романар кхъинив зун эгечIна. Абурун вахтар алатнава лугъуда. Амма за хъсандиз гиссзавай ва аннамишзавай са кар ава: жуван къелемдикай кхатнавай гъаф къадар поэмаиринни тамам романриз барабар повестрин, шииринни гъикайрин, Лезги театрдин тамашаяр яз халкъдин вилик экъечIлай цIуд къван пьесайринни гъаф маса эсеррин бинеяр заз гъа йисарин веревирдерани аял чIаварилатини руьгъди кужумай къван ихтилатара ва чирвилера, къабулай къван насигъатрани инанмишвилера авайди, рагъ алай югъ хъиз, аквазва.

дин къилин редактордин заместитель, вичи чи халкъдин хийирлу гъаф крарик пай кутазвай хва-Келеви Абдуселим Абумуслимович ИСМАИЛОВАН 75 йис тамам жезва.

Хъсан вакъиа гъам юбилардиз вичиз, гъам адан яратмишунрал рикI алай-бурузни хейлин крар, иллаки милли эдебиятдинни медениятдин, публицистикадинни журналистикадин хилерай веревирдер ийидай мумкинвал гузвай себеб я. Вичикай чна суьгъбет ийизвач, гъикI хьби, и кар ада вичи чалай хъсандиз авунва. Анжах юбилардиз вич асакьнавай дережайра чна рикIин сидкъидай мубаракзава.

*Гъамиша сагъ, яша хъуй
Руьгъдин зерреяр!*

*Дагъ-аранда баша хъуй
ЯрIи Келеяр!*

*Халкъдин хва яз, устад яз,
Къелем яз къилих,*

*Абурай вун рикI шад яз,
Кхъиз чи тарих!..*

Эгер жувакай рахайтла, дъаведилай гуьгъуьнни йисарин вири уькIуь-цуру диде-бубадихъ галаз зани дадмишзавай. Гъеле дах колхозда къуллугърик кваз, вичик мехъерални мелерал, симинин пагъливанар къугъуриз зуьрне ядай, яни алава яз къазанмишдай пешени кваз, чи хизандиз артух дарвал аквазвачиртлани, регъятни тушир. Заз чна цуькIуьн, силин фу тIуьр вахтар чиди. КIвале чIем-ниси амачиз, къелен цик фу къгъай вахтарни чизма. Гишила амуькай вахтарни рикел хкезва.

Школадиз зун, вахт жедалди къарай текъез, гъеле ругуд йис хъайила фенай. Райондай ихтияр ганач лугъуз, элкъвена мад подкласда ахцукъарнай. Къуд класс хуьре куьтягъна, къуд йисуз Цицигърин ирид, ахпа муьжуьд йисан школадиз физ хтанай. Заз и школада клелай йисар рикелай тефидайбур хъана, вучиз лагъайтла, ана са школадани авачир хътин муаллимар авай. Абурукай ахпа заз хъсан дустарни хъанай. 9-10-классар за, гъа тамарайни дагъларай физ-хквез, Хутаргъа куьтягънай, 11-классни - Уружбадал куь хъайидалай гуьгъуьнни, Тагъирхуьруьн-Къазмайрал.

Регъятдиз са карни къилиз акъатиз хъаначиртлани, жуван рикле авай мурадрихъ зун агакъиз хъанай. 1966-йисуз ДГУ-дин филологиядин факультетдин урус ва лезги чIаланни литературадин отделенидиз гъахъай зун студентвиллиз кандидат яз къабулнай...

Имни а чIаван филфақдин декандин заместитель Максим Абдулбариевич Алипулатован куьмекдалди хъайи кар тир. "Жаваб-дарвал вичин хивез" къачуна. Ада авур кардин сир заз къени чидач. Амма, хъсандиз клелзавайбурукай тиртлани, студентвиллиз акъуд тавур зун мартдин вацра, жуван арзадалди документар вахчуна, экъечIнай ва 1967-йисуз гъа факультетдик цIийи къилелай экечI хъувунай.

Зи рикел гъамиша ихътин са кар хкева. Дахди 1960-йисарин къилера хуьруьн кIуб-

дин зеведующий яз кIвалахзавай. Зи ихтиярда клубдин патефон гъатнай. Адал пластинкаяр эцигиз, за къилдин кIвале жуван сесиналди адай ядай маниярни макъамар малумардай. Радиодай дикторди хъиз. Низ чидай икI жедайди - 1972-йисуз, фад эвленмиш хъайивилляй аялрин буба тир, пуд лагъай курсунилай гуьгъуьнни заочный отделенидиз экъечIна, хуьруьн школада муаллимвал ийизвай зун къисметди Дагъустандин радиодин лезги редакциядиз акъудна.

Ирид женнетар ачух хъурай вичиз - къилин редактор Буба Гъажикъулиева, вуч алакьзавай жегил ятIа чириз, тапшуругъар гуналди ахтармишна, къедалди зи мукъва дуст Алаудин Гъамидова тIвар къур зун корреспондентвиллиз къабулнай. Ахпа редактор, старший редактор, та -1987-йисалди. Са кардал зун пара шад я: ада зи руьгъ мадни девлетлу ийизва, за жуван карда абурун чиниз гаф текъедавал, чешнелудаказ кIвалахни авунай.

Бахтунни гъиз, зал хъсан инсанар мадни гъалтзавай: зи яратмишунриз сифте къимет гайи Алирза Саидов, абуруз мадни рехъ ачухдай мумкинвал гайи Буба Гъажикъулиев, винидихъ вичикай рахай Максим Алипулатов, зун паталди цIийи ардиз гъана, саки 2 йисуз авур теклифрилай, рекъив гъунрилай гуьгъуьнни "Коммунист" газетдин отделдин заведующийвиллиз зун хутахай Касбуба Азизханов... Партиядин член тушир са завотделни ина хъайиди тушир. Зун хъанай.

Ахпа, са йисни арадай тефенмаз, заз теклиф авур "Литературадин Дагъустан" журналдин редакциядани. Сифтени-сифте жуван миллетдин векилар, жуван къелемдин стхяр лугъудайбур себеб яз, гуьгъуьлар гъаф ханайтлани, ина за къедалди кIвалахзава. 1993-йисалай къилин редактордин заместитель ва "Самур" журналдин жавабдар редакторни яз. Къилин редакторар хъайи дарги шаир Гъазимбег Багъандовахъ галазни, авар шаир Абдула Дагъановахъ галазни чун дустар тир. Рагъметар гурай чпиз. КIвалахдин патяхъай гуьжетар, сад-садан гъавурда такъунар жедайтлани, чи арада дуствал хъанай, сада сад эхиз, 20-25 йисуз кIвалахнай. Гафбуру суал гуда: икъван йисара заместителвиле кIвалахиз, вун къилин редактордин къуллугъдал вучиз кхажначир? Гъич садрани жуван вилик, писателрин Союзда, санлай Дагъустандани къуллугърин патяхъай къарарар къабулунин клан-пун чизвайвилляй за и суал эцигначир. Я къени эцигзавач. Халкъдин шаир Ханбег Хаметовади ихтилат къатI чкадал лугъудайбур, инсан столди ваъ, стол инсанди, ада ийизвай карди гуьрчегарзавайди я. Зани гъаки фикирзава.

75 йис - им чIехи уьмуьр я. Яшарин и дережа адан нетижаяр къаз эгечIдай улам я. Завай адалай са наразивални ийиз жедач. Завай жув бахтлу кас туш лугъуз жедач. Ам жув ва жуваз чидайбурун вилик таб авун жеда. Бахтавар касни зун туш. Жуван алакьунар ишлемишиз, жуван гъилерин ва руьгъдин къуватар алцумиз, уьмуьр тухузвай, хизан кIвачел акъалдарна, адал дамахзавай итим, писатель, дах ва буба я. Зи къуд веледдиз чпин хизанар ава. Зун муьжуьд хтул, гъелелиг пуд птул авай чIехи буба я. Арза гъикI ва вучиз ийида? Авуртлани, вуж чIалахъ жеда?

Зи далудихъ стхайрилайни виклегъ къуд вах галай, гила абурун рухварни, рушарни гала. Яргъал уьмуьрар хъурай чпиз, умуд квай вири бахтарив агакърай чеб.

Уьмуьрдиз вил вегъейла, субут жезва хьби, гъаф вахтара бахт патал чIехи крар герекни къевезвач. Куьлуь-шуьлуьрикай кIватI жезвай уьмуьр тирвилляй. Яшар артух жердавай, аялвилерихъ ял хъийизвай уьмуьр тирвилляй. Аялвал лагъайтла, виридалайни бахтлу ва бахтавар чIав я. Зани ам жувавай гъич садрани къакъудзавач. Я къакъатни тавурай. Къакъатайди уьмуьрдин эхиримжи югъ жеда. Амма чиди, уьмуьр куьтягъ хъайитлани, тIвар куьтягъ жедач хьби...

Къенин крар иблисрив гва

Абдуселим ИСМАМИЛОВ,
Дагъустан халкъдин писатель

Сонетар

* * *
Къиникъикай кичле жемир са клусни.
Уьмуьр вац! я эхир саниз агакьдай.
Муькъвер эциг адал ягьдин, намусдин,
Даимвилин къуват тваз гьар къадакьда.

Къиникъ инад туш инсафсуз жасусдин,
Я къисас туш алчахдилай алакьдай.
Гьич фикирмир - жазани туш къасухдин...
Яхъ женгина вал туьквевнай яракь яз.

Уьмуьр женг я. Женгина къин гьар сана,
Гьар са члавуз баркалладин къуьнеллай...
Вил хъивегьа атлай вири мензилриз -
Алат! вун са къекъуьндал тар хъана,
Я туш лишан хъана къакъан синеллай...
Куьмек жеда къиникъин дерт къезилриз.

* * *
Мац!ахайар ава, хуруз гьуд ягьиз чпин,
Халкъди тагай ихтиярар чпел къачуна.
Я халкъдин рехъ, я макьсадар такваз а
рекъин,
Кефсуз къилин ишараяр мецел къачуна.

Мац!ахайри чеб хътинбур ийизва къвачин,
Къалп пайдахар, эвер гунар къилел къачуна.
Чеб валариз катиз, мадни ийизва четин
Халкъдин уьмуьр, адан эхир-эвел такуна.

Мац!ахайриз аквазва чеб малимар хъана,
Камал гвачиз амалдик квай алимар хъана:
Тарихрикай шит негъилар кхъиз зиянлу,
Мидяйрин мез кланзни-такланз ийиз мянлу...
Мац!ахайриз гьалал жезва крар и рехъсуз,
Вучда - язухъ къевезва халкъдиз - къилер я
кефсуз!

* * *
Захъ чил ава суфра хътин зулун мехъерин,
Вичихъ рехи куклушарни гьуьл ацукьнавай.
Себебсуздиз себеб жезваз дерин хъилерин,
Чеб кесиб яз, пехилбурун вил ацукьзавай.

Захъ цав ава айна хътин сусан вилерин,
Айвандилай туп булутрив гьил галуькьзавай
Зи чилелай гьар лезгидин къил галуькьзавай.
Жеч мад цавар къеведай адан
къакъанвилерив.

Захъ куьн ава: Зи халкъ! Зи ч!ал!
Дувулар дерин
Тарих ава, девирлилай девирар четин.
Захъ зун ава, иви ргъаз, рик! куз авай кас -
Ацукъ тийир руьгьдал даим шаклувилин пас.
Чахъ чун ава, къисмет тир сад - садаз
бахтунай,
Такланбуруз акваз авай - чпин къастунай!

* * *
Къуьзуьда вил эцигнава, азан гана кланз,
Ферзер хиве амаз, югъ физ кичевилляй я.
Уьмуьр къилляй-къил алдатмиш заманда
аваз,
Кичевилин вилер гьакъван екевилляй я.

Жегъил ава, вилер къакъан айванда къугъваз,
Ашкъидин нур рикле сифте куьквейвилляй я,
Вич уьмуьрлух муьгъуьббатдин майданда
акваз,
Вири крар мурадар яз туьквейвилляй я.

Имни уьмуьр, амни уьмуьр - давам сад
садан,
Адамалай инихъ гьа ик! фейивилляй я,
Нефсни аваз, квазни гьардак
гьарамзадавал,
Инсанвилин асул метлеб хвейивилляй.
Вахтар къевез-физ, гьич са затни тамамда
такваз,
Пакадин югъ къениндайлай цийивилляй я.

* * *
Къециларна къекъевезвай вун хизандин дерт,
Пайгъамбардин малаикдай гьисабдани?
Муьгъуьббатлуз феи уьмуьр авуна перт,
Муьгъуьббат гваз феи рекьер ктаддани?

Кумач лугъуз садак садан умудни эрк,
Ви веледрин дидедин рик! кабабдани?
Айибда вун - хкаж хъия шалвардин ферт -
Итим хъухъ т!ун - вун къилихсуз ятаб яни?

Къакъудмир жув дустаривай вафалу тир.
Шадвал гумир мидяйризни пехилбуруз.
Хизан эвез хъийидай зат! амуькьдач ваз.

Хкваш рикел йикъар къвал-югъ сафалу тир,
Хъуьруьн хъия вун себеб яз сефилбуруз -
Гьалат!арни акъван залан ацукьдач ваз.

* * *
Чаз вуч ама уьмуьрдивай жагъизмай:
Вил пакадал алаз, руьгьди къулухъди
Ялиз, жегъил члавар рикел хкизва,
Кухтаз ашкъи-муьгъуьббатдин басрухдик.

Чаз вуч ама муьгъуьббатди ийизмай:
Багъларал цуьк хкевдач хъи зулухъди,
Чана рикле ва ивидик чимизмай
Хуьзма гьиссер садаз садан язухди.

Алапатдин зат! я уьмуьр - физ жеда
Ялварзавай мурад акваз амай къван,
Вахтни хъуьт!уьн давди къадай члавалди.
Са шарт! ава - адавай вун хуьз жедач,
Муьгъуьббатдин чим ивида тахъайт!а.
Къурбанд жеда ам таквадай завалдин.

* * *
Зав агудмир, агудмир хъен теквилин.
Ичиз тамир зи уьмуьрдин са камни.
Гадармир зун мурт!аз куьгъне пек хътин.
Къат! ийимир, къуй перишан, макъам зи.

Вири валай аслу я, хъухъ патав гваз.
Гьич хкудиз тахъурай ви виликай.
Жезвац!ани хуьз гьамиша къилав кваз,
Хабар къадай сад амуькьрай рикликай.

Зав агудиз тахъуй душман ялгъузвал,
Кланвал ва ашкъи лугъур алапат!
Раиж ийиз алахъмир зи ажузвал
Вал гьамиша - гилани! - рик! аламай.
Ви квез лазим хъхъурай зи бахтсузвал?!
Хуьн, азизди, чи бахтлувал саламат...

* * *
Зи уьлкведал т!вар аламах.
Гила т!варц!ел кар аламах:
Гьарда санихъ ялиз пухча,
Хут!унзава гьатта вахчаг.

Зи уьлкведал чин аламах.
Чинал нерин син аламах -
Ида муькуь акъудиз вил,
Муьгътеж амач бедендихъ къил.

Зи уьлкведал ад аламах.
Ад акъуддай яд аламах -
Чатара ц!ай хкахънава.

Зи уьлкведал рагъ аламах,
Рагъ гвай цавун тагъ аламах -
Хаз, къвачерик ацахънава.

* * *
Кат, суван ц!егъ, лишандикай -
Инсан лугъур душмандикай,
Таз жигъирар т!ушуннавай,
Ивидалди асуннавай.

Кукулугиз къил къакъуда,
Рехъ галачир къеве авай.
Садалайни гьил къачудач
Мидяйри чи хъилер авай.

Кат, суван ц!егъ, яргъариз кат,
Ви гелера гуьлле ава.
Тахъурай ви йигинвал къат!
И чилерал дяве авай,
Уьмуьр тефиз кепекдай чат,
Нефс лугъудай Каабе авай.

* * *
Мецел дуьа алаз т!варц!ихъ Аллагъдин,
Рики арза ийизва пак цавариз:
- Вучиз куьне халкъ авунвай панагърив
Лук!вал ч!угъваз тазва, икъван ялвариз?..

Авач жаваб... Гафар элкъевез дуьайриз,
Инсан - язух! - акъатзаваз лук!вилляй.
Сад Аллагъди халкъна, пайна мидяйриз,
Инсаният, вуч ава вахъ клук! гьидай?

Доллар? Евро? Нафт, газ? Къуват
атомдин?..
Вири гьа вал ахмишзавай ц!аяр я,
Кузвай, гузвай барбатвилер эхирсуз...

Я инсанар! Мет!ер чилиз ядалди,
Хкажа къил! Умуд квайбур цавар я -
Чилел затни жеч абурун эмирсуз...

* * *
Кузва, ц!ай къуна, Шариз виляатар.
Мусурман уьммет алцурарзава.
Илит!на гъейри шит сиясар,
Душманвилелди ахмурарзава.

Сахарадин къум, напалмдин гум
Акълтна, ч!улав би!инда ава.
НАТО-дик бирдан акатнавай рум
Къадай са Москва, Пекинни авач.

Къаддафиярни Мубаракар шез,
Арабистанриз файда кланзава.
Я пайгъамбарар, аквазачни квез? -
Куьн хайи чилиз къайда кланзава,
Киц!ериз пехъи, класар гузвай къевез,
Ц!ай тумунавай гьайда кланзава.

* * *
Мецин дуьа, риклин суза
Ван жезва заз зикирдай.
Чидач маса са зат! жуваз
Руьгъдиз икъван таъсирдай.

К!андай ихътин дерин, гужлу
Гьиссер жуван ширира,
К!елай касдин, жегъил, яшлу,
Руьгъ абурув ифирдай.

Ик! лугъуз, куз чинар жуван
Буьркуьз кузвай фикирра,
Къекъевезва зун къенин, накъан
Ва пакадин жигъирра,
Гьар камуна гьалтиз, инсан,
Ви хивевай тахсиррал.

* * *
Чилин алем! Хъухъ муькьяят!
Цаварай къван аватдалда!
Эхиратдин яз мусибат,
Чил гигинлай алатдалда!..

Гьа ик! лугъуз агъзур йисар
Фена, фида, тахъана ленг -
Сад садалай агъур йисар,
Япараваз къурхуйрин зенг.

Инсандикай ава заз кин,
Къванчик вичин къил кутазвай,
Намусдикай чуьнуьхиз чин,
Мусибатдик гьил кутазвай,
Ч!уриз Аллагъ-Тааладин дин,
Къац!ай клурук Чил кутазвай.

* * *
Виклеьбурухъ жедай зат! я мидяяр.
Ак! тахъайла, гьинай атуьй къуватар,
Къалханди хъиз пехилвилин жидаяр
Къадай, гена ч!уриз ч!уру суфатар.

Виклеьбурухъ жедай зат! я юлдашар,
Дустар, чпихъ галаз пайдай суварар.
Гьикъван пара жеда чпихъ сирдашар,
Гьакъван артухъ я абурун гьунагар.

Виклеьбуруз гуз аквада Аллагъди.
Тахъайт!а, гьик! эхда пехил усалри,
Алцурариз чпи чеб, квай баладик.

Зав клусни дерт гвач абурун -
сиягърин! -
Акъан тийир гъавурда са мисалдин:
Виклеь ят!а, хуьда Аллагъ-Таалади.

* * *
Къенин крар иблисрив гва.
Гвачт!а, вил вегъ дуьнедиз:
Т!егъуьн аваз, межлисрик квай,
Къилляй-къилиз зине тир...

Къенин йикъак шейт!анвал ква.
Квачт!а, килиг куьнедиз:
Гья хазмач инсанвал кваз
Садни вичин дидедиз.

Къенин захъни амач накъан
Инанмишвал, умудар,
Фикиррикай дерин, къакъан
Жез суфатсуз кубутар...
Зурба тирди ви дерт икъван
Низ хъийида субутар?!

* * *
Зун шегъердиз катнай садра,
Хуьре руьгъдиз дар я лугъуз,
Ахпа шехънай адахъ гадрай,
Рик!из пара т!ар я лугъуз.

Гила, шегъер бизар хъана,
Хуьруьхъди за ялварзава.

Алакьзамач са кар залай,
Уьмуьр залан азар хъана:

Намуссузвал, чалкечирвал,
Ягъ-ягъунар къайда хъанвай
Ина рик!из чка амач!

Хуьрени гьик! къвал туьхк!уьрда
Вири чиркер пайда хъанвай?!..
Кис, я кас! Вахъ пака амач...

* * *
Къе пулунив вуганва суд-дуванар.
Пул я вири алцумзавай терезар.
Стхадални гьиз стхади гиманар,
Сада садан гарданда тваз мерезар.

Дин-иманни акъуднава базардиз,
Гьим шоумен, гьим шейх ят!а, чиз амач.
Каламрилай пара евро-доллардиз
Ибадатиз, пак къанунар хуьз амач.

Пулуну халкъ паярнава мидяйриз.
Дуствал маса хганва чат кепекдай.
Кутуна къил алат тийир балайрик,
Хъянава рехъ сада-сад гьелекдай...
Валлагъ, чанни гудай рекъе рухвайрин,
И гьалдай ам къутармишиз куьмекдай.

* * *
Заз таб авун чидай зат! туш.
Таб аферин гьидай зат! туш.
Хъанват!ани уьмуьрдин деб,
Диб мягъкемдиз хуьдай зат! туш.

Табди тергда ерияр чи -
Гьа рекъева СМИ-яр чи,
Халкъдин патай къачузвай себ,
Думадавай "нинияр" чи.

Таб авуниз чидач эхир.
Дуьзвилихъ фир рекьер течир
Гьукумдаррин къвалах я ам.

Табди эллер бизарзава,
Уьлквейрни тармарзава -
Зулумкаррин пайдах я ам.

* * *
Шикилдилай дидеди заз
Ишараяр ийизва,
Рикел, са вуч ят!а рахаз,
Аял вахтар хкизва,
Гьилерин чим, вилерин нур
Рагъ къван чанди туькьуьнай,
Тух уьмуьрдив ац!анвай хур
Къанихдаказ фит!инай...

Играмиди, вилера ви
Амани зун куьрпе яз? -
Ц!разва хъи кинера ви
Жув са еке репе яз...
Уьмуьрдив гвай рекъера тик
Къезилариз дуьне заз...

* * *
Жув жегъил яз, аннамишна етимвал
Залан парар клулаз вегъей ч!авалай,
Садра къванни бубади зи итимвал
Ахтармишна, къалурна вич ахварай.

Вучиз ят!а?... Зи къайгъуда амач жал,
Зай-вай хъана, чан хъиз, вири мурадар?
Я тахъайт!а вичел къачуз кламач жал
Гьар камуна хцихъ жезвай гьалат!ар?

Я туш, белки, агъунват!а веледдихъ
Вич буба тир рухвайрин къуьн къуьневай,
Гагъ къекъевезвай ферсузвилин себебдихъ,
Гагъни дамах къачуна къил виневай?..
Чидач. Ала зун чкадал беледдин,
Къил акъудиз клан яз вири дуьне гвай.

* * *
Вун гьинихъди физва, я вац!и, сел авай?
Вучиз инсаф амач вахъ са жизвини?
Хаталу я муьт!уьгъ хъун ик! нефсиниз,
Меген вазни кисна икъван хъел авай?

Чил са дагълар, са дере туш - са вац!ни,
Чламбаррал алаз къванни кларас гвай.
Багъ-бустандиз къисас яни къисасдай?
Дагъ къазвани ци чукурдай кварквац!дай?

Имни, вишра ягъиз, квахъай макъам я,
Дагъда - яйлах, багъ амуькьда дереда,
Чешмейривни пак гьамгавал гваз жеда.

Чун куьз гьалтна икъван ч!уру макъамда?
Алат. Вун ваъ, зун вал эхир хуьурда.
За, вун туна, чешмейрин яд хъваз жеда.

Куь ихтиярар

Пенсия - картадиз

Пенсия туклуьрун патал арза вугудайла, гьар са касдивай вичив пенсия агакьардай теьгер хьагьиз жезва. Пенсия кьачунин жигьетдай жуьреба-жуьре теьгерар ава, амма пенсионерри гзафни-гзаф банкунин картадиз ракуьрунин кьайда хьажава. Гьелбетда, гьар са пенсионерди вичиз кьулай теьгер гьим ятла, гьам тайинарзава.

Пенсия картадиз агакьаруникди пенсионер нубатра акьвазуникай ва я, кваллиз хкана, пенсия гудалди вил алаз акьвазуникай азадзава. Гьа са вахтунда вуна гьи

кьайда хьагьайтлани, яшайишдин гьалар дегиш хьунихь ва я маса месэладихь галаз алакьалу яз, гьар са пенсионердивай вичин хушуналди пенсия агакьаруник кьайда дегишариз жеда.

МФЦ-дин идарадиз фена, пенсия картадиз ракуьрунин арза вугуз жеда. Пенсиядин иесидив паспорт ва банкунин реквизитар гваз хьун чарасуз я.

Полис Талабдач

ОМС-дин сергьятра аваз медицинадин куьмекдикай менфят кьачудайла, полис кьалурунин гереквал амуькьавач, паспорт ва я хайивилин гьакьиндай шагьадатнама бес жеда. Гьа са вахтунда вердиш хьанвай кьайдада медицинадин полис гваз фейитлани жезва.

1-декабрдила кьуватда гьатнавай кьанундал асаслу яз, медкуьмек кьачун патал чарчин полис кьалурун чарасуз яз амуькьавач.

ФОМС-ди сад тир регистр кардик кутадайвал я. Дидедиз хьанвай аялдин ва я РФ-дин ватандашвал кьабулнавайдан делилар (полисни) регистрда пайда жеда. ОМС-дин электронный полис ватандашдин "Госкуьллуьгьра" кардик квай хьуси кабинетда жеда.

Чарчин ва я пластикадин полис герекзавайбуру медицинадин страховоьй тешикатдиз арза вугун герек я.

Зирзибилдин гьакьни

Гзаф квартирайрикай ибарат кваллин агьалиди яшайишдин амуькьаяр (зирзибил) тухунин кьуллуьгьдикай вахтуналди менфят кьачузвачтла, месела, отпускдиз ва я командировкадиз фенватла, адавай гьакьиндин гьахь-гьисаб (перерасчет) истемизиш жеда. Идан гьакьиндай РФ-дин Гьукуматдин Председатель Михаил Мишустина кьарардал кьул члугуна. Цийи кьайда 2023-йисан 1-мартдила кардик акатда.

Цийи кьарар, гьам квалле прописка авунвай ксарин кьадардиз килигна, тайин тарифдай гьакьни гузвайбурузни, гьам яшамиз жезвай чкадин майдандиз килигна, гьакьни гузвайбурузни талуьк я.

Зирзибил тухунай гузвай гьакьидиз цийи кьилелай килиг хьувун патал идара ийизвай тешикатдиз (управляющий компания) арза кьин ва адахь квалле тайин вахтунда хьанвачирдан гьакьиндай тесикьарзавай документар пилигун герек я. Месела, туриствилин путевкаяр ва я авиабилетар.

Кьейд ийин, перерасчет 5 йикьалай виниз квалле тахьай агьалийриз талуьк я.

МВД-дин хроникадай

Хиве кьуна

Избербашдин агьалидал автомобилрин ягь чуьнуьхунай шак физва. Кьейдзавайвал, алай йисан 1-декабрдиз шеьгердин полициядин отделдиз автосервисда товароведвиле кваллахзавай дишегьлиди малумат агакьарна. Идакай РД-дин МВД-дин пресс-куьллуьгьди хабар гузва.

Автосервисдин кьуллуьгьчидин гафаралди, алай йисан октябрдила инихь малум тушир кас складдиз гьахьна ва анай автомобилрин жуьреба-жуьре ягьар тухвана. Санлай кьачурла, чуьнуьхнавай ягьарин умуми кьимет 539340 манат я.

Полициядин кьуллуьгьчийри Избербаш шеьгердин 27 йисан яшда авай агьали дуьздак акьудна ва отделдиз гьана. Жегьилди вичи авур кар хиве кьуна. Ихтилат авурвал, ада кьейдзнавай автосервисда водителвиле кваллахзавай. Метягьар авай чкадиз фидай мумкинвал авай жегьилди тимил-тимил канистраяр авай ящикар дашмишна ва Каспийск шеьгердин улукьрин са тукьвендиз маса хгана. Чуьнуьххай метягьдин са кьадар пай адавай вахчунва ва иесидив ахгакьарнава.

И делилдай суд-силис авун патал материал квалитнава.

Улакь чуьнуьхна

Махачкьаладин полициядин кьуллуьгьчийри чкадин агьалидив угьрийри чуьнуьххай автомобиль вахкана. Шеьгердин Кировский отделдиз арза гваз 30 йисан яшда авай жегьил атана. Ада Акушинский проспекта авай са квалерин гьаятда акьвазарнавай вичин "ВАЗ-21074" автомобиль (30 агьзур манатдин кьимет авай) чуьнуьхнавайдакай хабар гана.

Полициядин кьуллуьгьчийри машин чуьнуьхунай шак физвай Махачкьаладин 4 агьали тайинарна ва отделдиз хкана. Абуьр 16, 18, 19 ва 21 йисан яшара авай жегьилар я.

Абуьру хиве кьурвал, раklarар куьлегалди агал тавунвай машин акурла, абуьрун кьилиз ам чуьнуьхдай фикир атана. Худдик кутуна, гьална абуьру ам. Гуьгьунлай са гьинал ятла акьвазарна ва чеб квалериз хьфена. Пакадин юкьуз абуьру мад машин гьал хьувун кьетина, амма и сеферда абуьрувай кеф члугваз хьанач - полициядин кьуллуьгьчийри акьвазарна. Жегьилривай машиндиз талуьк документар кьалуьриз хьанач.

И делилдай РФ-дин УК-дин 166-статьядин 1-паунай (ихтиярар авачиз чарадан улукьдин иесивал авун) уголовный дело кьарагьарнава.

Кьез чидани?

Асланрикай итижлу делилар

• Асландин фиридин чларарин яргьивал 40 сантиметрдив агакьун мумкин я.

• Аслан еке яни, тахьайтла, - пеленг? И месэладин патахьай гьужетар алай вахтундани давам жезма. Бязи алимрин фикирдалди, пеленгар асланрилай еке я. Амма и делил инкарзавай пешекарарни ава.

• Тебиатда асланар 10-14 йисуз яшамиз жезва. Азад тушир шартлара асланрин уьмуьр гьатта 20 йисалайни артух давам хьун мумкин я.

• Еке асландин кьармахрин яргьивал 7 сантиметрдив кьван агакьда.

• Кьадим Египетда аслан пак гьайван яз гьисабзавай. Египетвийри и вагьшидин кьудратлуьвиле гьуьрметзавай.

• Асланар Африкада виридалайни кагьул, тепел гьайванар яз гьисабзава. Эгер руфун тух ятла, абуьру садрани гьуьрч ийидач.

• Кьве йис хьанвай аслан чьехи хьанвайди яз гьисабзава.

• Асландин рекьвер мягькембур, кьуватлубур я.

• Итижлу делилрикай сад ам я хьи, асланривай варцаралди яд хьун тавуна дурум гуз жеда. Герек тир кьез абуьрув незвай емдикай агакьзава.

• Асландивай са сятдин вахтунда 60 километрдин мензилдиз чукуьриз жеда. Амма ихьтин йигинвал аваз абуьру анжах 90 метрдиз кьван чукурда.

• Тух хьун патал асландиз гьар юкьуз 5-7 килограмм як чарасуз я. Гьа са вахтунда абуьру са сеферда 30 килограмм кьван як тьунни мумкин я.

• Асланри гзафни-гзаф йифен вахтунда гьуьрч ийида - мичли члавуз абуьрун вилериз хьсандиз аквада. Асландин вилериз инсандин вилерилай 7 сеферда хьсандиз аквазава.

• Кацерин жинсиникай тир вири гьайванрин арада асланар кьакьанбур я.

• Еке асландин заланвал 150-250 килограммдикай ибарат жеда.

Уьлкведа ва дуьньяда

Махсус серенжемдикай

Россиядин оборонадин министерстводин кьил Сергей Шойгу-ди 6-декабрдиз малумарайвал, ноябрдин вацра Украинадин кьушунрикай 8300-лай виниз ксар кьена. Вацран муьддатда Украинадин 5 самолет, 10 вертолет, 149 танк ва 300-лай артух бронемашинар терг хьана. Адан гафар "Новости" РИА-ди раижна.

"Россиядин Яракьлу Кьуватри Донбасс азад авун давамарзава. Эхиримжи вахтара Майорск, Павловка, Опытное, Андреевка, Белогорка Южная ва Курдюмовка чи гуьзчивилик акатнава. Луганскдинни Донецкдин ва Кьибле Донецкдин тереффра Украинадин яракьлу кьуватрин техникадизни инсанриз тимил зиянар ганвач", - лагьана министрди.

Кьейд авурвал, Россияди вини дережадин дуьм-дуьз ядай яракьрин куьмекдалди военный системайриз, идарайриз геьгенш ягьунар кьазва. Запорожьедин АЭС-дин хатасузвал таьминарун патал Россиядин армияди вири серенжемар кьабулзава. Гьа са вахтунда Киевдин режимди эхиримжи кьве гьафтада ЗАЭС-дихь еке калибрдин 33 ракета ахьайна. Чьехи пай ракетайрин вилик пад РФ-дин ПВО-ди кьазва. Москвади ВСУ-дин гьерекатар ядерный терроризм яз гьисабзава.

Министрди алава хьувурвал, военный махсус серенжемдин тежриба фикирда кьуналди, РФ-дин Яракьлу Кьуватри кьелунин цийи йисуз аскеррин пешекарвал кьажуьниз артух фикир гуда.

Кьилиз акьатнач

Курскдин областда аэродромдал пилот галачир аппаратди гьужумуникди нефт хуьзвай гьамбарханади цай кьуна. Идакай региондин губернатар Р.Старовойта телеграм-каналда хабар гана.

Адан гафаралди, гьужумдин нетижада инсанриз хасаратвилер хьанач. Курскдин аэропортуна гражданский самолетрин гьерекат 24-февралдила акьвазарнава. Маса бязи регионра хьиз, инани самолетар цавуз экьечлунал сергьят ала.

Украинадин боевикар идалай вилик Саратовдинни Рязандин областрин аэродромлар гьужумиз алахьна. РФ-дин оборонадин министерстводин малуматралди, абуьру советрин девирдин пилот галачир аппаратар ишлемишнавай, амма Россиядин авиацияди ПВО-дин куьмекдалди а аппаратар яна. Гьужумдин нетижада техникадин рекьай кьуллуьгьзавай 3 аскер телеф хьана, 4 касдиз хасаратвилер, кьве самолетдизни са кьадардин зиянар хьана.

Вердишвилер

Белоруссияди пландин бинедаллаз яракьлу кьуватар женгинин гьазурлухвиле талуьк вердишвилер кьиле тухуз башламишнава. Идакай анин оборонадин министерстводин пресс-куьллуьгьди хабар гана.

Кьейдзавайвал, гьазурлухвиле серенжемар вири аскерриз талуьк яз кьиле тухузва. Серенжемрин кьилин макьсад кьушунар женгиниз гьазур тир гьалда хуьн я.

Идалай вилик Белоруссиядин президент А.Лукашенкоди малумарайвал, дяве я Белоруссиядизни, я Россиядизни кланзавач.

Ислягьвал кланзава

Америкадин 47 процент агьалийриз США-ди жезмай кьван фад Украинадиз Россиядихь галаз ислягь икьрар кьабулуниз эвер гана кланзава. Кьейдзавайвал, гьатта Украинадин мулкарик са кьадар кьакьатайтлани, америкавийрин зиянар екебур тахьун патал абуьру ислягьвал арадал хьунин рахунар давамарун хьсан яз гьисабзава. "Новости" РИА-ди хабар гузвайвал, ихьтин малуматар международный крарин рекьай Чикагодин советди тухвай хабарар кьунин серенжемдин делилрал асаслу яз тес-тикь хьанва.

Республикавийрикай ихьтин фикирдин тереф 63 процентди хуьзва, Демокративлин партиядин векилрикай - 36 процентди.

29 процентди США-ди Украинадиз гузвай куьмек яваш-яваш акьвазарун герек я луьгузва.

Мемориал чуькурзава

Вильнюсдин Антакальнисский сураара авай Литвадин виридалайни чьехи аскервилин мемориалдин б стела чуькурунив гьечлнава. Идакай "ТАСС" чешмеди хабар гузва. Мемориал Ватандин Чьехи дяведа чанар гайи советрин аскерар рикел хуьнин лишан яз эцигнавайди я.

Шеьгердин муниципалитетдин векилри малумарнавайвал, мемориал чуькурунин гьазурвилер алатай гьафтедилай акуна.

ООН-ди памятник хуьн ва адаз талуьк яз ахтармишунар тухун вичин хивез кьачунайтлани, мемориал чуькурунин гьакьиндай Литвадин меркездин мэр Р.Шимашоса 22-ноябрдиз малумарнай. Гьатта мемориал тергуниз акьатзавай харжийрин кьадарни гьисабнай - саки 50 агьзур евро.

Цийи динозавр

Патагонияда жагьай кларабрин бинедаллаз, Аргентинада динозаврдин цийи жуьре ачухнава. Идакай "Новости" РИА-ди хабар гузва.

Кьейдзавайвал, цийи динозавр анкилозаврдин жуьре я. Ам кьуд кьвач квайди, бедендал яргьивилихьди хьалхьас хьипрен хьтин кьели кьабух алайди я. Динозаврдин умуми яргьивал 2-3 метрдикай ибарат тир. Пешекаррин делилралди, ам 70 миллион йис идалай вилик яшамиз хьанва.

Чин гьазурайди - Куругьли ФЕРЗАЛИЕВ

ислен, 12-декабрь

РГВК

07:00 Время новостей Дагестана. Итоги

08:05 «Королева спорта»

08:15 Х/ф «Драгоценный подарок» 0+

09:40 «Человек и право»

10:50 Х/ф «Друзья друзей»

12:30 Время новостей Дагестана

12:55 Т/с «Умник» 10 с. 16+

13:55 «Годекан» 0+

14:30 Время новостей Дагестана

14:55 Передача на агульском языке 12+

15:35 Обзор газет 12+

15:45 «Арт-клуб» 0+

16:10 «Служа Родине» 12+

16:30 Время новостей Дагестана

16:55 Д/с «Не факт» 12+

17:25 «Дагестан туристический» 0+

17:45 Т/с «Отражение» 2 с.

18:45 Передача на табасаранском языке «Мил»

19:30 Время новостей Дагестана

20:00 Время новостей. Махачкала

20:20 «Подробности» 12+

20:55 «Полный газ» 0+

21:00 «Удивительные горцы» 0+

21:20 «Ульяна спросит» 0+

22:10 «Дагестан туристический» 0+

22:30 Время новостей Дагестана

23:00 Время новостей. Махачкала

23:20 «Угол зрения» 12+

23:55 Документальный цикл «Города Петровы» 0+

00:30 Время новостей Дагестана

01:00 Время новостей. Махачкала

01:15 Передача на табасаранском языке «Мил»

01:50 «Подробности» 12+

02:20 «Угол зрения» 12+

02:45 Т/с «Отражение» 2 с.

ПЕРВЫЙ

05.00 «Доброе утро».

09.00 Новости.

09.20 «АнтиФейк». (16+).

09.55 «Жить здорово!» (16+).

10.45 «Информационный канал». (16+).

12.00 Новости.

12.15 «Информационный канал». (16+).

15.00 Новости.

15.15 «Информационный канал». (16+).

16.00 «Мужское/Женское». (16+).

16.50 «Информационный канал». (16+).

18.00 Вечерние новости.

18.20 «Информационный канал». (16+).

19.50 «Пусть говорят». (16+).

21.00 «Время».

21.45 Т/с «Казанова в России». (16+).

22.40 «Большая игра».

23.40 «Информационный канал». (16+).

03.00 Новости.

03.05 «Информационный канал». (16+).

РОССИЯ 1

09:00 Канал национального вещания «Гюлистан» (на азербайджанском языке)

14:30 Местное время. Вести-Дагестан

21:05 Местное время. Вести-Дагестан

05:00 «Утро России».

09:55 «О самом главном». (12+).

11:00 «Вести».

11:30 «60 минут». (12+).

14:00 «Вести».

14:55 «Кто против?» (12+).

16:00 «Вести».

16:30 «Малахов». (16+).

17:30 «60 минут». (12+).

20:00 «Вести».

21:20 Т/с «Тайны следствия 22». (16+).

23:25 «Вечер с Владимиром Соловьевым». (12+).

02:00 «Судьба человека с Борисом Корчевниковым». (12+).

04:00 Т/с «Личное дело». (16+).

НТВ

04.55 Т/с «Улицы разбитых фонарей». (16+).

06.30 «Утро. Самое лучшее». (16+).

08.00 «Сегодня».

08.25 Т/с «Лесник». (16+).

10.00 «Сегодня».

10.35 Т/с «Лесник». (16+).

13.00 «Сегодня».

13.30 «Чрезвычайное происшествие». (16+).

14.00 «Место встречи». (16+).

16.00 «Сегодня».

16.45 «За гранью». (16+).

17.50 «ДНК». (16+).

19.00 «Сегодня».

20.00 Т/с «Адмиралы района». (16+).

22.10 Т/с «Пес». (16+).

23.35 «Сегодня».

00.00 Т/с «Пес». (16+).

01.00 Х/ф «Двенадцать часов». (16+).

02.40 Т/с «Защита Красина». (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 «По делам несовершеннолетних». (16+).

08.50 «Давай разведемся!» (16+).

09.50 «Тест на отцовство». (16+).

10.30 «Шаг в карьеру». (16+).

10.35 «Тест на отцовство». (16+).

12.05 Д/ф «Понять. Простить». (16+).

13.10 Д/ф «Порча». (16+).

13.40 Д/ф «Знахарка». (16+).

14.15 Д/ф «Верну любимого». (16+).

14.50 Д/ф «Кризисный центр». (16+).

19.00 Т/с «Мама», 1-4 с. (16+).

23.00 Д/ф «Порча». (16+).

00.05 Д/ф «Знахарка». (16+).

00.40 Д/ф «Верну любимого». (16+).

01.10 Д/ф «Понять. Простить». (16+).

02.00 Т/с «От ненависти до любви». (16+).

02.50 «Тест на отцовство». (16+).

04.30 «Давай разведемся!»

ТВ-ЦЕНТР

06.00 «Настроение». (12+).

08.00 «Право на безопасность». (12+).

08.30 Д/с. (12+).

09.05 Х/ф «Заговор небес».

10.55 «Городское собрание».

11.30 «События». (12+).

11.50 Х/ф «Московские тайны. Проклятие Мастера». (12+).

13.40 «Мой герой». (12+).

14.30 «События». (12+).

14.50 «Город новостей».

15.00 Х/ф «Смерть в объективе. Каменный гость».

16.55 «Право на безопасность». (12+).

17.30 «Петровка, 38». (16+).

17.50 «События». (12+).

18.15 Х/ф «Анна и тайна прошлого». (12+).

22.00 «События». (12+).

22.40 «Спецрепортаж». (16+).

23.10 «Знак качества». (16+).

00.00 «События». (12+).

00.30 «Петровка, 38». (16+).

00.45 Д/ф «Политический мордобой». (16+).

ЗВЕЗДА

05.05 Т/с «Смерть шпионам. Скрытый враг».

07.00 «Сегодня утром».

09.00 Новости дня. (16+).

09.20 Т/с «Щит и меч». (12+).

11.20 «Открытый эфир».

13.00 Новости дня. (16+).

13.20 Т/с «Александровский сад». (16+).

15.00 Военные новости.

15.05 Т/с «Александровский сад». (16+).

18.00 Новости дня. (16+).

18.15 «Специальный репортаж». (16+).

18.50 Д/с «Холодная война. Битва экономик». (16+).

19.40 Д/с «Загадки века».

20.30 Новости дня. (16+).

21.15 «Открытый эфир».

22.55 «Между тем» с Н. Метлиной. (12+).

23.25 Д/ф «Хранители времени». (16+).

00.05 Т/с «Щит и меч». (12+).

01.40 Х/ф «Ссора в Лукашах». (12+).

03.25 Т/с «Александровский сад». (16+).

саласа, 13-декабрь

РГВК

07:00 Время новостей Дагестана

07:20 Передача на табасаранском языке «Мил»

08:00 «Королева спорта» 0+

08:10 Мультфильм 0+

08:30 Время новостей Дагестана

08:55 Т/с «Отражение» 2 с.

09:55 Д/с «Не факт» 12+

10:20 Х/ф «Алеша Птицын выработывает характер» 6+

11:35 «Ульяна спросит» 0+

12:30 Время новостей Дагестана

12:55 Т/с «Умник» 11 с. 16+

13:55 «Угол зрения» 12+

14:30 Время новостей Дагестана

14:55 Передача на табасаранском языке «Мил»

15:35 «Подробности» 12+

16:10 «Удивительные горцы»

16:30 Время новостей Дагестана

16:55 Д/с «Не факт» 12+

17:25 «Дагестан туристический» 0+

17:45 Т/с «Отражение» 3 с.

18:45 Передача на лакском языке «Аьрши ва агьлу»

19:30 Время новостей Дагестана

20:00 Время новостей. Махачкала

20:20 «На виду» 12+

20:45 «Время есть!» 0+

21:10 Ток-шоу «Общественный интерес» 12+

22:30 Время новостей Дагестана

23:00 Время новостей. Махачкала

23:20 «Колуса» 12+

00:10 «Служа Родине» 12+

00:30 Время новостей Дагестана

01:00 Время новостей. Махачкала

01:15 Передача на лакском языке «Аьрши ва агьлу» 12+

01:50 «На виду» 12+

ПЕРВЫЙ

05.00 «Доброе утро».

09.00 Новости.

09.20 «АнтиФейк». (16+).

09.55 «Жить здорово!» (16+).

10.45 «Информационный канал». (16+).

12.00 Новости.

12.15 «Информационный канал». (16+).

15.00 Новости.

15.15 «Информационный канал». (16+).

16.00 «Мужское/Женское». (16+).

16.50 «Информационный канал». (16+).

18.00 Вечерние новости.

18.20 «Информационный канал». (16+).

19.50 «Пусть говорят». (16+).

21.00 «Время».

21.45 Т/с «Казанова в России». (16+).

22.45 «Большая игра». (16+).

23.45 «Информационный канал». (16+).

03.00 Новости.

03.05 «Информационный канал». (16+).

РОССИЯ 1

09:00 Канал национального вещания «Магудер» (на агульском языке)

14:30 Местное время. Вести-Дагестан

21:05 Местное время. Вести-Дагестан

05:00 «Утро России».

09:55 «О самом главном». (12+).

11:00 «Вести».

11:30 «60 минут». (12+).

14:00 «Вести».

14:55 «Кто против?» (12+).

16:00 «Вести».

16:30 «Малахов». (16+).

17:30 «60 минут». (12+).

20:00 «Вести».

21:20 Т/с «Тайны следствия 22». (16+).

23:25 «Вечер с Владимиром Соловьевым». (12+).

02:00 «Судьба человека с Борисом Корчевниковым». (12+).

04:00 Т/с «Личное дело». (16+).

НТВ

04.55 Т/с «Улицы разбитых фонарей». (16+).

06.30 «Утро. Самое лучшее». (16+).

08.00 «Сегодня».

08.25 Т/с «Лесник». (16+).

10.00 «Сегодня».

10.35 Т/с «Лесник». (16+).

13.00 «Сегодня».

13.30 «Чрезвычайное происшествие». (16+).

14.00 «Место встречи». (16+).

16.00 «Сегодня».

16.45 «За гранью». (16+).

17.50 «ДНК». (16+).

19.00 «Сегодня».

20.00 Т/с «Адмиралы района». (16+).

22.10 Т/с «Пес». (16+).

23.35 «Сегодня».

00.00 Т/с «Пес». (16+).

00.50 Основано на реальных событиях. (16+).

02.15 Т/с «Защита Красина». (16+).

04.35 «Их нравы».

ДОМАШНИЙ

06.30 «По делам несовершеннолетних». (16+).

08.50 «Давай разведемся!» (16+).

09.50 «Тест на отцовство». (16+).

10.30 «Шаг в карьеру». (16+).

10.35 «Тест на отцовство». (16+).

12.00 Д/ф «Понять. Простить». (16+).

13.05 Д/ф «Порча». (16+).

13.35 Д/ф «Знахарка». (16+).

14.10 Д/ф «Верну любимого». (16+).

14.45 Д/ф «Кризисный центр». (16+).

19.00 Т/с «Мама», 5-8 с. (16+).

23.00 Д/ф «Порча». (16+).

00.05 Д/ф «Знахарка». (16+).

00.40 Д/ф «Верну любимого». (16+).

01.10 Д/ф «Понять. Простить». (16+).

02.00 Т/с «От ненависти до любви». (16+).

02.50 «Тест на отцовство». (16+).

04.30 «Давай разведемся!»

ТВ-ЦЕНТР

06.00 «Настроение». (12+).

08.05 «Право на безопасность». (12+).

08.30 «Доктор И». (16+).

09.05 Х/ф «Заговор небес».

10.55 «Тайна песни». (12+).

11.30 «События». (12+).

11.50 Х/ф «Московские тайны. Либерия». (12+).

13.40 «Мой герой». (12+).

14.30 «События». (12+).

14.50 «Город новостей».

15.05 Х/ф «Смерть в объективе. Паук». (12+).

16.55 «Право на безопасность». (12+).

17.30 «Петровка, 38». (16+).

17.50 «События». (12+).

18.15 Х/ф «Анна и тайна ночи». (12+).

22.00 «События». (12+).

22.40 «Закон и порядок».

23.10 Д/ф «Светлана Савелова. Исчезнувшая».

00.00 «События». (12+).

00.30 «Петровка, 38». (16+).

00.45 Д/ф «90-е. Компромат». (16+).

01.25 «Прощание». (16+).

ЗВЕЗДА

05.10 Т/с «Александровский сад». (16+).

07.00 «Сегодня утром».

09.00 Новости дня. (16+).

09.20 Т/с «Щит и меч». (12+).

11.20 «Открытый эфир».

13.00 Новости дня. (16+).

13.20 Т/с «Александровский сад». (16+).

15.00 Военные новости.

15.05 Т/с «Александровский сад». (16+).

18.00 Новости дня. (16+).

18.15 «Специальный репортаж». (16+).

18.50 Д/с «Холодная война. Битва экономик». (16+).

19.40 «Улика из прошлого».

20.30 Новости дня. (16+).

21.15 «Открытый эфир». (16+).

22.55 «Между тем» (12+).

23.25 Т/с «Щит и меч». (12+).

01.30 Х/ф «Правда лейтенанта Климова». (12+).

02.55 Д/с «Перелом. Хроника Победы». (16+).

03.30 Т/с «Александровский сад». (16+).

арбе, 14-декабрь

РГВК

07:00, 08.30, 12.30 Время новостей Дагестана

07:20 Передача на лакском языке «Аьрши ва агьлу»

08:00 «Королева спорта» 0+

08:10 Мультфильм 0+

08:55 Т/с «Отражение» 3 с.

09:55 Д/с «Не факт» 12+

10:20 «Время есть!» 0+

10:50 Документальный цикл «Города Петровы» 0+

11:20 Ток-шоу «Общественный интерес» 12+

12:55 Т/с «Умник» 12 с. 16+

14:00 «На виду» 12+

14:30 Время новостей Дагестана

14:55 Передача на лакском языке «Аьрши ва агьлу»

15:35 «Колуса» 12+

16:30 Время новостей Дагестана

16:55 «Не факт» 12+

17:25 «Дагестан туристический» 0+

17:45 Т/с «Отражение» 4 с.

18:45 Передача на даргинском языке 12+

19:30 Время новостей Дагестана

20:00 Время новостей. Махачкала

20:20 «Здоровье» в прямом эфире

21:05 Д/ф «Кладовые здоровья Дагестана» 0+

21:45 «Сделано в Дагестане» 0+

22:00 «Городская среда»

22:30 Время новостей Дагестана

23:00 Время новостей. Махачкала

23:20 «Память поколений»

23:55 Документальный цикл «Города Петровы» 0+

00:30 Время новостей Дагестана

01:00 Время новостей. Махачкала

01:15 Передача на даргинском языке 12+

01:50 «Городская среда»

ПЕРВЫЙ

05.00 «Доброе утро».

09.00 Новости.

09.20 «АнтиФейк». (16+).

09.55 «Жить здорово!» (16+).

10.45 «Информационный канал». (16+).

12.00 Новости.

12.15 «Информационный канал». (16+).

15.00 Новости.

15.15 «Информационный канал». (16+).

16.00 «Мужское/Женское». (16+).

16.50 «Информационный канал». (16+).

18.00 Вечерние новости.

18.20 «Информационный канал». (16+).

19.50 «Пусть говорят». (16+).

21.00 «Время».

21.45 Т/с «Казанова в России». (16+).

22.45 «Большая игра». (16+).

23.45 «Информационный канал». (16+).

03.00 Новости.

03.05 «Информационный канал». (16+).

РОССИЯ 1

09:00 Канал национального вещания «Турчидаг» (на лакском языке)

14:30 Местное время. Вести-Дагестан

21:05 Местное время. Вести-Дагестан

05:00 «Утро России».

09:55 «О самом главном». (12+).

11:00 «Вести».

11:30 «60 минут». (12+).

14:00 «Вести».

14:55 «Кто против?» (12+).

16:00 «Вести».

16:30 «Малахов». (16+).

17:30 «60 минут». (12+).

20:00 «Вести».

21:20 Т/с «Тайны следствия 22». (16+).

23:25 «Вечер с Владимиром Соловьевым». (12+).

02:00 «Судьба человека с Борисом Корчевниковым». (12+).

04:00 Т/с «Личное дело». (16+).

НТВ

04.55 Т/с «Улицы разбитых фонарей». (16+).

06.30 «Утро. Самое лучшее». (16+).

08.00 «Сегодня».

08.25 Т/с «Лесник». (16+).

10.00 «Сегодня».

10.35 Т/с «Лесник». (16+).

13.00 «Сегодня».

13.30 «Чрезвычайное происшествие». (16+).

14.00 «Место встречи». (16+).

16.00 «Сегодня».

16.45 «За гранью». (16+).

17.50 «ДНК». (16+).

19.00 «Сегодня».

20.00 Т/с «Адмиралы района». (16+).

22.10 Т/с «Пес». (16+).

23.35 «Сегодня».

00.00 Т/с «Пес». (16+).

00.50 Основано на реальных событиях. (16+).

02.15 Т/с «Защита Красина». (16+).

04.35 «Их нравы».

ДОМАШНИЙ

06.30 «По делам несовершеннолетних». (16+).

08.40 «Давай разведемся!» (16+).

09.45 «Тест на отцовство». (16+).

10.30 «Шаг в карьеру». (16+).

10.35 «Тест на отцовство». (16+).

12.00 Д/ф «Понять. Простить». (16+).

13.05 Д/ф «Порча». (16+).

13.35 Д/ф «Знахарка». (16+).

14.10 Д/ф «Верну любимого». (16+).

14.45 Д/ф «Кризисный центр». (16+).

19.00 Т/с «Мама», 9-12 с. (16+).

23.00 Д/ф «Порча». (16+).

00.05 Д/ф «Знахарка». (16+).

00.40 Д/ф «Верну любимого». (16+).

01.10 Д/ф «Понять. Простить». (16+).

02.00 Т/с «От ненависти до любви». (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 «Настроение». (12+).

08.00 «Право на безопасность». (12+).

08.30 «Доктор И». (16+).

09.05 Х/ф «Смерть не танцует одна». (12+).

10.55 «Тайна песни». (12+).

11.30 «События». (12+).

11.50 Х/ф «Московские тайны. Бедная Лиза». (12+).

13.40 «Мой герой». (12+).

14.30 «События». (12+).

14.50 «Город новостей».

15.05 Х/ф «Смерть в объективе. Проклятие памяти».

16.55 «Право на безопасность». (12+).

17.30 «Петровка, 38». (16+).

17.50 «События». (12+).

18.15 Х/ф «Анна и тайна теней». (12+).

22.00 «События». (12+).

22.40 «Хватит слухов!» (16+).

23.10 «Прощание». (16+).

00.00 «События». (12+).

00.30 «Петровка, 38». (16+).

00.45 Д/ф «Удар властью. Павел Грачев». (16+).

01.25 «Знак качества». (16+).

жуьмя, 16-декабрь

РГВК
07:00,08.30,12.30 Время новостей Дагестана на аварском языке 12+
07:20,14.55 Передача на кумыкском языке 12+
08:00 «Королева спорта» 0+

ПЕРВЫЙ

05.00 "Доброе утро".
09.00 Новости.
09.20 "АнтиФейк". (16+).

РОССИЯ 1

09:00 Канал национального вещания «Очар» (на кумыкском языке)
14:30 Местное время. Вести-Дагестан
21:15 Местное время. Вести-Дагестан

НТВ

04.55 Т/с "Улицы разбитых фонарей". (16+).
06.30 "Утро. Самое лучшее". (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 "По делам несовершеннолетних". (16+).
08.50 "Давай разведемся!" (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 "Настроение". (12+).
08.00 Д/ф "Ералаш". Все серьезно! (12+).

ЗВЕЗДА

05.10 Т/с "Александровский сад 2". (16+).
07.10 "Специальный репортаж". (16+).

киш, 17-декабрь

РГВК
07:00,08.30,16.30 Время новостей Дагестана на кумыкском языке 12+
07:20,14.55 Передача на кумыкском языке 12+
08:00 Мультфильм 0+

ПЕРВЫЙ

06.00 "Доброе утро". Суббота. (12+).
09.00 "Умницы и умники".
09.45 "Слово пастыря".

РОССИЯ 1

05.00 "Утро России". Суббота.
08.00 "Вести". Местное время.
08.20 Местное время. Суббота.

НТВ

05.00 "Спето в СССР". (12+).
05.45 Т/с "Инспектор Купер". (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 "6 кадров". (16+).
06.55 Мелодрама "Больше чем врач". (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 Х/ф "Выстрел в спину"
07.30 "Православная энциклопедия". (6+).

ЗВЕЗДА

05.00 Т/с "Александровский сад 2". (16+).
06.45 Д/ф "17 декабря - День РСЧС". (16+).

гьяд, 18-декабрь

РГВК
07:00,08.30 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+
08:00 «Мой малыш» 12+

ПЕРВЫЙ

05.15 Х/ф "Мы из джаза".
06.00,10.00,12.00 Новости
06.10 Х/ф "Мы из джаза".

РОССИЯ 1

06.05 Х/ф "Малахольная".
08.00 Местное время. Воскресенье.
08.35 "Когда все дома".

НТВ

05.00 Т/с "Инспектор Купер". (16+).
06.35 "Центральное телевидение". (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 "6 кадров". (16+).
06.40 Мелодрама "Клевер желаний". (16+).

ТВ-ЦЕНТР

05.35 Х/ф "Новый сосед".
07.05 Х/ф "Зорро". (6+).

ЗВЕЗДА

05.15 Х/ф "Игра без правил". (12+).
07.00 Х/ф "Буду помнить".

КУЛЬТУРА 12-18-ДЕКАБРДАЛДИ

ИСЛЕН
06.30,07.00,08.30,10.00,15.00,19.30,23.30
Новости культуры.
06.35 "Пешком..." Москва усадьбная.

АРБЕ

06.30,07.00,08.30,10.00,15.00,19.30,23.30
Новости культуры.
06.35 "Пешком..." Москва студенческая.

ХЕМИС

06.30,07.00,08.30,10.00,15.00,19.30,23.30
Новости культуры.
06.35 "Пешком..." Москва речная.

ЖУЬМЯ

06.30,07.00,08.30,10.00,15.00,19.30,23.30
Новости культуры.
06.35 "Пешком..." Москва причудливая.

КИШ

06.30 "Сергей Юрский "Петров день".
07.05 М/ф "Два клена", "Исполнение желаний".

ГЬЯД

06.30 М/ф: "Волшебный магазин".
07.35 Х/ф "Человек родился".

РАДИО

ИСЛЕН
11.10. Вести «Дагестан»
11.30. Радиоспектакль
САЛАСА
11.10. Вести «Дагестан»
11.30. «Актуально».

Программа гъзурайди -
Насима ВЕЛИБЕГОВА

Дин Аллагъдин

сифетриз (къетIен лишанриз) ва Адан гуьрчег тIварариз талукъ чешнелу къайдаяр

Ямин МЕГЪАМЕДОВ,
диндин алим

Исламда Аллагъдин тIварариз ва Адан сифетриз (лишанриз) талукъ тир илимдин зурба дережа ва Чехи метлеб

Гъакъикъатда, Аллагъдин тIварарихъ ва сифетрихъ илимдин дережа къакъанди ва метлеб авайди я. Аллагъдин тIварарикайни сифетрикай чирвал (илим) жедалди, Аллагъ-Тааладиз лап тамам къайдада ибадат ийиз садалайни алакьдач. Аллагъ-Таалади лугъзува (7-сура, 180-аят, мана): "Ва Аллагъдихъ лап гуьрчег тIварар ава; (гъавилий) Адаз гъабуралди эвара (куьне) (дубаяр ийиз, тIлабунарриз)...".

ТIлабунаррин дуьа ва ибадатдин дуьа

ТIлабунаррин дуьа. Ихътин дуьа ийизвай чIавуз инсанди тIлабунаррин вилик вичин тIлабунаррихъ галаз къадай Аллагъдин тIварар лагъана кIанда. Месела: "Я Регъимлуди, аз регъим ая!", "Я Багъишламишдайди, гъил къачу залай!"...

Ибадатдин дуьа. Им, тIварарин мана метлебриз килигна, Аллагъдиз ибадатун я. Яни мусурманди Адаз туба ийизвай - вучиз лагъайтIа, Ам Туба Къабулдайди я; мецелди Адаз зикр ийизвай - вучиз лагъайтIа, Ам Ван Къведайди я; чинеба са кар ийидайла, къилди авайла, Адахъай кичIе я - вучиз лагъайтIа, Ам Виридакай Хабар Авайди я...

Сад лагъай хел (пай): Аллагъ-Тааладин тIварариз талукъ къайдаяр

Сад лагъай къайда (правило):
Аллагъ-Тааладин тIварар вири гуьрчег бур я. Абурун гуьрчегвиле, абурлувиле, иервиле лап тамамвал ава. Аллагъ-Таалади лугъзува (7-сура, 180-аят, мана): "Ва ава Аллагъдихъ - виридалайни гуьрчег тIварар...". А тIварара тамам сифетар, лишанар къалурзавай манаяр ава ва абурухъ са жуьрединни нукъсан, кимивал авач - я игътимал

Исламда стхавал

Гъасамудин СЕФИБЕГОВ,
ДаркIушрин хуьруьн мискIинда
худбаяр кIелзавайди

(Эхир. Эвел - 46-48-нумрайра)

И гъадисдикай тарс къачун яз, са мусурман стха сефил акурла, адалай а сефилвал алудиз алахъна кIанда. Са мусурман стха буржара гъатнаваз акуртIа, адаз алакьдай са куьмек гун герек я. Эгер са мусурмандиз маса мусурман буржлу ятIа, кIевевайдаз регъятвал гун хъсан я: бурж вахун патал чара авунвай вахт давамар хъийиз жеда, мумкинвилериз килигна, буржуникай тайин са пай гIалал авунни еке суваб авай кар я.

Гъадисда гъакIни лугъзува хъи, ни вичин мусурман стха и дуньяда кIеви авуртIа, Аллагъди ам и дуньядани кIеви ийида, агъа дуньядани. Мисал яз, са мусурманди масадбуруз зиян хкат тийизвай гунагъ кар ийизвай, яни анжах са вичиз та-

Диндин месэлайриз талукъ суалар пайда хъайитIа, ватцапдин
8-989-653-42-35 нумрадиз кхъихъ.

жуьреда, я гиман жуьреда. Месела: Аллагъдин тIвар - "Чан Алайди" ("аль-Гъаййу"). Адахъ ихътин мана ава: "тамам чан алайди, вичелай вилик чансуз гъал тахъай ва вичелай къулухъни фанавал (телефвал, къиникъ) галачир". Тамам чан алаз хъуни тамам сифетарни (лишанарни) хъун важиблу ийизвай. Яни зурба чирвал, лап къудратлувал, вири ванер атун, вири акун ва масабур.

Къвед лагъай къайда Аллагъ-Тааладин тIварар хас тIварарни я, сифетарни (лишанарни)

Хас тIварар я Зат (личность) къалурунин жигъетдай ва сифетар (лишанар), абур къалурзавай манайрин гъакIиндай. Са патахъай килигайла, Аллагъдин тIварар синонимар я, гъикI лагъайтIа, абур вирида гъа са Зат (личность) къалурзава - Аллагъ-Таала! Маса патахъай килигайтIа, абур чара (къилди) гафар я, гъикI лагъайтIа, абур гъар сада вичин къетIен (хас, хусуи) мана къалурзава. Месела: "Чан Алайди, Вири Чидайди, Регъимлуди, Къудратлуди..." - ибур вири гъа са Затдиз (ТIварцил Иесидиз) - яни Аллагъ-Тааладиз - пак я. Ам талукъ тIварар я. Амма "Чан Алайди" тIварцил мана "Вири Чидайди" манадлай тафаватлу я; "Вири Чидайди" - тIварцил мана "Къудратлуди" манадлай тафаватлу я ва икI мад.

Винидихъ чун раханвай тIварар хас тIварарни сифетар тирди Къуръандани къалурнава: Аллагъ-Таалади лагъанва (46-сура, 8-аят, мана): "Ва Ам я Гъил Къачудайди, Гъаф Регъимлуди". Маса келимада лагъанва (18-сура, 58-аят, мана): "Ва ви Гъаф Багъишламишдай Раббиде регъимдин Сагъиб я..."

Дугъридани, къвед лагъай аятди Регъимлуди ам регъимлувилин сифет (ери, гъал, лишан) авайди тирди къалурзава. Араб чIалан эгълийрин (алимрин) иттифакъ ава ва адан гъакIиндай вирида къабулнавай адетди тестикъарзава: "чизвайди" лугъзува анжах чирвал авайдаз, "аквадайди" лугъзува анжах акунин гъисс авайдаз. Им делилралди тестикъарунихъ муьгътеж тушир виридаз ашкара кар я.

Идалди чпи "таътил" ийизвай, яни чпи Аллагъдин тIварарикай абурун мана-метлебар хъудзавай ксарин ягъалмишвал чир жезва. Абуру лугъзува: "Дугъридани, Аллагъ-Таала ван къведайди я - ван атуни гъисс" (слух) авачиз, вири аквадайди я - "акунин гъисс" (зрение, вилер) галачиз ва икI мад.

(КъатIама)

"Лезги газетда" диндин пак кхъинар жезва. Гъавилий ам чиркин чIайрал гадарун къадагъа я.

Спорт

"Къизилдин зулун" кубок

ВОЛЕЙБОЛ

Тофик БАГЪРАМОВ

Мукъвара Моздок шегъерда "Къизилдин зулун" кубок патал мектебра кIелзавай аялрин арада футболдай тешкилнавай акъажунар акъалтIна. Ана Дагъустандин, Кабардино-Балкариядин, Ингушетиядин, Кеферпатан Осетиядин, Чечнядин, Кеферпатан Кавказдин маса регионрин командирни иштиракна.

Дагъустандин патай турнирда Дербент шегъердин "ТЕФИ" команда къугъвана. Дербентвийри акъажунар ирид къугъун къиле тухвана ва вири гъалибилералди акъалтIарна.

Финалда "ТЕФИ" Кеферпатан Осетиядин командадихъ галаз гуьруьшмиш хъана. 5:1 гъисабдалди гъалибвал дербентвийри къачуна ва адакай "Къизилдин зулунин" кубокдин сагъиб хъана.

Къейд ийин хъи, гъалибчи командадин тренер Ибрагъим Султанов я.

"Школадин лигадин" акъажунар

МИНИ-ФУТБОЛ

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

Ноябрдин эхирра Ахцегърин 1-нумрадин юкъван мектебдин спортзалда райондин мектебрин 5-8-классрин аялрин арада мини-футболдай "Школадин лигадин" акъажунар къиле фена.

Акъажунар къуд мектебдай (Ахцегърин 1, 2-нумрайрин, Луткунрин ва КъакIарин хуьрерин СОШ-ар) 150-далай артух аялри иштиракна.

Вад юкъуз давам хъайи акъажунарин нетижада 5-классрин арада 1, 2 ва 3-чкаяр Луткунрин, Ахцегърин 1-нумрадин ва КъакIарин юкъван мектебрин командирни къуна. 6-классрин арада Ахцегърин 2-нумрадин, КъакIарин ва Луткунрин мектебар, 7-классрин арада Ахцегърин 2, 1-школаяр ва Луткунрин СОШ, 8-классрин арада Ахцегърин 1-нумрадин, Луткунрин ва КъакIарин школаяр тафаватлу хъана. Гъалиб хъайи командириз образованидин управленидин патай гуьрметдин грамотаяр гана.

1-чкаяр къур къуд команди Мегъарамдхуьруьн акъажунарин зонадин паюна иштиракна.

"ЛЕКИ" - чемпион

ФУТБОЛ

Чи мухбир

Мегъарамдхуьруьн райондай тир "ЛЕКИ" команда футболдай къиле феи Дагъустандин чемпионатда 1-чкадиз лайихлу хъана.

3-декабрдиз къиле феи финалдин акъажунар "ЛЕКИ"-ди Хасавюрт райондин командадин винел 5:0 гъисабдалди гъалибвал къачуна.

Мегъарамдхуьруьн райондин администрациядин пресс-къуллугъди хабар гузвайвал, Дагъустандин чемпиондин тIвар къачунвай "ЛЕКИ" командадиз агалкъун Фарид Агъмедова мубаракна.

Куьрелди

Ноябрдин эхирра Армавир шегъерда самбодай уьлкведин дережада аваз Урусатдин Игит, генерал-полковник Г.Н.Трошев экуь къаматдиз бахшнавай акъажунар къиле фена. Ана 15 региондай саки 200 спорстменди иштиракна.

1-чкадиз лайихлу хъайибурун арада Мегъарамдхуьруьн райондай тир Рамин БАЯЗОВНИ ава. Ада турнирда Ставрополдин хкъагъай командадик кваз иштиракна.

Чечен Республикада самбодай къиле феи СКФО-дин кIевнIевчивилин акъажунарни Мегъарамдхуьруьн райондай тир са спорстмендикай турнирдин гъалибчи хъана.

Акъажунарин нетижада Сайид Къурбанов Дагъустандин хкъагъай командадик

квай виридалайни хъсан ирид спорстмендикай сад яз гъисабнава.

Къейд ийин хъи, турнирда иштиракай командирин арада чи республикадин команда 1-чкадиз лайихлу хъана. Дагъустанвийрин "шабагърин чантада" къуд - къизилдин ва пуд кишпирдин медалар авай.

3-декабрдиз Сыктывкар шегъерда кахъай женгерай "Puma Fights 12" лишандик кваз турнир къиле фена. "Лезги спорт" порталди хабар гузвайвал, акъажунарин къилин бягъсина гъасиррал чи ватанэгъли Ислам Абдулгъаниевни Санкт-Петербургдай тир Никита Карачинец экъечIна.

3-раундда Ислам Абдулгъаниева, кIвачиз тIардай прием авуналди, бягъс акъалтIарна. Къейд ийин хъи, им чи ватанэгълиди спортидин алемда къазанишнавай чIехи агалкъунрикай пуд лагъайди я. Икван чIавалди ам садазни кумукънава.

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Дагъустан Республикадин информациядин ва печатдин агентство

367018, Махачкъала, Насрутдинован пр., 1 "а"

КЪБИЛИН РЕДАКТОР
М. И. ИБРАГЪИМОВ
(+7 8722) 66-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

**КЪБИЛИН РЕДАКТОРДИН
ЗАМЕСТИТЕЛЬ**
К. Н. ФЕРЗАЛИЕВ
66-13-55

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЪ
Ш. Ш. ШИХМУРАДОВ
66-02-81

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н. М. ИБРАГЪИМОВ
66-00-59

ЭКОНОМИКАДИН
Ж. М. САИДОВА
66-00-63

**КУЛЬТУРАДИН ВА
ЛИТЕРАТУРАДИН**
М. А. ЖАЛИЛОВ
66-00-64

ЯШАЙШИДИН ВА ЧАРАРИН
Р. С. РАМАЛДАНОВА
66-00-57

БУХГАЛТЕРИЯ
66-00-62

КАССА
66-00-56

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЪАМДАЛИЕВА
ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА
НУМРАДИН РЕДАКТОР
Ш. ГЪАЖИМИРЗОЕВ

Газет йиса 52 сеферда акъатзава
Газет алакьадин, информационный техноло-
гийрин ва массовый коммуникацийрин хиле
гуьзчивал авунин рекъай Федеральний къул-
лугъдин Дагъустан Республикада авай Управ-
лениди 2019-йисан 22-апрелдиз регистра-
ция авуна.

Регистрациядин нумра ПИ № ТУ 05-00420
Макъалаяр редакцияди туькьур хъийизва.
Макъалайриз рецензияр гуьзач ва абур эл-
къвена вахъузач. Редакциядинни макъалай-
рин авторрин фикрар сад тахъун мумкин я.
Газетда чап авун патал теклифнавай матери-
алра гъанвай делирлин дуьзвили ва керчек-
вили патлахъай жавабдарвал авторрин чпин
хиве гъатзава.

**РЕДАКЦИЯДИН ВА
ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:**

367018, Махачкъала, Насрутдинован
проспект, 1 "а". Печатдин къвал

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - ПП200
Зур йисан - ПП171

Чап ийиз вахъудай вахт - 21.00
Чап ийиз вахкана - 15.00

Газет "Издательство" "Лотос"
ООО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкъала,
Пушкинан куьче, 6.

Тираж 6349

Ⓜ - И лишандик квай материалар
гъакъидихъ чапзавайбуру я.

Ⓜ - Икъван яшар хъанвайбуру къелрай
НАШИ РЕКВИЗИТЫ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты
"Лезги газет"

УФК по РД
Отделение - НБ РД г.Махачкала
БНК - 048209001
ИНН - 0561051314/КПП - 057101001
Р/Сч - 40601810100001000001
Л/Сч - 20036 Ш60090

Т. Мегъамедов

Накъ чав туькьуьл хабар агакъна: хейлин йисара милли редакцияда зегъмет члугур, XX асирдин 80-йисара лезги халкъдин тарих гъейранвалдай шикилралди кхъей, ватангълийрин къисметрин, крарин, агалкъунрин нетижа гуьзел къаматра тунвай итижлу архив арадал гъайи кас, бажарагълу фотожурналист Тажидин Мегъамедов залан азардикди 83 йисан яшдаваз рагъметдиз фена.

Т. Мегъамедов Къасумхуьруьн райондин Вини Сталприн хуьре 1940-йисуз дидедиз хъана. Сифтегъан школа хуьре куьтягъай жаванди 1952-1959-йисара юкван образование Каспийск шегъердин школа-интернатда къачуна.

Советрин Армиядин жергеяра къуллугъна хтайла, ада Каспийскдин "Дагдизель" заводда токарвиле къвалахна. 1964-йисуз Мегъамедов Дагъустандин госуниверситетдин къецепатан чларин факультетдик экечйна. Къелзавай вахтунда ва гуьгъуьнлайни адакай "Дагъустандин университет" газетдин корреспондент хъана. Хизандин иеси хъайидалай гуьгъуьни ада цликъвед йисуз къван меркездин жуьребажуьре идарайра зегъмет члугуна.

1988-йисуз адаз "Лезги газетдин" редакцияда къвалахун теклифна. Пенсиядиз экъечидалди Тажикина фотокорреспондентвиле везифаяр чешнелудаказ къилиз акъудна. И йисара ам неинки Къиблепатан Дагъустандин республикадин вири мулкариз фена, газет патал гъар санай уьмуьрдин гъакъикъат къалурзавай жанлу шикилар, хъсан макъалаяр хъана.

Газетда "Тажидинан тавханада" рубрикадик кваз акъатзавай шикилри гъар сад гъейранарзавай. Инсанрин, тлебиатдин, мярекатрин, вакъийарин шикилар

къелзавайбуру хушдиз къабулзавай. Гъар са шикилдай вичин мана, гуьзелвал, къилих, тарих, ацукъун-къарагъун, алуклунар, сеняткарвилер, тлебиатдин девлетар акъазвай. Абур шикилрин члалалди кхъенвай чехи эсерриз ухшамаш тир. Тажидин Мегъамедова шикилралди уьмуьрдикай вичин мани лагъана. А мани рикелай алат тийидайди, несилрилай несилрал фидайди я. И кардин гъакъиндайни республикадин меркезда, Каспийскда, Дербентда, Ахцегъа, Къасумхуьрел ва масанра тешкилай ва агъалийри пара хушдиз къабулай адан шикилрин выставкайри шагъидвалзава.

Винисталвиди вич хъсан юморист, гъикаятчи тирдини успатна. Лезги ва урус члаларал акъатай адан "Кузовдай тир хан", "Тажидинан тавханада", "Гуььрметдани, гуььрметдани", "Дуьньметдин дяве зи челегда", "Лезги писателрин портретар" ктабар къелзавайбуру хушдаказ къабулна.

Чна Тажидин Мегъамедован багърийриз, мукъва-къилийриз, ярар-дустариз, адан яратмишунрал рикл алай вирибуруз, дериндай хажалат члугуналди, башсагълугъвал гузва.

3-сеферда

Чи мухбир

И йикъара Москвада "Пак Къуръан ва адан манайрин таржума лезги члалал" ктабдин пуд лагъай издание (тираж - 1000 экземпляр) чапдай акъатнава. И кардиз пулдин такъатар Алкъвадар Гъасанан тварунихъ галай медениятдинни марифатдин центради чара авуна.

Къейд ийин хъи, тираж Дагъустандиз хканва. Къуръандин аятрин манаяр лезги члалал къелиз къанзавайбурувай ктаб "Лезги газетдин" редакциядай, Махачкъалада авай Ислам диндин туьквенрай маса къачуз (къимет - 1100 манат) жеда.

Мискиризни медресайриз Къуръандин аятрин манайрин таржума гъавая гузва. Диндин идарайрин векилривай ктаб пулсуздаказ Махачкъалада "Лезги газетдин" редакциядайни винидихъ твар къур центрадин офисдай вахъуз жеда.

Къуръандин аятрин манаяр сифте яз лезги члалаз таржума авунвайди диндин алим, бине Ах-

цеь райондин Луткунрин хуьрай тир Ямин гъажи Мегъамедов я. Адан къелемдикай лезги члалал Ислам диндин месэлайриз талукъ мад са шумуд ктаб хъатнава.

Рикел хкин, цли "Пак Къуръан ва адан манайрин таржума лезги члалал" ктаб 10 агъзур экземплярдин тираж аваз Саудиядин Аравиядин Медина шегъерда авай Пак Къуръан чапзавай Фагъд пачагъдин тварунихъ галай комплексдани акъатнава.

"Лезги газетдин" редакциядин коллективди Кцлар райондин Стлуррин хуьрай тир шаир
Зерифа КЪАСУМОВА
рагъметдиз финихъ галаз алакълу яз, адан хизанриз, вири мукъва-къилийриз башсагълугъвал гузва.

2023-йис патал

Лезги газет

кхъихъ!

ИНДЕКСАР:

йисанди - ПП200
6 вацранди - ПП171

почтадин отделенийрай

газетдин къимет:

йиса - 935 манатни 94 кепек
6 вацра - 515 манатни 28 кепек

"Дагпечатдин" киоскрай:

йиса - 456 манат
6 вацра - 228 манат

Киоскрай вахъун патал газет къевай "Дагпечатдин" киоскра ва Махачкъалада, Бейбулатован куьчедин 2-нумрадин дараматда, кхъиз жеда.

Чи бухгалтериядай:

"Лезги газетдин" редакциядай чпин хутахдайбуру:

йиса - 325 манат
6 вацра - 162 манатни 50 кепек

Чи газет кхъинин патлахъай суалар пайда хъайитла, экуьнин сятдин 9-далай нянин сятдин 6-далди н нумрадин зенг ийиз жеда: 8-928-584-16-72

Нумрадиз шиир

Чандал цаяр кайитлани...

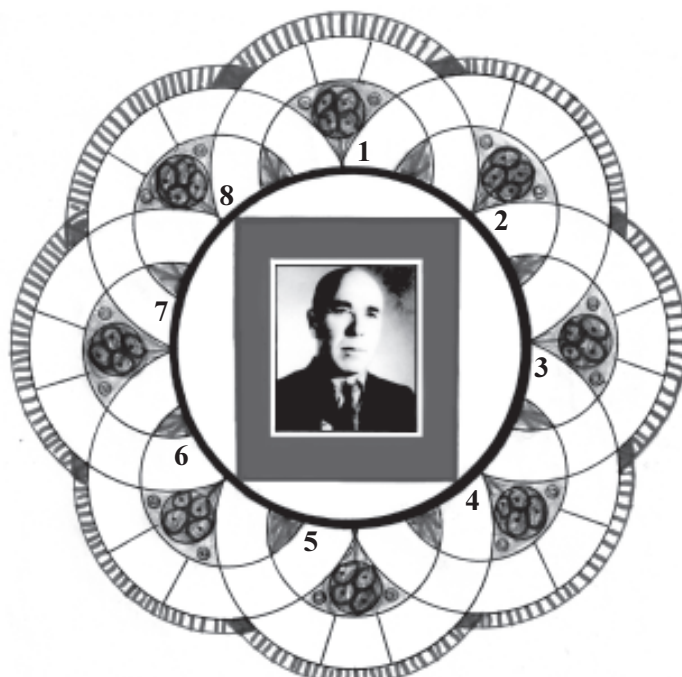
Тамила САЛМАНОВА

Си къилел хар къвайитлани,
Лап къулан тар хайитлани,
Чандал цаяр кайитлани,
Си рехъ атлуз, ийиз зулум,
Къвазайтлани вилик залум,
Ийидач за эркин душман,
Аклардарач гъахъ гаф жуван.

Шейтандихъ тлуб галай ружа
Алкайтлани, тваз зун гужа,
Паркут гъалчиз, тагуз муьглет,
Хъайитлани зав къаз гуьжет,
Гъалиб жеч зи руьгдал
душман,
Азаддиз ам хуьда жаван,
Залумдивай къандач инсаф,
Дегишдач за гъахъ михъи гаф!..

Кроссворд

Туькьуьрайди - Салигъ ИБРАГЪИМОВ

1. Чепиви чекист (шикилда). 2. Гуржистанда курорт шегъер. 3. ... сикл. 4. Папан вахан гуьул. 5. Цийи суьсаз гададин мукъва-къилийри гудай савкъат. 6. Къисас. 7. Еке крчар алай гъайван. 8. Муьзикадин алат.

"ЛГ"-дин 48-нумрадиз акъатай кроссворддин жавабар:

ДУЪЗ ЦАРАРА: 1. Къирят. 3. Шифер. 5. Шириш. 10. Лит. 11. Ине. 12. Лацу. 14. Уртабаб. 15. Няни. 17. Жем. 18. Ирада. 21. Ялав. 26. Уях. 27. Къат. 28. Динсуз. 30. Парник. 32. Лянетлу. 34. Урус. 35. Баде. 36. Бюро. 38. Туьгъун. 39. Эсер. 45. Баку. 47. Агъурган. 48. Пенци. 49. Руьц. 50. Аби. 51. Игали. 52. Ялама. 53. Пиала.

ТИК ЦАРАРА: 1. Къанлу. 2. Яшлу. 4. Фукъара. 6. Ичин. 7. Шагъид. 8. Хтун. 9. Биби. 13. Циклон. 16. Явакъан. 19. Рухун. 20. Дикъет. 22. Геджух. 23. Дузлах. 24. Отпуск. 25. Мектеб. 29. Сесер. 31. Рубас. 33. Екатерина. 37. Юрк. 40. Еке. 41. Эбеди. 42. Къацу. 43. Цнал. 44. Ацлуца. 46. Урал. 48. Пичли.